

GRAMMATYKA
NIEMIECKA

PRZEZ

X. KAJETANA KAMIĘNSKIEGO

SCHOLARUM PIARUM.

M. Grawicki

Na nowo przedrukowana.

W WARSZAWIE
W DRUKARNI XX. PIARÓW

1819.

80310

245106

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

ab c d e f g h i j k l l m n o p q r
s t u v w x y z z ä ö ü

A B C D E F G H I J K

L M N O P Q R S T

U V W X X Y Z Z

a b c d e f f g h i j k l l m n o p q r
s t t t u v w x y z z ä ö ü

A B C D E F G H I J K

M N O P Q R S T U V W

X Y Z Z

Das ist die Beschreibung der Buchstaben
des Deutschen Alphabets

GRAMMATYKA NIEMIECKA.

CZĘŚĆ PIERWSZA.

ROZDZIAŁ I.

O Wymawianiu Niemczyzny na wzór
Polszczyzny.

§. I. O Literach czyli Głoskach.

W Z Ó R.

Obacz na karcie następującej wzór postaci
Głosek Niemieckich.

Litery Niemieckie mniejsze i większe tro-
jakie są, co do postaci: iedne drukowe, (pod
liczbą 1), iakiemi zwyczajnie Xiązki Niemie-
ckie bywają drukowane: drugie Ręczne pospo-
lite (pod liczbą 2), iakich w pisaniu pospoli-
tém Niemcy używają; trzecie Kancelaryyskie
(pod liczbą 3), używane naywięcéy po Kan-
celaryach do wykreszenia różnych napisów.
Są ieszcze ręczne łamane, lecz te samą ogro-
mnością różnić się zwykły od drukowanych i kan-
celaryyskich.

Głoski te postacią tylko od siebie ró-
żniące się, to samo prawie mają brzmienie,
tenże sam podział na Samogłoski czyli wo-

kale, i Spółgłoski oazyli konsony, te same prawdziwymawiania, co i gloski Polskie.

Różni się jednak w niektórych rzeczach wymawianie Niemczyzny od Polszczyzny, iako zaraz w przykładach i uwagach nad niemi obaczymy.

§. II. O wymawianiu Dwugłosek.

PRZYKŁADY.

aa	a długo	Ual, Paar,	al, par.
ee	e długo	Beere, leer,	bere, ler.
oo	o dk:	Boot,	bot.
Ue ä	e	Ueltern, Wär,	eltern, ber.
De ä	e	Del, König,	el, kenig.
ay	ay	Kayser,	kayzer.
Ueu, äu, ey		Ueußern, Uäußer,	eysern, leyser.
ai	ey	Eiche, Wein,	eyche, beyn.
eu	ey	Eule, heulen,	eyle, heýlen.
i	y	Citrone, Sinn,	oytrone, zyn.
ie	ye	Fieber,	fyber.
ue, ü	y	Ueber, füllen,	yber, fyllen.

U w a g i.

1. Podwójne samogłoski aa, ee, oo, brzmią iak iedna, lecz z przeciągiem, np. Ual.

2. Ue, ä, De, ö, wymawia się iak e, jednak aby cokolwiek slychać było pierwotnego przednich głosek brzmienia. Ta przestroga służyć ma i do wymawiania następujących dwugłosek.

3. di, czyta się iak nasze ay, np. Kayser.

4. Ueu, äu, ei, eu, brzmią iak ey, np. Ueußern.

5. i po spółgłoskach t, f, wymawiaiy iak nasze y, np. Citrone: gdzie indziey troche ostrzeý: ie wymawia się także na podobieństwo naszego y, lecz z przedłużeniem. To ie w niektórych Imionach cudzoziemskich nie iest dwugłoską, i rozłącza się w zgłoskowaniu, np. Historie.

6. Ue, lub Ue, ü, przystępuje brzmieniem swoim do y, np. Uebel.

§. III. O wymawianiu Spółgłosrk.

PRZYKŁADY.

Piszę się,	Czyta się.
c Cäsar, Cicero, Cölius,	Cazar, Cycero, Cel-
Cypern, Calender,	lius, Cypern, Kalen-
Cutum, haden.	der, Kilm, hakken.
Ch Chorhemd, Churfürst,	Korhem, Kurfyrst,
Ochs, Christ.	oks, kryst.
H Höhlen, gehen, Floß,	Helen, g-en, flo,
pf Pfand, Pfeffer, Pferd.	sand, fe-fer, ferd.
ph Pharao, Philosoph,	Farao, Filozof
v Verfasser, Virgil.	ferfasser, Wirgil.
qu Qual, Quelle, Quitte.	kwal, kwelle, kwitte.
i Sagen, Esel, Uien.	zagen, ezal, azyen.
sch Schaubühne, Uische,	szaubyne, asze.
sk Sklave.	szklawe.
sp Spalten, Speiche,	szpaltten, szpeyche,
Spinnen.	szpinnen.
st Staub, Beystand,	sztäub, beysztand,
Fürst.	fyrst.
ß Haß, Stoß, füße.	has, sztos, fyse.

ti Nation.	nacyon.
š, š zahm, Zimmet,	cam, cymmet,
Schag.	szac.

U w a g i.

c, z samogłoskami d, e, i, ů, y, brzmi iak nasze c, np. Cásar, z innými gloskami iak k, np. Calender.

č wymawia się iak k, w wyrazach Čh r, Čhur, i przed r, š, w iednéy zgłosce; np. Chor hemd.

h we środku i na końcu wyrazu pierwotnego nie wymawia się, i jest tylko znakiem, że samogłoskę poprzedzającą przedłużyć w wymawianiu potrzeba np. Höhlen, hoh.

pf na początku wyrazu, ph, v wszędzie brzmią iak f, np. Pfand, Pharao, Verfasser; v w wyrazach obcych brzmi iak w, wirtil.

qu, waży nasze kw, np. Quaal.

f, na początku wyrazu i między dwiema samogłoskami wymawia się nakształt naszego z, np. sagen; sch, iak sz, sk, sp, st, na początku zgłoski; a po r we środku, nawet i na końcu brzmią iak nasze szk, szp, np. Schaubühne, Sklave, erst.

ti, Zgłoska w wyrazach cudzoziemskich wymawia się iak w języku, z którego wyraz jest wzięty, np. Nation.

š, č, podobne ma brzmienie do naszego c, np. zahm.

Przestroga. Te tylko wyszczególniliśmy o-koliczności, w których wymawianie głosek Niemieckich znacznie się różni od dźwięku głosek Polskich, nie namieniając nic, kiedy i którą gloski Niemieckie wymawiają się otwartými lub ściśnionými ustami, ciszeý lub głośnieý, miękk-

ko, czyli cienko lub twardo; pilnie tedy uważać potrzeba wymawiających Niemców, aby się tego douczyć.

§. IV. O Znamionach pisarskich Niemczyzny.

Znamiona pisarskie pospolite Niemczyźnie z Polszczyzną są te:

, Przecinek,	Beystrich.
; Średnik,	Strichpunct.
: Dwukropek,	Doppelpunct.
. Kres, kropka,	Schlusspunct.
! Znak wykrzyknika,	Ausrufungszeichen.
? Znak pytania?	Fragezeichen.
() Nawias,	Einschließungszeichen.
- Łącznik,	Verbindungszeichen.
„ Cudzostów,	Anführungszeichen.
(*) Odsyłacz,	Anmerkungszeichen.

Na znamiona pospolite te same są prawdzi w Niemczyźnie, co i w Polszczyźnie. Masz o tém naukę w Grammatyce Narodoweý.

Znamiona szczególne Niemczyźnie.

e, kładące się nad samogłoskami drukowemi mnieyszými a, o, u, i obok tych Samogłosek większych A, O, U, np. ändern, öfen, üben: Aenderung, Oef, Uebung: którym iakie nadała brzmienie, już się powiedziało.

e, ręczne lub dwie kreski, albo dwie kropki to samo znaczą, co znamie poprzedzające, tylko że służą postaciom ręcznym, pierwsze większym, dwa ostatnie mnieyszym: które też w wielu książkach widzieć się dają nad postaciami drukowemi.

?, lub' abo o, pisze się nad u ręczném dla rozróznienia go od n ręcznego, iednaką z nióm postać mającego.

Odcinek Apostroph, iest znak odciętý Głoski e od wyrazu, i od samych tylko wierszopisów używany bywa, np. Hab' ich nur immer frohen Muth; was frage ich nach Gold und Gut.

S. V. Zbiór wyrazów Niemieckich w pierwszym Rozdziale zamkniętych, wraz ze znaczeniem onychże, dla odczytania go i nauczzenia się pamięć.

Ual wegorz.	Di' ta.
Ueltern rodzice.	Eiche dąb.
Uendern odmieniać.	Esel osiek.
Uenderung odmiana.	Eule sowa.
Ueußern (sich) wysydz,	Floh pchła.
na wierzch, pokazać	Fragen pytać się.
Ufche popiół. (się.	Froh wesoly.
Ufien Azya.	Füllen napelniać.
Uat niedźwiedz.	Fürst Xiążę.
Ueere jagoda.	Gehen idź.
Uein goleń, noga.	Gold złoto.
Ueystand pomoc.	Gut dobrze.
Uoot szalupa.	Haben mieć.
Uáfar Cezar.	Haden siekać.
Ualender Kalendazz.	Haf nienawiść.
Uorshemd komża.	Heulen wyć.
Uhrif Chrześcianiń.	Historie historya.
Uhurfürst Elektor.	Ich ja.
Uitron Cytryna.	Immer zawsze.
Ubliuſ Celiusz.	Kaiser Cezarz.
Uulm Chelmno.	König Król.
Uyppern Cypr.	Lauffer laufer, biogus.

Ueer próżny.	Sinn myśl.
Uuth umysł, odwaga.	Uklave niewolnik.
Uation Narod.	Upalten łupać.
Uach po, o.	Upreche sprycha.
Uur tylko.	Uspinnen prząsdź.
Uohs wól.	Utaub kurz.
Uel oliwa.	Utopf szturchanie,
Uelen oliwą smarować.	kułak.
Uaar para.	Uuße słodkość.
Ufand zastaw.	Ueben ćwiczyc, wpra-
Ufesser pieprz.	wiać.
Uferd koń.	Uebung wprawa.
Uharao Faraon.	Uerfasser autor, spra-
Uhilosoph Filozof.	wca.
Uöhlen wydrązać.	Uirgil Wirgiliusz.
Uuaal udrezenie.	Uaſ co.
Uuelle zdroj.	Uie isk.
Uuite pigwa.	Uimmet cynamon.
Uugin powiedzieć.	Uahm łaskawy, oswa-
Uhaſ skarb.	iony.
Uhaubühne Teatr.	

ROZDZIAŁ II.

O Częściach mowy Niemieckie.

PRZYKŁAD.

Niemand leugnet, daß die Wissenschaften den Verstand schärfen, die Einbildungskraft beleben, und das Gedächtniß mit einer Menge von Kenntnissen bereichern.

Nikt nie przeczy, że nauki rozum zaostrzają, imaginacyą ożywiają, i pamięć mnożem wiadomości ubogacają.

Aber wisse zugleich o! mein Kind, daß ein gelehrter Mensch ohne Frommen

Ale wiedz oraz o! moie dziecię, że uczony człowiek bez po-

niegkeit und Tugend das bożności i enoty naye-
elendeste und verächtlich: nędzniejszym i naye-
ste Geschöpf ist. wzgardzieńszém stwo-
rzeniem iest.

Obaczymy w tym przykładzie wszystkie czę-
ści mowy Niemieckiej z ich nazwiskami, a po-
tém przyzwoite nad niemi uczynimy uwagi.

Części nieodmienne.

1. Wykrzyknik, Zwi-
schenwort, np. o! o!
2. Spójnik, Bindewort, np. daß że, und i, aber
3. Przysłówek, Neben-
wort, np. ale.
4. Przyimek, Vorwort, np. mit z, ohne bez.

Części odmienne.

5. Przedimek, Ge-
schlechtswort, np. die, den, daß, einer,
ein
6. Imię, Nennwort. np. Verstand rozum,
Menge mnóstwo,
Mensch człowiek.
7. Zaimek Fürwort, np. mein mój.
8. Słowo Zeitwort, np. schärfen ostrzyć.
9. Imięstów Mittelwort, np. gelehrter uczony.

Oprócz ośmiu części mowy wspólnych Niem-
czyźnie z Polszczyzną, postrzegamy w przykła-
dzie Niemieckim dziewiątą die, den, daß, einer,
ein, która na Polskie nie jest przełożona.

Ta część mowy sama przez się nie
znacząca, nazywa się *Przedimkiem*, że się
kłada zwykła przed Imionami pospolitemi, np.
der Mensch Człowiek: die Tugend cnota: daß Ge-
schöpf stworzenie: eine Menge mnogość: ein Kind
dziecię.

Der, die, daß, nazywa się *Przedimkiem*,
określającym od starego słowa Polskiego okre-
szam czyli determinuję: albo króćcy *okreśnym*
lub *okreśnikiem*: po Niemiecku daß bestimmte Ge-
schlechtswort,

Ein, eine, ein, nazywa się *przedimkiem*
pojedynczym albo *nieokreśnym*, daß unbestimmte
Geschlechtswort.

Oba te *Przedimki*, to iest *Okreśny* i *Po-
jedynczy* odmieniają się przez przypadki, któ-
rych w Niemczyźnie iest tylko cztery: przez
liczby zaś odmienia się sam tylko *Okreśnik*,
który w liczbie mnogiej jedno bierze zakoń-
czenie na wszystkie trzy rodzaje, iako w for-
mach przypadkowania zaraz obaczymy.

R O Z D Z I A Ł III.

Formy Przypadkowania.

Trzy są formy na przypadkowanie Przy-
miotników, der Beywörter, a cztery na przypad-
kowanie Rzeczowników, der Hauptwörter.

Przypadkowanie Przedimkow,

Okreśnego. Pojedynczego.

Liczba pojedyncza.

Rodzay.

męzki, żeński, niaki, męzki, żeński, niaki.

1. der	die	daß.	ein	eine	ein.
2. des	der	deß.	eines	einer	eines.
3. dem	der	dem.	einem	einer	einem.
4. den	die	daß.	einen	eine	ein.

Liczba mnoga.

Przez wszystkie trzy
rodzaje,
1. die.
2. der.
3. den.
4. die.

Przedimek pojedyn-
czy nie ma liczby
mnogiej.

Przypadkowanie przymiotników.

Forma Pierwsza.

Na imiona przymiotne bez przedimka.

Liczba pojedyncza. mnoga.

1. schöner,	schöne,	schönes,	schöne.
piękny,	piękna,	piękne,	piękni, piękne.
2. schönes,	schöner,	schönes,	schöner-
pięknego,	pięknej,	pięknego,	pięknych.
3. schönem,	schöner,	schönem,	schönen.
pięknemu,	pięknej,	pięknemu,	pięknym.
4. schönem,	schöne,	schönes,	schöne.
pięknego,	piękną,	piękne,	pięknych, kne.

Forma Druga.

Na Przymiotniki z Okreśnikiem.

Liczba pojedyncza.

1. der schöne,	die schöne,	das schöne.
piękny.	piękna,	piękne.
2. der schönen,	der schönen,	der schönen.
pięknego,	pięknej,	pięknego.
3. dem schönen,	der schönen,	dem schönen.
pięknemu,	pięknej,	pięknemu.
4. den schönen,	die schöne,	das schöne.
pięknego,	piękną,	piękne.

Liczba mnoga.

1. die schönen,	piękni, piękne.
2. der schönen,	pięknym.
3. den schönen,	pięknym.
4. die schönen,	pięknym, piękne.

Forma Trzecia.

Na Przymiotniki z Przedimkiem pojedynczym.

Liczba pojedyncza tylko.

1. ein schöner,	eine schöne,	ein schönes,
piękny,	piękna,	piękne.
2. eines schönen,	einer schönen,	eines schönen,
pięknego,	pięknoy,	pięknego.
3. einem schönen,	einer schönen,	einem schönen,
pięknemu,	pięknej,	pięknemu.
4. einen schönen,	eine schöne,	ein schönes,
pięknego,	piękną,	piękne.

Przeestroga. Formy służące na przymiotniki; służą też na Imięstwy i Zaimki, oprócz tych, których przypadkowanie niżej jest położone.

Przypadkowanie Rzeczowników.

Forma Pierwsza.

Na Rzeczowniki rodzaju Męskiego i miiakiego.

Liczba pojedyncza.

1. der lub ein Engel,	das lub ein Kloster,
Amol,	Klasztor.
2. Engels,	Klosters,
Amola:	Klasztoru.
3. Engel,	Kloster,
Amolowi,	Klasztorowi.
4. Engel,	Kloster,
Amola,	Klasztor.

1. die — Engel,	die — Klöster,
Amiolowie,	Klasztory,
2. Engel,	Klöster,
Amiolów,	Klasztorów.
3. Engeln,	Klöstern,
Amiolom,	Klasztorom.
4. Engel,	Klöster,
Amiolów,	Klasztory.

Forma Druga.

Na Rzeczowniki rodzaju męskiego tylko.

Liczba pojedyncza. *mnoga.*

1. der lub ein Mensch,	die Menschen,
Człowiek,	Ludzie.
2. Menschen,	Menschen,
Człowieka,	ludzi.
3. Menschen,	Menschen,
Człowiekowi,	ludziom.
4. Menschen,	Menschen,
Człowieka,	ludzi.

Forma Trzecia.

Na Rzeczowniki rodzaju Męskiego i niakiiego.

Liczba pojedyncza.

1. der lub ein Stand,	das lub ein Amt,
stan,	urząd.
2. Standes	Amtes,
stanu,	urzędu.
3. Stande,	Amt,
stanowi,	urzędowi.
4. Stand,	Amt,

Liczba mnoga.

1. die — Stände,	die — Aemter,
stany,	urzędy.
2. Stände	Aemter
stanów,	urzędów.
3. Ständen	Aemtern
stanom,	urzędom.
4. Stände	Aemter
stany,	urzędy.

Forma Czwarta.

Na Rzeczowniki rodzaju żeńskiego tylko.

Liczba pojedyncza.

1. die lub ein Insel	Eugend	Ruß
wyspa,	cnota,	orzech,
2. Insel	Eugend	Ruß
wyspy,	cnoty,	orzecha,
3. Insel	Eugend	Ruß
wyspie,	cnocie,	orzechowi,
4. Insel	Eugend	Ruß
wyspę,	cnotę,	orzech.

Liczba mnoga.

1. die — Inseln	Eugenden	Rüsse
wyspy,	cnoty,	orzechy,
2. Inseln	Eugenden	Rüsse
wysp,	cnót,	orzechów,
3. Inseln	Eugenden	Rüssen
wyspom,	cnotom,	orzechom,
4. Inseln	Eugenden	Rüsse
wyspy,	cnoty,	orzechy.

Uwaga. W liczbie mnogiej wszystkich form na Rzeczowniki przypadek trzeci kończy

się na n, a drugi i czwarty taki jest, iak pierwszy. Gdzie zaś i sam przypadek pierwszy iest zakończony na n, tam trzy następujące przypadki niczém się od niego nie różnią.

Przypadkowanie Zaimków nieforemnych.

Liczba Pojedyncza.

1. Ich,	Du,	Er,	Sie,	Es,
ia.	ty.	on.	ona.	ono.
2. Meiner,	Deiner,	Seiner,	Ihrer,	Seiner,
mnie,	ciebie,	onogo,	ięy,	onogo.
3. Mir,	Dir,	Ihm,	Ihr,	Ihm,
mnie, mi,	tobie, ci,	temu,	onęy, ięy,	temu.
4. Mich,	Dich,	Ihn,	Sie,	Es,
mnie, mię,	ciebie, cię,	onogo, go,	onę,	ię,

Liczba Mnoga.

1. Wir my.	Ihr wy.	Sie oni, one.
2. Unser nas.	Euer was.	Ihrer onych, ich.
3. Uns nam.	Euch wam.	Ihnen onym, im.
4. Uns nas.	Euch was.	Sie onych, ich;

Liczba Pojedyncza. (one.)

1. Der,	Die,	Das,	Die,
ten.	ta.	to.	ci, te.
2. Dessen,	Derer,	Dessen,	Derer,
tego.	tęy.	tego.	tych.
3. Dem,	Der,	Dem,	Denen,
temu.	tęy.	temu,	tym.
4. Den,	Die,	Das,	Die,
tego.	ię.	to.	tych, te.

Liczba Pojedyncza.

1. Wer,	Was,	Jemand.	Niemand,
kto.	co.	ktoś.	nikt.

2. Wessen,	Jemandes,	Niemandes,
czyy.	czyiś.	nikomu.
3. Wem,	Jemanden,	Niemanden,
komu, czemu.	komuś.	nikomu.
4. Wen, Was,	Jemanden,	Niemanden,
kogo, co.	kogoś.	nikogo.

Te trzy Zaimki nie mają liczby mnogiej. Zaś jedermann każdy, w liczbie nawet pojedynczy w drugim tylko przypadku przybiera ś.

Przeostroga. Dokładniejsza nauka o Przypadkowaniu będzie w Części drugiej.

ROZDZIAŁ III.

Formy Czasowania.

Jedna iest tylko Forma na czasowanie słów niemieckich; wiele atoli a ią Niemcy słów nieforemnych, i trzy słowa posiłkowe.

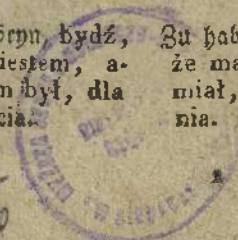
Czasowanie słów posiłkowych.

Abwandelung der Hülfswörter.

Tryb bezokoliczny. Die unbestimmte Art. Werden, stać Seyn, bydz. ze Haben, mieć, się, lub zo- iestem, abym ze mam, a- stać, że zo- był. bym miał, staie, abym został.

Zu werden, stać Zu Seyn, bydz, Zu haben, mieć, się, że się sta- że iestem, a- że mam, abym- stał, abym zo- bym był, dla miał, dla mie- stał, dla sta- bycia. nia. nia się.

245/106

Imiesłowy. Mittelwörter.

Czasu teraźniejszego. Der gegenwärtigen Zeit.

Werdend, staja- cy się, staja- ca się, staja- ce się.	Wesend, nie- używany.	Habend, mają- cy, mająca, mająca.
--	--------------------------	---

Czasu przeszłego. Der vergangenen Zeit.

Geworden któ- ry się stał, która się sta- ła, które się stało.	Gewesen, któ- ry był, która była, które było.	Gehabt, miały, miana, miane.
--	--	---------------------------------------

Tryb oznajmujący. Die anzeigende Art.

Czas teraźniejszy. Die Gegenwärtige Zeit.

Ich werde, staie się.	Ich bin, jestem.	Ich habe, mam.
Du wirst, staiesz się.	Du bist, jesteś.	Du hast, masz.
Er wird, staie się.	Er ist, jest.	Er hat, ma.
Sie wird, ona się staie.	Sie ist, ona jest.	Sie hat, ona ma.
Es wird, ono się staie.	Es ist, ono jest.	Es hat, eno ma.
Wir werden, staiemy się.	Wir sind, jesteśmy.	Wir haben, mamy.
Ihr werdet, staiecie się.	Ihr seyd, jesteście.	Ihr habet, macie.
Sie werden, oni się staja.	Sie sind, oni są, one są.	Sie haben, oni mają, one mają.

Niedokonany przeszły. Die kaum vergangene.

Ich wurde, zo- stałem, zo- stałam; zo- stałom.	Ich war, by- łem, byłam, byłom.	Ich hatte, miałam, mia- łam, miałom.
Du wurddest, zo- stałeś, zosta- łaś, zostałoś.	Du warest, by- leś, byłaś, byłoś.	Du hattest, mialeś, mia- łaś, miałoś.
Er wurde, zo- stał.	Er war, był.	Er hatte, miał.
Die wurde, zo- stała.	Sie war, była.	Sie hatte, mia- ła;
Es wurde, zo- stało.	Es war, było.	Es hatte, miało.
Wir wurden, zo- stałiśmy, zo- stałyśmy,	Wir waren, by- liśmy, były- śmy;	Wir hatten, mieliśmy, miałyśmy.
Ihr wurdet, zo- stałiście, zo- stałyście.	Ihr waret, by- liście, były- ście.	Ihr hattet, mieliście, miałyście.
Sie wurden, zo- stałi, zоста- ły.	Sie waren, byli; były.	Sie hatten, mieli, miały.

Przeestroga I. Zamiast ich wurde, du wurdest, er wurde, częścię dobrzy Pisarze Niemiec-
cy używają: ich ward, du wardest, er ward.

Przeestroga II. W dalszych czasach lubo
nie będzie się kładź odmiana słów przez rodza-
ie. powinny ją jednak dzieci robić na wzór tych
dwóch czasów poprzedzających.

Dokonany przeszły. Die öllig vergangene.

Ich bin gewor- den, stałem	Ich bin gewesen, byłem. by- łam, i t. d.	Ich habe gehabt, miałem, mia- łam, i t. d.
-------------------------------	--	--

Du bist geworden, stałeś się	Du bist gewesen, byłeś.	Du bist gehabt, miałeś.
Er ist geworden, stał się.	Er ist gewesen, był.	Er hat gehabt, miał.
Wir sind gewor- den, staliśmy się.	Wir sind gewes- sen, byliśmy.	Wir haben ge- habt mieliśmy.
Ihr seyd gewor- den, staliście się.	Ihr seyd gewes- sen, byliście.	Ihr habet ge- habt, mieli- ście.
Sie sind gewor- den, stali się.	Sie sind gewesen, byli.	Sie haben ge- habt, mieli.

Zaprzeszty. Die längst vergangene.

Jch war gewor- den, stałem się był, stałam się się była, i t. d.	Jch war gewes- sen, byłem był, byłam, była i t. d.	Jch hatte gehabt, miałem był, miałam była, i t. d.
Du warst gewor- den, stałeś się był.	Du warst gewes- sen, byłeś.	Du hattest ge- habt, miałeś dyl.
Er war geworden, stał się był.	Er war gewesen, był.	Er hatte gehabt, miał był.
Wir waren ge- worden, stali- śmy się byli.	Wir waren gewes- sen, byliśmy,	Wir hatten ge- habt, mieliśmy byli.
Ihr wart gewor- den, staliście się byli.	Ihr wart gewes- sen, byliście.	Ihr hattet ge- habt, mieliście byli.
Sie waren gewor- den, stali się byli.	Sie waren gewes- sen, byli.	Sie hatten ge- habt, mieli by- li.

I. Przyszty. Die zukünftige.

Jch werde wer- den, stanę się.	Jch werde seyn, będę.	Jch werde haben, mieć będę.
-----------------------------------	--------------------------	--------------------------------

Du wirst werden, staniez się.	Du wirst seyn, będziesz.	Du wirst haben, mieć będziesz.
Er wird werden, stanie się.	Er wird seyn, będzie.	Er wird haben, mieć będzie.
Wir werden wer- den, stanjemy się.	Wir werden seyn, będziemy.	Wir werden ha- ben, mieć bę- dziemy.
Ihr werdet wer- den, staniecie się.	Ihr werdet seyn, będziecie.	Ihr werdet ha- ben, mieć bę- dziecie.
Sie werden wer- den, staną się.	Sie werden seyn, będą.	Sie werden ha- ben, mieć będą.

II. Przyszty. Die zukünftige.

Jch werde gewor- den seyn, sta- nę się, mozem został, mo- żem została, i t. d.	Jch werde gewes- sen seyn, będę, może żem był, może żem by- ła, i t. d.	Jch werde ge- habt haben, bę- dę miał, mo- że żem miał, może żem mia- ła, i t. d.
Du wirst gewor- den seyn, sta- niez się.	Du wirst gewes- sen seyn, bę- dziesz.	Du wirst ge- habt haben, bę- dziesz miał
Er wird gewor- den seyn, sta- nie się.	Er wird gewesen seyn, będzie.	Er wird gehabt haben, będzie miał.
Wir werden ge- worden seyn, stanjemy się.	Wir werden ge- wesen seyn, bę- dziemy.	Wir werden ge- habt haben, bę- dziemy mieli.
Ihr werdet ge- worden seyn, staniecie się.	Ihr werdet ge- wesen seyn, bę- dziecie.	Ihr werdet ge- habt haben, bę- dziecie mieli!
Sie werden ge- worden seyn, staną się.	Sie werden ge- wesen seyn, bę- dą.	Sie werden ge- habt haben, bę- dą mieli.

Tryb rozkazujący. Die gebietende Art.

Werde, stań się, zostań.	Sey, bądź.	Habe, miej.
Werdet, stańcie się.	Seyd, bądźcie.	Habet, miejcie.

Tryb łączący. Die verbindende.

Czas teraźniejszy. Die gegenwärtige Zeit.

Jch werde, że się staie, niech się stanę, obym się stał, obym się stała, it. d.	Jch sey, że istem, niech będę, obym był, obym była, i t. d.	Jch habe, że mam, niech mam, obym miał, obym miała, i t. d.
Du werdest, że się staiesz.	Du seyst, że istes.	Du habest, że masz.
Er werde, że się staie.	Er sey, że iest.	Er habe, że ma.
Wir werden, że się stajemy.	Wir seyn, że istesmy.	Wir haben, że mamy.
Ihr werdet, że się staiecie.	Ihr seyd, że istesście.	Ihr habet, że macie.
Sie werden, że się staja.	Sie seyn, że są.	Sie haben, że mają.

Niedokonany przeszły. Die kaum vergangene.

Jch würde, stałbym się, stałabym się, it. d.	Jch wäre, byłbym, byłabym, it. d.	Jch hätte, miałbym, miałabym.
Du würdest, stałbyś się.	Du wärest, byłbyś.	Du hättest, miałbyś.
Er würde, stałby się.	Er wäre, byłby.	Er hätte, miałby.

Wie würden, stałibyśmy się.	Wie wären, byłibyśmy.	Wie hätten, miałibyśmy.
Ihr würdet, stałibyście się.	Ihr wäret, byłibyście.	Ihr hättet, miałibyście.
Sie würden, stałiby się.	Sie wären, byłiby.	Sie hätten, miałiby.

Dokonany przeszły. Die vöslig vergangene.

Jch sey geworden, że się stał, że się stała, i t. d.	Jch sey gewesen, że był, że była, it. d.	Jch habe gehabt, że miał, że miała, i t. d.
Du seyst geworden, że się stał.	Du seyst gewesen, że był.	Du habest gehabt, że miał.
Er sey geworden, że się stał.	Er sey gewesen, że był.	Er habe gehabt, że miał.
Wir seyn geworden, żeśmy się stali.	Wir seyn gewesen, żeśmy byli.	Wir haben gehabt, żeśmy mieli.
Ihr seyd geworden, żeście się stali.	Ihr seyd gewesen, żeście byli.	Ihr habet gehabt, żeście mieli.
Sie seyn geworden, że się stali.	Sie seyn gewesen, że byli.	Sie haben gehabt, że mieli.

Zaprzeszły. Die längst vergangene.

Jch wäre geworden, byłbym, został, była, it. d.	Jch wäre gewesen, byłbym, byłabym, była, it. d.	Jch hätte gehabt, byłbym, byłabym, miał, była, it. d.
---	---	---

Du wärest gewor- den, bylbyś zo- stal.	Du wärest gewor- sen, bylbyś byl.	Du hättest ge- habt, bylbyś miel.
Er wäre gewor- den, bylby zo- stal.	Er wäre gewesen, bylby byl.	Er hätte gehabt, bylby miel.
Wir wären ge- worden, byli- byśmy zostali.	Wir wären gewes- sen, bylibyśmy byli.	Wir hätten ge- habt, byliby- śmy mieli.
Ihr wäret gewor- den, bylibyście zostali.	Ihr wäret gewes- sen, bylibyście byli.	Ihr hättet ge- habt, byliby- ście mieli.
Sie wären gewor- worden, byliby zostali.	Sie wären gewes- sen, byliby by- li.	Sie hätten ge- habt, byliby mieli.

I. Warunkowy. Die erste bedingt.

Jch würde wer- den, stalbym się, stalabym się, i t. d.	Jch würde seyn, bylbym, była- bym, i t. d.	Jch würde ha- ben, miałbym, miałabym, i t. d.
Du würdest wer- den, stalbyś się.	Du würdest seyn, byłoyś.	Du würdest ha- ben, miałbyś.
Er würde wer- den, stalby się.	Er würde seyn, bylby.	Er würde haben, miałby.
Wir würden wer- den, staliby- śmy się	Wir würden seyn, bylibyśmy	Wir würden ha- ben, miałiby- śmy.
Ihr würdet wer- den, staliby- ście się.	Ihr würdet seyn, bylibyście.	Ihr würdet ha- ben, miałiby- ście.
Sie würden wer- den, staliby się.	Sie würden seyn, byliby.	Sie würden ha- ben, miałiby.

Zamiast słowa posiłkowego werden, czę-
sto się używa w tym czasie słów mogą, sol-

sen, np. ich möchte seyn, bylbym; ich sollte haben,
miałem mieć.

II. Warunkowy. Die zweite bedingte.

Jch würde gewor- den seyn, byl- bym został, by- łabym była, i t. d.	Jch würde ge- wesen seyn, byl- bym byl, by- łabym była, i t. d.	Jch würde ge- habt haben, byl- bym miał, by- łabym miała, i t. d.
Du würdest ge- worden seyn, bylbyś został.	Du würdest ge- wesen seyn, byl- byś byl.	Du würdest ge- gabt haben, byl hyś miał.
Er würde gewor- den seyn, bylby zostal.	Er würde gewes- sen seyn, bylby byl.	Er würde gehabt haben, bylby miał.
Wir würden ge- worden seyn, bylibyśmy zo- stali.	Wir würden ge- wesen seyn, by- libyśmy byli.	Wir würden ge- habt haben, by- libyśmy mieli.
Ihr würdet ge- worden seyn, bylibyście zo- stali.	Ihr würdet ge- wesen seyn, by- libyście byli.	Ihr würdet ge- habt haben, bylibyście mieli.
Sie würden ge- worden seyn, byliby zostali.	Sie würden ge- wesen seyn, by- liby byli.	Sie würden ge- habt haben, by- liby mieli.

Mówi się także: Jch wäre geworden seyn,
bylbym się stal: du wärest geworden seyn, byl-
byś się stal, i t. d.

Przeszły. Die künftige.

Jch werde werden, że się stane.	Jch werde seyn, że będę.	Jch werde haben, że mieć będę.
------------------------------------	-----------------------------	-----------------------------------

Du werdest werden, że się staniesz.	Du werdest seyn, że będziesz.	Du werdest haben, że mieć będziesz.
Er werde werden, że się stanie.	Er werde seyn, że będzie.	Er werde haben, że mieć będzie.
Wir werden werden, że się staniemy.	Wir werden seyn, że będziemy.	Wir werden haben, że mieć będziemy.
Ihr werdet werden, że się staniecie.	Ihr werdet seyn, że będziecie.	Ihr werdet haben, że mieć będziecie.
Sie werden werden, że się staną.	Sie werden seyn, że będą.	Sie werden haben, że mieć będą.

Tryb bezokoliczny z przyimkami: um, ohne, tłumaczy się na Polskie, już przez imię, już przez słowo, już przez imiesłów osobliwy (Gerundium) np.

Um zu werden, dla stania się, aby się stać.	Um zu seyn, dla bycia, aby być.	Um zu haben, dla mienia, aby mieć.
Ohne zu werden, nie stając się.	Ohne zu seyn, nie będąc.	Ohne zu haben, nie mając.
Ohne geworden zu seyn, nie zostawszy.	Ohne gewesen zu seyn, nie bywszy.	Ohne gehabt zu haben, nie mając.

W Z O R.

Worbild.

Czasowania Słów foremnych.	Abwandlung richtiger Zeitwörter.
Tryb bezokoliczny.	Die unbestimmte Art.
Loben, chwalić, że chwalię, abym chwalił.	Reisen, iechać, że iadę, abym iechał.

Zu loben, chwalić, że chwalię, abym chwalił, do chwaleńia.	Zu reisen, iechać, że iadę, abym iechał, do iechania.
--	---

Imiesłowy. Mittelwörter.

Czasu teraźniejszego. Lobend, chwalcący, chwalcąca, chwalcące.	Der gegenwärtigen Zeit. Reisend, iadący, iadąca, iadące.
--	--

Czasu przeszłego. Gelobt, pochwalony, pochwalona, pochwalone.	Der vergangenen Zeit. Gerriset, nic nie znaczy sam przez się: bo słowo reisen niakię.
---	---

Tryb oznajmujący. Die anzeigende Art.

Teraźniejszy czas. Die gegenwärtige Zeit.

Ich lobe, chwalię.	Ich reise, iadę.
Du lobest, chwaliysz.	Du reisest, iedziesz.
Er lobet, chwali.	Er reiset, iedzie.
Sie lobet, ona chwali.	Sie reiset, ona iedzie.
Es lobet, ono chwali.	Es reiset, ono iedzie.
Wir loben, chwalicimy.	Wir reisen, iedziemy.
Ihr lobet, chwalicie.	Ihr reiset, iedziecie.
Sie loben, oni chwala,	Sie reisen, oni iada,
one chwala,	one iada.

Niedokonany czas. faum vergangene.

Ich lobete, chwalicem, chwalicam, chwalicom.	Ich reisete, iechałem, iechałem, iechaliśmy.
Du lobetest, chwalicieś, chwalicieś, chwalicieś.	Du reisetest, iechałeś, iechałeś, iechałeś.

Er, sie, es lobete, chwalił, chwaliła, chwaliło.
 Wir lobeten, chwaliłiśmy, chwaliłyśmy.
 Ihr lobetet, chwaliłiście, chwaliłyście.
 Sie lobeten, chwaliłi, chwaliły.

Er, sie, es reisete, iechał, iechała, iechało.
 Wir reiseten, iechałiśmy, iechałyśmy.
 Ihr reisetet, iechałiście, iechałyście.
 Sie reiseten, iechali, iechaly.

Dokonany przeszły.

Völlig vergangene.

Ich habe gelobet, pochwalilem, pochwaliłam, i t. d.
 Du hast gelobet, pochwalites.
 Er hat gelobet, pochwalit.
 Wir haben gelobet, pochwalilišmy.
 Ihr habet gelobet, pochwalilišcie.
 Sie haben gelobet, pochwalili.

Ich bin gereiset, poiechatem, poiechałam, i t. d.
 Du bist gereiset, poiechales.
 Er ist gereiset, poiechał.
 Wir sind gereiset, poiechałšmy.
 Ihr seyd gereiset, poiechałišcie.
 Sie sind gereiset, poiechali.

Zaprzessły.

Längst vergangene.

Ich hatte gelobet, pochwalilem był, pochwaliłam była, i t. d.
 Du habest gelobet, pochwalites był.
 Er hatte gelobet, pochwalit był.
 Wir hatten gelobet, pochwalilišmy byli.

Ich war gereiset, poiechatem był, poiechałam była, i t. d.
 Du wardest gereiset, poiechales był.
 Er war gereiset, poiechał był.
 Wir wa i gereiset, poiechałišmy byli.

Ihr hattet gelobet, poiechališcie byli.
 Sie hatten gelobet, pochwalili byli.

Ihr waret gelobet, poiechališcie byli.
 Sie waret gereiset, poiechali byli.

I. Przyszły.

Die erste künftige.

Ich werde loben, będę chwalił, będę chwaliła, i t. d.
 Du wirst loben, będziesz chwalił.
 Er wird loben, będzie chwalił.
 Wir werden loben, będziemy chwaliłi.
 Ihr werdet loben, będziecie chwaliłi.
 Sie werden loben, będą chwaliłi.

Ich werde reisen, będę iechał, będę iechała, i t. d.
 Du wirst reisen, będziesz iechał.
 Er wird reisen, będzie iechał.
 Wir werden reisen, będziemy iechali.
 Ihr werdet reisen, będziecie iechali.
 Sie werden reisen, będą iechali.

W tym czasie zamiast słowa posiłkowego werden, często bywa używane wollen, gdy czynność iaka od dobrej woli mówiącego zawisła: np. Ich will ihn loben, będę go chwalił.

II. Przyszły.

Die zweite künftige.

Ich werde gelobet haben, pochwałę, może hydź zem chwalił, i t. d.
 Du wirst gelobet haben, pochwalisz.
 Er wird gelobet haben, pochwali.

Ich werde gereiset seyn, poiadę, może hydź zem iechał, i t. d.
 Du wirst gereiset seyn, priedziesz.
 Er wird gereiset seyn, poiedzie.

Wir werden gelobet haben, pochwalimy.
 Ihr werdet gelobet haben, pochwalicie.
 Sie werden gelobet haben, pochwała.

Wir werden gereiset seyn, poiedziemy.
 Ihr werdet gereiset seyn, poiedzieoie.
 Sie werden gereiset seyn, poiaą.

Drugie znaczenie czasu tego, może być *iam* pochwalil, *zem* poiechal, częścię Niemcy wyrażają przez słowa: können, müssen, sollen; np. Er kann gewesen seyn, może że i był, Er soll gelobet haben, podobno chwalił, lub miał pochwalić, Ihr müßet gefallen seyn, musieliście upaść, albo możecie upadli.

Tryb rozkazujący. Die gebiethende Art.

Lobe, chwal.
 Lobet, chwalcie.

Reise, iedź.
 Reitet, iedźcie.

Na inne osoby trybu tego, nie mają Niemcy osobnych zakończeń, lecz albo ie biorą z trybu życzącego, np. sey er; niech on będzie: loben wir, chwalmy, i t. d. albo ie biorą z trybu bezokolicznego, i słowa lassen, np. laß ihn seyn, niech on będzie: laß uns loben, chwalmmy.

Tryb łączący. Die verbindende Art.

Terazniejszy czas. Die gegenwärtige Zeit.

Daß ich lobe, że chwale, niech chwale, abym chwalił, abym chwaliła, i t. d.

Daß ich reise, że iadę; niech iadę, abym iechał; abym iechała, i t. d.

Daß du lobest, że chwalisz.
 Daß er lobe, że chwali.
 Daß wir loben, że chwalmmy.
 Daß ihr lobet, że chwalcie.
 Daß sie loben, że chwala.

Daß du reise, że iedziesz.
 Daß er reise, że iedzie.
 Daß wir reisen, że iedziemy.
 Daß ihr reiset, że iedziecie.
 Daß sie reisen, że iada.

Niedokonany przeszły.

Die kaum vergangene.

Daß ich lobete, że chwalił, *zem* chwaliła, i t. d. iżbym chwalił, i t. d.

Daß ich reisete, *zem* iechał, *zem* iechała, i t. d. iżbym iechał.

Daß du lobetest, żeś chwalił.

Daß du reisetest, żeś iechał.

Daß er lobete, że chwalił.

Daß er reisete, że iechał.

Daß wir lobeten, żeśmy chwaliłi.

Daß wir reiseten, żeśmy iechali.

Daß ihr lobtet, żeście chwaliłi.

Daß ihr reisetet, żeście iechali.

Daß sie lobeten, że chwaliłi.

Daß sie reiseten, że iechali.

Mówi się także: Daß ich reisen möchte, iżbym iechał; daß du reisen möchtest, iżbyś iechał, i t. d. daß ich loben möchte, iżbym chwalił, i t. d.

Dokonany przeszły.

Wbllig vergangene.

Daß ich gelobet habe, *zem* pochwalił, *zem* pochwaliła, i t. d.

Daß ich gereiset sey, *zem* poiechał, *zem* poiechała, i t. d.

Daß du gelobet habest, zės pochwalit.
 Daß er gelobet habe, zis pochwalit.
 Daß wir gelobet haben, zėsmy pochwalili.
 Daß ihr gelobet habet, zėsćie pochwalili.
 Daß sie gelobet haben, że pochwalili.

Daß du gereiset seyst, zės poiechat.
 Daß er gereiset sey, że poiechat.
 Daß wir gereiset seyn, zėsmy poiechali.
 Daß ihr gereiset seyd, zėsćie poiechali.
 Daß sie gereiset seyn, że poiechali.

Zaprzestły.

Pångst vergangene.

Daß ich gelobet hätte, iz bylthym pochwalit, iz bylabyym pochwalila, i t. d.
 Daß du gelobet hättest, iz bylbyś pochwalit.
 Daß er gelobet hätte, iz bylby pochwalit.
 Daß wir gelobet hätten, iz bylbyśmy pochwalili.
 Daß ihr gelobet hätten, iz bylbyśćie pochwalili.
 Daß sie gelobet hätten, iz bylby pochwalili.

Daß ich gereiset wäre, że bylthym poiechat, że bylabyym poiechala, i t. d.
 Daß du gereiset wärest, iz bylbyś pochwalit.
 Daß er gereiset wäre, iz dytby poiechat.
 Daß wir gereiset wären, iz bylbyśmy poiechali.
 Daß ihr gereiset wäret, iz bylbyśćie poiechali.
 Daß sie gereiset wären, iz bylby poiechali.

I. Warunkowy.

Die erste bedingte.

Ich würde loben, chwalitybym, chwalitybym, i t. d.
 Du würdest loben, chwalitybys.

Ich würde reisen, iechalibym, iechalibym, i t. d.
 Du würdest reisen, iechalibys.

Er würde loben, chwalityby.
 Wir würden loben, chwalitybysmy.
 Ihr würdet loben, chwalitybyśćie.
 Sie würden loben, chwalityliby.

Er würde reisen, iechaliby.
 Wir würden reisen, iechalibysmy.
 Ihr würdet reisen, iechalibyśćie.
 Sie würden reisen, iechaliliby.

Tu także często bywa używane słowo possitkowe mōdgen, np. ich mōdęte loben, chwalitybym, ich mōdęte reisen, iechalibym.

II. Warunkowy.

Die zweite bedingte.

Ich würde gelobet haben, bylthym pochwalit, bylabyym pochwalila, i t. d.
 Du würdest gelobet haben, bylbyś pochwalit.
 Er würde gelobet haben, bylthym chwality.
 Wir würden gelobet haben, bylbyśmy pochwalili.
 Ihr würdet gelobet haben, bylbyśćie pochwalili.
 Sie würden gelobet haben, bylby pochwalili.

Ich würde gereiset seyn, bylthym poiechat, bylabyym poiechala, i t. d.
 Du würdest gereiset seyn, bylbyś poiechat.
 Er würde gereiset seyn, bylby poiechat.
 Wir würden gereiset seyn, bylbyśmy poiechali.
 Ihr würdet gereiset seyn, bylbyśćie poiechali.
 Sie würden gereiset seyn, bylby poiechali.

Przyszły.

Die künftige.

Daß ich loben werde, że chwalić będę, że chwalić będę.

Daß ich reisen werde, że iechać będę, że iechać będę.

Das du loben werdest, ze chwalić będziesz.	Das du reisen werdest, ze iechać będziesz.
Das er loben werde, ze chwalić będzie.	Das er reisen werde, ze iechać będzie.
Das wir loben werden, ze chwalić będziemy.	Das wir reisen werden, ze iechać będziemy.
Das ihr loben werdet, ze chwalić będziecie.	Das ihr reisen werdet, ze iechać będziecie.
Das sie loben werden, ze chwalić będą.	Das sie reisen werden, ze iechać będą.

Tryb bezokoliczny z przymkiam um i ohne,

Um zu loben, dla chwaleńia, aby chwalić.	Um zu reisen, dla iechania, aby iechać.
Ohne zu loben, nie chwalać.	Ohne zu reisen, nie iechać.
Ohne gelobet zu haben, nie pochwaliwszy.	Ohne gereiset zu sein, nie pojechawszy.

Uwagi nad czasowaniem.

1. Słowa Niemieckie nie odmieniają się przez rodzaje, ale zarówno, czy męczyzna, czy niewiasta mówi: Ich war, byłem, byłam, byłom: Ich lobete, chwaliłem, chwaliłam, i t. d. iakośmy w formie czasowania uważać byli powinni.

2. W czasowaniu swoim Niemcy często używają wyrzutni, mówiąc: np. du lobst, er lobt, zamiast: du lobest, er lobet.

3. Jak my Polacy, tak i Niemcy nie mają słów biernych, der leidenden Gattung, prócz imiesłowu czasu przeszłego. gehabt, gelobet, i t. d.

do którego godając swoje słowo posilkowe werden, przez wszystkie czasy i osoby, tłumaczą to, co Lacinicy przez swoje słowa bierne wyrażają. Albo też ieszczę do trzeciéy osoby pojedynczéy każdego czasu słów nawet niakich przydając zaimek man, nadaią im znaczenie słów biernych Łacińskich, np.

Ich werde gelobet, iestem chwalony, chwalona, chwalone.	Man lobet mich, mnie chwałą.
Du wirst gelobet, iestes chwalony, chwalona, chwalone.	Man lobet dich, ciebie chwałą.
Er wird gelobet, iest chwalony.	Man lobet ihn, iego chwałą.
Sie wird gelobet, iest chwalona.	Man lobet sie, ją chwałą.
Es wird gelobet, iest chwalone.	Man lobet es, chwałą ie.
Wir werden gelobet, iesteśmy chwaleni, chwalone.	Man lobet uns; nas chwałą.
Ihr werdet gelobet, iestescie chwaleni, chwalone.	Man lobet euch, was chwałą.
Sie werden gelobet, są chwaleni, chwalone.	Man lobet sie, chwałą ieh, chwałą ie.
Ich wurde gelobet, byłem chwalony, bylam chwalona, i t. d.	Man lobete mich, mnie chwalono, i t. d.
Ich bin gelobet worden, byłem pochwalony.	Man hat mich gelobet, mnie chwalono.
Ich war gelobet worden, byłem był chwalony.	Man hatte mich gelobet, mnie chwalono było.

Ich werde gelobet wer-	Man wird mich loben,
den, będę chwalony.	mnie chwalić będą.
Ich werde gelobet wor-	Man wird mich gelobet
den seyn, będę po-	haben, mnie pochwa-
chwalony, może, żem	lą, podobno mnie
był chwalony.	pochwala.
Werde du gelobet, bądź	Man lobe dich, niech
pochwalony.	cię chwala.
Werbet ihr gelobet, bądź-	Man lobe euch, niech
cie chwaleni.	was chwala.

I tak dalej przez Tryb łączący, wszystkie jego czasy, osoby, i przez Tryb bezokoliczny. Gdzie oraz uważać mamy; że Imiesłów gemorden, w czasowaniu bierném traci zgłoskę ge.

Przestroga. Dokładniejsza nauka o Czasowaniu, będzie w części następującej téy Grammatyki.

CZEŚĆ DRUGA.

ROZDZIAŁ I.

o Rodzaiach Imion.

§. I. Rodzaje Rzeczowników żywotnych.

Wszelkie Imiona żywotne znaczące płeć męską, są rodzaju męskiego: *np.* Gabriel, Gabryel, König, Król, Boß, Kozieł; Gdy znaczą płeć żeńską, są rodzaju żeńskiego, *np.* Elisabeth, Elżbieta, Königinn, Królowa, Ziege, Koza; nie znaczące żadnej płci, są rodzaju według zakończenia swego, *np.* Haß, Zając, męskiego, Schwalbe, Jaskółka, żeńskiego, Füllen, źrebię, niakiego.

Od tego pravidła wyją się tylko Imiona zdrobniale na lein, lub chen, *np.* Daß En-gelchen, Aniołek, Brüderlein, brsciszek, daß Mädchen, dzi-wczę, daß Fräulein, panienka, i t. d. tudzież daß Weib, kobieta, żona, i daß Mensch, gdy znaczy niewiastę służącą.

§. II. Rodzaje Rzeczowników nieżywotnych.

Rodzaje Rzeczowników nieżywotnych Niemieckich, do których należą i żywotne, gdy żadney płci nie znaczą, przeto są trudniejsze do rozeznania od Polskich, że często-

króć iedno zakończenie zamyka imiona wszystkich trzech rodzajów: *np.* Himmel, niebo, męzkiego, Frucht, kiy, żeńskiego, Siegel, pieczęść, niakiiego, Sempel, gil, męzkiego, Drosfel, drozd, żeńskiego, Kamel, wielbłąd, niakiiego.

Nim trudność tę względem rodzajów ułatwi częste rozmawianie z Niemcami, korzystajmy z następujących prawideł.

I. Prawidła Powszechne.

Rodzaju żeńskiego są Imiona, zakończona na heit, feit, ucht, uft, uld, unft, ur, *np.* Klug, heit rostopność, Munterfeit, rzeźwość, Frucht, owoc, Luft, powietrze, Schuld, dług, Vernunft, rozsądek, Spur, ślad, Uht, zegarek.

Rodzaju niakiiego, są naprzód zakończone na ech, jet, ohr, och, ot, *np.* Blech, blacha, Clavier, klawikort, Bier, piwo, Joch, jarzmo, Rohr, trzcina, Schrot, śrót.

Powtórz. Imiona zdrobniate, *np.* Baumchen, drzewko.

Potrzącie. Nazwiska glosek, i wszelkie wyrazy za rzeczowniki wzięte, *np.* daß u, und B, daß Leben und Sterben, życie i śmierć; daß Muß ist eine harte Nuß, mus jest to twardy orzech: Ein Hab' ich ist besser, als zehn Hätte ich, iedno mam jest lepsze, niżeli dziesięć miałbym.

II. Prawidła ogólne.

Imiona, których zakończeń nie masz umieszczonych pod prawidłami powszechnemi, są ogółem rodzaju męzkiego, wiele iednak iest rodzaju:

Już żeńskiego *np.* Amsel, kos, Esfel, ornat, Dattel, daktyl, Drechsel, dyszel, Distel, oset, Fesfel, kaydany, Hummel, bąk, Kachel, kafel, Klastet, sążeń, Mandel, migdał, Nachigal, słowik, Rubel, makaran, Predigt, kazanie, Schindel, gont, Sichel, sierp, Stadt, mia-to, Staffel, stopień, Trommel, bęben, Striegel, zgrzebło, Vesper, nieszpór, i po większej części zakończone na acht, ast, au, e, eu, ey, ist, niß, i na ung, rebione z trybú bezokolicznego przez zamnienie eu na ung, *np.* Obacht dozór, Herrschaft państwo, Klau pazur, Uchre kłós, Spreu plewa, Zauberey czary, Mitgift posag, Uergerniß zgorznienie; Meinung mniemanie.

Już niakiiego, Almosen jałmużna, Uchtel achtelik, Bauer klatka, Ding rzecz, Juder fura, Jahr rok, Recht śmieci, Laster występki, Lob pochwała, Maul gęba, Mittel sposób, Stroh słoma, Ufer brzeg, Wachs wosk, Wildpret zwierzyna, Zeugniß świadectwo, Geschrey krzyk, Gewölb sklepienie, i tym podobne pochodzące od słów, a mające zgłoskę ge przed swą gloską pierwotną.

Ledwie nie wszystkie imiona własne krajów, miast, wsi, kruszców, *np.* Pohlen Polska, Berlin Berlin, Lützen Licen, Bley olów, Kupfer miedz, Messing mosiądz, Zinn cyna.

Wiele zakończonych na at, et, ot, thum, *np.* Defanat Dziekaniia, Barre bilet, Both łót, Alterthum starożytność.

§. III. Rodzaje Przymiotników.

Przymiotniki tego są rodzaju, którego iest Rzeczowniki, czy wyraźne, czy domysłne, *np.* Ein

gutes Wort findet eine gute Stelle, dobre słowo znayduje dobre przyięcie. Ein jeder weiß, każdy wie, domyślając się, Mensch człowiek.

Między Niemieckimi a Polskimi Przymiotnikami ta zachodzi różnica, że nasze Przymiotniki mają trzy zakończenia podług trzech rodzajów, a wiele z nich mają i czwarte na przysłówki; Niemieckie zaś w początku swoim iedno tylko mają zakończenie nieodmienne na wszystkie trzy rodzaje i na przysłówki; np. schön, które znaczy piękny, piękna, pięknie, a dla zgody mowy przybierają już trzy zakończenia obce, już iedno, podług prawideł następujących:

1. Przymiotnik niepoprzedzony od Okreśnika, ani od zaimka mającego zakończenie Okreśnika, przybiera zakończenie tegoż Przedimka, to jest: na rodzaj męzki zgłoskę er, na rodzaj żeński i na liczbę mnogą gloskę e, na rodzaj nniaki zgłoskę es, np. kleiner mały, kleine mała, kleinste małe, kleine mali, małe: verschiedener guter Wein, rozmaite dobre wino, frische holländische Butter, świeże hollenderskie masło, verschiedener guter Brod, rozmaity dobry chleb, Mein guter Freund, mój dobry przyjaciel, mein liebes Kind, moje kochane dziecię, ein artiger Jüngling, dobrze ułożony młodzieniec, ein mildes Pferd, dziki koń, milde Pferde, dzikie konie.

2. Przymiotnik mający przed sobą Okreśnik, lub Zaimek z jego zakończeniem, przez wszystkie trzy rodzaje kończy się na e, w liczbie mnogiej na en, np. Der erstete Greis, ostygly starzec, die beglückte goldene Zeit, szczególny złoty czas, das verirrte Lamm, obłąkane jagnię, eine bejahrte Person, letnia osoba, dieser

alte Hirt, ten stary pasterz, die selben Blätter, poźółkie liście, ihre grossen Augen, ięy wielkie oczy.

ROZDZIAŁ II.

o Stopniowaniu Przymiotników.

von den Vergleichungsstufen.

Stopniują się Przymiotniki Niemieckie iedne foremnie, drugie nieforemnie.

I. Foremnego stopniowania prawidła.

są te:

1. Dodawszy do pierwotnego zakończenia Przymiotnika zgłoskę er, zrobi się stopień wyższy, np. fest tęgi, fester tęższy, reich bogaty, reichet bogatszy, gnädig łaskawy, gnädiger łaskawy.

2. Dodawszy do tegoż zakończenia pierwotnego est, zrobi się stopień naywyższy, np. fest tęgi, festest naytęższy, reich bogaty, reichst naybogatszy: gnädig łaskawy, gnädigst nayłaskawszy.

Przestroga. W stopniu naywyższym e, przed st, opuszczać zwykli Niemcy, ile razy przykre wymawianie nie zabrania im tego, iako widzieliśmy w ostatnim przykładzie gnädigst.

II. Nieforemność przymiotników

jest czworaka.

1. Niektóre w stopniu wyższym i naywyższym kreskują samogłoski a, o, u, w zgłosce pierwotnej znaydujące się, np. alt stary,

älter starszy, ältest najstarszy, fromm skromny, frommer skromniejszy, frommst nayskromniejszy, jung młody, jünger młodszy, jüngst najmłodszy: podobnie arm zły, arm ubogi, bang niespokojny, blaß blady, dum dum głupi, gesund zdrowy, glatt gładki, grob gruby, groß wielki, hart twardy, kalt zimny, hard skąpy, flug rostronny, krank chory, krumm krzywy, kurz krótki, lang długi, oft częsty, plump prostakowaty, roth czerwony, scharf ostry, schmal wązki, schwach słaby, schwarz czarny, stark mocny, stolz pyszny, voll pełny, warm ciepły, zart uprzemy, delikatny, i kilka innych.

2. Niektóre w tychże stopniach tracą, niektóre przybierają jaką zgłoskę, np. hoch wysoki, höher wyższy, höchst najwyższy, nah bliski, näher bliższy, nächst najbliższy.

3. Inne w drugim i trzecim stopniu nie są podobne do pierwszego jako to:

bald,	eher,	ehest,
rychło,	rychleý,	nayrychleý.
gern,	lieber,	liebſt,
chętnie,	chętnieý,	naychętnieý.
gut,	besser,	best,
dobry,	lepszy,	naylepszy.
viel,	mehr,	meiſt,
wiele,	więcéy,	naywięcéy.

4. Minder mnieý, mindest naymnieý, nie ma stopnia równego.

Przestroga. I. Tak stopniowane Przymiotniki we dwóch ostatnich stopniach, równie jak w pierwszym, żadnego ieszcze nieoznaczają rodzaju, i są oraz przysłówkami: a na wydanie rodzajów przydawać im trzeba obca

zakończenia według prawideł §. III. Rozdziału poprzedzającego, np. fester mocny, feste mocna, festes mocne, festerer mocniejszy, festere mocniejsza, festeres mocnysze, feste mocni, moone, festere mooneysi, mocniejsza, der reiche bogaty, die reiche bogata, das reiche bogate, der reichere bogatszy, die reichere bogatsza, das reichere bogatsze, die festesten naysmocniejszy, naysmocniejsza, die reichsten naybogatsi, naybogatsze.

II. Jak my Polacy, tak też i Niemcy, prócz trzech znaczniejszych stopniów wydadają i inne w myśli znajdujące się, a to przez przydanie jakiego wyrazu, np. kurz krótki, krótka, krótkie, krótko, zünftig przykrótki, przykrótka, przykrótkie, przykrótka, allzünftig zbyt krótki, zbyt krótko, allerkürzest naykrócéy, am kürzesten albo aufskürzeste naykrócéy.

III. W porównaniu dwóch rzeczy po stopniu wyższym używają tylko als lub denn, np. ich bin stärker als du, jestem mocniejszy od ciebie: sie ist reicher als ich, jest bogatsza ode mnie: nichts wunderbarer ist denn das Quecksilber, nic dziwniejszego nie masz nad żywe srebro.

R O Z D Z I A Ł III.

o Przypadkowaniu.

Przypadkowanie Niemieckie częścią od Przedimka, częścią od rodzajów, częścią od zakończenia zawisło.

S. I. O używaniu Przedimków.

1. *Przedimek okreśny*, kładzie się, iód przed Imionami pospolitemi, kiedy przez te Imiona chcemy oznaczyć cały rodzaj, lub gatunek rzeczy, albo też jedną lub kilka rzeczy determinowanych, czyli określonych i pewnych, *np.* Der Mensch kann sein Vergnügen in dem Glücke der Andern erneuern, człowiek może swoje ukontentowanie w szczęściu drugich ponowić. Tu der Mensch, der Andern, znaczą wszystkich w powszechności ludzi, czyli cały rodzaj ludzki.

Die Wissenschaften schärfen den Verstand, nauki zaostrzają rozum: tu Wissenschaften i Verstand, znaczą wszystkie gatunki nauk i wszystkie rozumy.

Die Begierde andere glücklich zu machen ist die edelste Wollust, żądza innych szczęśliwymi uczynienia, jest najszlachetniejszą rokoszą: tu Begierde znaczą żądzę determinowaną, to jest tę, która ma na celu uszczęśliwienie innych, Wollust rokosz, jest określona samym stopniem najwyższym przymiotnika.

Die zehn Gebote Gottes, dziesięcioro Przykazania Boskiego: tu zehn Gebote, znaczą przed sobą Okreśnika, jako liczba stała i nieodmienna.

Der König ist krank, Król jest chory, domyślając się Króla tego, w którego jestem Kraiu, ddy to mówię.

Podobne określenie Imion uważamy w przykładach następujących.

Wird der Wein deswegen, weil ihn viele bis zur Betäubung der Vernunft mißbrauchen, wird er aufhören eine kräftige Arznei, ein köstliches Geschenk der Natur zu seyn? Czyliż wina dla tego.

że go wielu aż do obłąkania rozumu źle używa, czyliż dla tego przestanie być dzielnym lekarstwem i szcownym darem natury?

Wie dem Born, welchen du zeigst wirst du nichts austrichten, gniewem który okaziesz, nie nie wskórasz.

Der König von Sardinien ist sieben und fünfzig Jahr alt, Król Sardyński ma 57 lat.

Ich will mit der linken Hand schreiben, będę pisał lewą ręką.

2. Kładzie się także Okreśnik przed Imieniem Gott, i przed Imionami własnymi Ludzi, Kraiów, Miast, Wsi, ale tylko w ten czas, kiedy te Imiona brane są za pospolite, a znaczenie ich określa jaki Przymiotnik, lub następujący po nich przypadek drugi, *np.* Der barmherzige Gott albo Gott der barmherzige, Bóg miłosierdziwy: der Gott Abrahams, Bóg Abrahama: der Seegott Neptun, morski Bóg Neptun, daś ist die Penelope dieser Stadt, to jest Penelopa tego Miasta, der tapfere Sobieski, waleczny Sobieski, daś alte Rom, stary Rzym.

3. Dodaie się jeszcze Przedimek określony Imionom własnym ludzi, nawet jako własnym w tych przypadkach, które zakończeniem swoim nie różnią się od pierwszego, dla rozeznania onych, *np.* Viele jungen Herren erfahren das traurige Schicksal des Aetron und Diomedes, wielu młodych Paniczów doświadczają smutnego losu Akteona i Dyomedesa, Cato war dem Cicero gewogen, Cato był Cyceronowi przychylny, Dawid liebte den Jonathan, Dawid kochał Jonatę: tudzież Imionom własnym Kraiów rodzaju żeńskiego i męskiego, jako to: die Sauffig, Luzacya, die Mark, Marchia, die

Schweiz, Szwajcarya, die Wallachen, Wołoszczyzna, der Birsgau, Byszgowia.

4te. Imiona nakoniec własne Narodów, rzek, gór, zawsze się kładą z Okreśnikiem, np. Die Alpen, der Besuv, die Donau, der Rhein, sind bekannte Berge und Flüsse, Alpy Wezuwiusz, Dunay, Ren, są znaiome góry i rzeki: Podobnie maia: die Welt, świat, der Himmel, und die Erde, niebo i ziemia: die Sonne und der Mond, słońce i księżyc, i t. d.

II. Przedimek pojedynczy, używa się także przed Imieniem pospolitým liczby tylko pojedynczým, gdy przez to innie nie wyrażamy, tylko iedną istność wyłączną z całego iey gatunku; nie determinując iednak, która to jest istność, i gdy w Polskim dodadź mu można, pewny, pewna, pewne, iakis, iakas, iakies, ieden, iedna, iedno, którykolwiek, i t. d.

PRZYKŁADY.

Ein Mensch ohne Frömmigkeit und Tugend ist das elendeste Geschöpf, człowiek bez bogoboyności i cnoty, jest nayędniejsze stworzenie.

Ich habe einen wunderbaren Wurm gesehen, widziałem iakiegoś dziwnego robaka.

Einem fliehenden Feinde muß man eine goldene Brücke bauen, uciekającemu mieprzyjacielowi potrzeba złoty most stawiać.

Eine gründliche Erlernung der Wissenschaften hat einen großen Einfluß in unsere Sitten, gruntowne uczenie się wszelkich nauk, ma wielki wpływ w nasze obyczaje.

Sein Vater ein Mann von ausnehmenden Verstande, iego oyciec, mąż wybornego rozumu.

Ein König sagte in Indien eine allgemeine Jagd an, pewny Król nakazał w Indyach powszechnie polowanie.

Leihe mir eine Feder, pożycz mi iakiego pióra.

Das ist ein rechtschaffener Mann, to jest poczciwy człowiek.

Als wir eines Abendes spazierten, gdyśmy się iednego wieczora przechodzili.

Du bist ein Alexander, ein Plato dieser Zeit, tyś jest Alexandrem, Platonem tego wieku.

Gott ist nicht ein Gott, dem gotlos Wesen gesfällt, Bóg nie jest Bogiem, któremu się bezbożność podoba.

Du hast durch deinen Fleiß allezeit ein Recht zu Erholungen, ty masz przez swoię pilność zawsze prawo do rozrywek.

III. Z uwag poprzedzających łatwo się domyslać, gdzie się opuszcza Przedimek, to jest:

1. Przed Imieniem Gott, wziętém w znaczeniu właściwém i bez Przymiotnika: np. Gott sey Dank, Bogu dzięki: Studiere zur Ehre Gottes, ucz się na chwałę Boga.

2. Przed imionami własnymi ludzi w przy-padku pierwszym i w innych, które zakończeniem swoim różnią się od pierwszego, tudzież przed imionami własnymi Kraiów, Miast i Wsi: rodzioiu niakiego, np. Friedrich Wilhelm König von Preussen, Fryderyk Wilhelm Król Pruski, Kopernik ist zu Thorn geboren, Kopernik się w Toruniu urodził: Catons Tod, Katona śmierć.

3. Przed imionami urzędowemi, gdy te poprzedzają imiona własne, można także nie kłaść Przedimka, np. Kaiser Franz, Cesarz Franciszek, König Wilhelm, Król Wilhelm, Churfürst August, Elektor August, Erzbischof Straßci, Arcybiskup Krasicki, Baron Lubitz, Baron Leibniz.

4. Przed imionami pospolitemi poprzedzonymi od Zaimków, lub od przypadku drugiego zakończenia ich dopełnionego, np. Mein Vater, mój oyciec, dein Freund, twój przyjaciel, sein Bruder, jego brat, ihr Mann, ięj mąż, ihr Anverwandten, ięj krewni: unser Haus, nasz dom: euer Feld, wasze pole: ihr Vaterland, ich oyczyna: Gelerts Briefe, Gelerta listy: des Waters Segen baut den Kindern Häuser, aber der Mutter Fluch reißt sie nieder, oycowskie błogosławieństwo buduje dzieciom domy, ale macierzyńskie przekleństwo obala one.

5. Wołając, np. Vater vergiebt ihnen, denn sie wissen nicht, was sie thun! Oycze przepuść im, bo nie wiedzą co czynią! Herr öffne uns doch die Augen, Panie, otwórz nam przecie oczy.

6. Przed imionami pospolitemi branemi nieokreśnien, to jest, gdy przez nie wyrazić nie chcemy, ani całego gatunku rzeczy, ani iedną iakięj rzeczy szczególnę, a osobliwie przed imionami cnót, występków, namiętności, pokarmów, napoiów, korzeni, kruszców, materyi, i wszelkich rzeczy podzielnych pod iednym nazwiskiem, gdy jest mowa o iakięj ich części niedeterminowaney, zwłaszcza po Przyimkach i wyrazach ilość znaczących, np. Gelehrte Leute sind einem Lande unentbehrlich, uczeni ludzie są krajowi koniecznie potrzebni

Männer müssen nicht wie Kinder sehn, dorosni ludzie nie powinni z sobą, jak dzieci woiować: Kinder sind Kinder, dzieci są dziećmi: ich habe wunderbare Würmer gesehen, dziwne robaki widziałem: Hoffart zeigen, pychę okazywać: Lust haben, mieć ochotę: Geld zahlen, pieniądze rachować: Korn dreschen, zboże młócić: Holz hauen, dwa rąbać, Fleisch essen, mięso ięść: Wasser trinken, wodę pić: Athem holen, oddychać: aus Demuth, z pokory: durch Geduld und Standhaftigkeit vermindert man seine Leiden, przez cierpliwość i stateczność umniejsza się swoięj dolgliwości: Ein Schock Stroh, kopa raków: zwey Tonnen Bier, dwie beczki piwa: drey Ellen Tuch, trzy łokcie sukna: viel Wein, wiele wina: Brod genug, chleba dosyć, i t. d.

7. Opuścić jeszcze można przedimek przed kilka Rzeczownikami ciągiem po sobie następującemu, w wielu innych mówienia sposobach, zwłaszcza w Przysłowiach, których używanie należy, np. Leben oder Tod, Himmel oder Hölle, kann man lang ansehen, was man von beyden mahlen solle? życie lub śmierć, niebo lub piekło, można długo wpatrzeć, co z dwojga obrać? Geduld und Hoffnung, Zeit und Müd machen alles möglich, cierpliwość i nadzieia, *człowiek* i szczęście czynią wszystko podobnem: Nohh bricht Eisen, potrzeba prawo łamie.

8. Często nakoniec Okreśnik zrasta się z Przyimkami w jeden wyraz, i tak zamiast an dem, an das, auf das, auf dem, durch das, für das, zu der. ic często się mówi: am, ans, auf, aufm, durchs, fürs, zum, zur, ic. np. am Ufer stehen, na brzegu stać: ans Licht bringen, na widok wystawić: aufs Feld reiten, w pole ięchać.

sufm Haupte tragen, na głowie nosić: durchs Wasser gehen, przez wodę iść: fürs Geld bekommen, za pieniądze dostać: zum guten reizen, do dobrego zchęcać: zur Güte bewegen, do dobroci nakłaniać.

S. II. Uwagi nad Formami Przymiotników.

1. Przymiotnik bez Okreśnika lub Zaimka z jego Zakończeniem przypadkuje się iak tenże Okreśnik, np. starker, stärkerer, Wein, mocne, mocniejsze wino: stärke, stärkeres Weines, mocnego, mocniejszego wina, i t. d. gute, bessere Butter, dobre, lepsze masło: guter, besserer Butter: dobrego, lepszego masła, i t. d. feines, feineres Papier, cienki, cieńszy papier: feines, feineres Papiers, cienkiego, cieńszego papieru, i t. d. podług Formy pierwszój Przymiotników.

2. Przymiotnik poprzedzony od Okreśnika lub Zaimka, z jego zakończeniem w tych Przypadkach, w których się zakończenie Okreśnika nie odmienia, kończy się na e, w których się zaś odmienia, kończy się na en, np. der hohe, höhere, höchste Berg, wysoka, wyższa, najwyższa góra: des hohen, höheren, höchsten Berges, wysokiéy, wyższéy, najwyższéy góry, i t. d. dieser alte Mann, ten stary człowiek: dieser alte Mannes, tego starego człowieka: unsere buchstäbliche Streitigkeiten, nasze głoskowe spory: ihre grossen Augen, iéy wielkie oczy, i t. d. podług Formy drugiej. Wołając: ihr lieben Herren: warum habet ihr das Eutele so lieb, kochani Panowie! czemuż się tak w próżności kochacie.

3. Przymiotnik z Przedimkiem pojedynczym lub iednym z Zaimków mein, dein, sein, fein, w tych przypadkach, w których Przedimek lub Zaimek nie ma zakończenia Okreśnika, przypadkuje się podług Formy pierwszój, w innych podług Formy drugiej, np. ein schöner schönerer Vogel, piękny, piękniejszy ptak: Mein bester Freund, mój najlepszy przyjaciel: Kein nützliches Werk, żadne użyteczne dzieło: Eine schöne Gegend, piękna okolica: ein schönes, schöneren Vogels, pięknego, piękniejszego ptaka: i t. d. meines besten Freundes, moiego najlepszego przyjaciela i t. d.

Przestroga I. Pierwszy przypadek liczby mnogiej Przymiotnika poprzedzonego od iednego z Zaimków: mein, sein, dein, często bywa kończony na e, np. meine eigene Thaten, moie własna czyny.

Przestroga II. Prawidła poprzedzające zachowane mieć chce Gottsched, gdy nawet dwa lub trzy przymiotniki razem się kładą, chyba by dla lepszego brzmienia, w drugim przypadku liczby mnogiej końcowego t, kilka razy powtarzać się nie chciało, np. vieler grossen berühmten Leute Meinung ist, wielu wielkich, sławnych ludzi mniemanie jest: zamiast, vieler grosser berühmter ic. iak niżéy.

Przestroga III. W przypadku pierwszym i czwartym Przymiotników rodzaju mialekiego Niemcy opuszczają często końcową zgłoskę es, a we wszystkich przypadkach wszystkich trzech rodzajów Głoskę e, przed l, m, n, s, mówiąc: fein Tuch, cienkie sukno; zamiast feines: edle szlachetna, grösserm, większemu: signet, własny, andern, innego, unsern, naszego,

zamiast: *scines, edele, grösserem, anderen, unse-*
ren: Dieses; to, skraca się czasem na dies,

§. III. Uwagi nad Formą I. Rzeczowników.

Do téy Formy należą Rzeczowniki rodzaju męskiego i męskiego, zakończone na *er, el, en, i* wszystkie zdrobniałe, *np. Engel, Aniol, Siegel, piasek, Bürger, obywatel, Sitter, krata, Kragen, kołnierz, Bügelchen, praszek, Büchlein, książeczka.*

Niektóre z tych imion w liczbie mnogiej kreskują Samogłoski *a, o, u, np. Apfel jabłko, Apfel jabłko: Bogen łuk, Bögen łuki: Bruder brat, Brüder bracia: podobnie der Hammel skop: Handel sprawa, Mangel niedostatek, Mantel płaszcz, Nabel pepek, Nagel gwoździ, Sattel siodło, Schnabel dziób, Zegel ogonek, Vogel ptak, Zaden nie, Garten ogród, Hafen port, Laden sklep. Magen żołądek. Schaden szkoda, Wagen wóz, Boden dno, Ofen piec, Acker rola, Aker kotwica, Hammer młot, Krämer kramarz, Vater oyciec, das Kloster klasztor, i kilka innych.*

Do téy także Formy należą: *der Dolzen strzala, Brunnen studnia, Daume palec wielki i nogi, Fels opoka, jako pierwotne kończące się na en, i przypadkują się podług tegoż zakończenia, np. des Dolzens strzaly, dem Brunnen studni, i t. d.*

§. IV. Uwagi nad Formą II.

Rzeczowniki do téy Formy należące są tylko rodzaju męskiego. Naprzód: zakoń-

czone na *ant, ent, et, it, ist, wszystkie cudzoziemskie, np. Communikant komunikant, Delinquent winowayca, Planet planeta, Jesuit Jezuita, Atheist Ateusz. Powtóre: wiele imion urzędowych także cudzoziemskich, np. Advocat Adwokat, Boiemoł Woiewoda. Patrzecie: Imiona narodowe, które nie są razem przymiownikami, ani się kończą na *er, np. Pohl Polak, François Francuz. Pozwarte: zakończone na e, np. der Affe małpa, Bube chłopiec, Bürge rękoymia, Knabe chłopiec, i wiele innych jako to: Ihn przodek, Vår niedźwiedz, Both postaniec. Buchstab głoska, Drach smok, Fals sokół, Fürst Xiążę, Gefährte towarzyszy, Genoss współnik, Gesell czeladnik, Graf Graf, Greis starzec, Hans Jan, Held bohater, Herr pan, Hirt pasterz, Knapp tkacz, Mond księżyc, Narr bliazen, Ochs wół, Psoff pop, Pfau paw. Pfl. grzyb, Prinz Xiążę, Quast kutas, Schöpf skop, Schulz, Schultheiss wójt, sędzia, Sklav niewolnik, Soldat żołnierz, Thor głupiec, Unterthan poddany, i kilka innych.**

We wszystkich przypadkach formy téy trafia się wyrzutnia, *np. dem zamiast: demem, dem, Bube: des, dem, den. Heßn, zamiast Herren.*

§. V. Uwagi nad Formą III.

Podług tej formy przypadkują się wszystkie inne rzeczowniki męskie i męskie, które do dwóch Form poprzedzających nie należą, i wiele imion urzędowych cudzoziemskich zakończonych na *al, en, er, ar, air, ier, np. der Stand stan, das Jahr rok, das Amt*

urząd, General General, Capitain Kapitan, Sekretar, Officier Officer.

W liczbie pojedynczy w przypadku pierwszym, dodaje się niektórym z tych Imion Głoskę e, dla łagodniejszego ostatniemu Spółgłoski brzmienia, np. Käse ser, Auge oko, zamiast Käś, Aug: w następujących przypadkach często się e odrzuca, np. des Abends w wieczór, Sonntags w Niedzielę, eines Generals jednego Generała, zamiast Abends, Sonntages, dem Mann mężowi, zamiast Manne: nigdy się zaś nie mówi Gotte, ale tylko Gott Bogu.

W liczbie mnogiej jedne się kończą na er, i wszystkie kreskują samogłoski a, o, u, a są następujące: der Dorn cierni, Fleck plama, Geist duch, Gott Bóg, Hals szyja, Halm źdźbło, Kloss kłóska, Kloss kłoc, Leib ciało, Mann mąż, Ort miejsce, Pfad kolek, Rand brzeg, kray, Schild tarcza, Strauß bukiet, czub, Vormund opiekun, Wald las, Wurm robak, das Naß ściern, Amt urząd, Bad łaźnia, Band wstęga, Bild obraz, Blatt list, Brett deska, Buch książka, Dach dach, Dorf wieś, Ey jajo, Fuch przegrada, Fass naczynie fasa, Feld pole, Floß tratwa, Geld pieniądze, Gemach pokój, Gemuth umysł, Geschlecht płeć, ród, Gesicht twarz, Gespenst straszysko, Gewölb sklep, sklepienie, Glas szklanka, kieliszek, Glied członek, Grab grób, dół, Gras trawa, Gut majątność, dobra, Haupt głowa, Haus dom, Hand koszula, Holz drzewo, Horn róg, Hahn kur, Korb ciele, Kind dziecko, Kleid suknia, Korn ziarno, Kraut ziele, Kreuz krzyż, Lamm jagnię, Land kray, Licht świeca, Pied pieśń, Loch dziura, Naal znamie, Maul gęba, Nest gniazdo, Pfand zastaw, Rad koło, Regiment rey-

ment, Reiß gałazka, rzez, Rind wół lub krowa, Scheit polano, Schloß zamek, Schwert miecz, Spital szpital, Thal dolina, Tuch sukno, Volk naród, Wammś kaftan, Weib baba, Wort słowo, Zelt namiot. i zakończone na thum, np. Dörner ciernie, Jhrthümer błędy.

Drugie się kończą na e, i z tych same tylko męzkie kreskują samogłoski, a, o, u, np: Stand stan, Stände stany, Kopf głowa, Kopfe głowy: Fuchs lis, Füchse lisy: wyjąwszy der Wal węgorz, Arm ramie, Dachś żbik, Draś drót, Grad gradus, stopień, Habicht iastrzab, Herzog książę, Hund pies, Kranich żoraw, Kuckuck kukawka, Lachs losos, Port port, Punct punkt, Schmaus bankiet, Schuh trzewik, Staat szpak, Stoff materya, Strauß strus, Tag dzień, Versuch próba, doświadczenie, i kilka innych, które się nie kreskują, np. der Wal, die Wale, Herzog, Herzoge, Hund, Hunde.

S. VI. Uwagi nad Formą IV.

Do tej Formy należą, same Rzeczowniki rodzaju żeńskiego.

W liczbie pojedynczy wszystkie są nieodmienne. W liczbie mnogiej jedne się kończą na e, i kreskują samogłoski: a, o, u, drugie na n, trzecie na Złóskę en.

Na e, kończą się następujące Angst uciśk; Art siekiera. Bank ława, Braut oblubienica, Brust piersi, Duff wapor, Faust pięść, Frucht owoc, Gans gęś, Grust grób, Gunst przychylność, łaska, Hand ręka, Haut skóra, Hinderniß przeszkoda, i wszystkie zakończone na niß. Klust parów, Kraft siła, Kuh krowa,

Kunst sztuka, Laus wesz, Lust powietrze, Lust echota, Macht moc, Magd służebnica, Maus mysz, Rath szew, Roth potrzeba, Ruß orzech, Sau świnia, Schnur sznurek, Stadt miasto, Wand ściana, Wurst kieszka nadziana, Zunft cech, i wiele innych, *np.* Aengste uciski, Nothe potrzeby, Zünfte cechy.

Przybierają głoskę n, zakończone na e, el, er, *np.* Biene pszczoła, Bienehen pszczoły, Amstel kos, Amsteln kosy, Ader żyła, Aderen żyły; Zgłoskę en, wszystkie inne, *np.* Jugend enota, Eugenden enoty, Krankheit choroba, Krankheiten choroby.

S. VII. o Imionach niesforemnych i udomnych.

Z Imion niesforemnych jedne są, co w jednéj liczbie przypadkują się według dwoistej Formy: i tak wszystkie imiona ludzkie na at, w liczbie pojedynczej przypadkować można na Formę pierwszą lub drugą, *np.* Tartar Tatar, Tartarsz albo Tartaren Tatar, i t. d. w liczbie atoli mnogiéj tylko podług drugiey, *np.* Tartaren Tatarzy, Hemd koszula, ma w liczbie mnogiéj Hemder lub Hemden koszule, Ort miejsce, Orte lub Orter miejsca.

Drugie są, co w liczbie pojedynczej należą do jednéj Formy, w liczbie zaś mnogiéj przypadkują się podług innéj Formy, i tak Bauer chłop, Grobatter kmiotk, chrestny ojciec, Kaiser Katreczyk, Pantoffel pantofel, Pommer Fomorzenia, Splitter ściebiełko, drzazga, Stachel sadło, kolea, Stiefel bót, Unger Węgrzyn, w liczbie pojedynczej, *np.* des Bau-

ers chłopca, i t. d. zaś te: Baron Baron, Hahn kogut, Mast maszt, Mond księżyc, Papagen papuga, Psalm Psalm, Schwan łabędź, Staat stan, Państwo, Strahl promień, das Aug oko, Bett łóżko, Ohr ucho, w téjże liczbie mnogiéj tak te iak tamte przypadkują się podług Formy drugiey, *np.* die Bauern chłopci, Augen oczy.

Die Mündel sierota w opiece, Mutter matka, Tochter córka, mają w liczbie mnogiéj: Mündel sieroty, Mütter matki, Töchter córki.

Zaimki dzierzawcze mein mój, dein twój, sein jego, swój, ihr iéy, swój, unser nasz, euer wasz, ihr ich, swój: tudzież sein żaden, i imie liczbowe ein ieden, położone przed Rzeczownikiem wyraźnym, odmieniają się przez Ródzaje i Przypadki, iak przedimek pojedynczy, *np.* mein Vater mój oyciec, dein Bruder twój brat, sein Kind jego dziecie, ihr Weim iéy wuy, i t. d. w liczbie mnogiéj i po Rzeczownikach przybierają zakończenie Okreśnika, *np.* Wessen Diener ist das? czy to jest sluga? meiner mój, unser nasz, euer wasz, i t. d. Wie viele Bücher sind da? iak wiele jest tam książek? eines iedna, keines żadna; z okreśnikiem przypadkują się iak wszelki inny Przymiotnik, *np.* der, die, das, ein, eine, ein, ieden, iedna, iedno, die Meinen, albo lepiej die Meinigen, moi.

Trzecie są: które weale odmienną mają Formę: iakie są Zaimki ich, du, er, i t. d. tudzież imiona liczb pierwotnych, z których się dwa, tak się przypadkują.

1. Samo.

Zweene, zwo, zwey, dway,
dway, dwie, dwa.
Zweener, zwoer, zweper,
dwo, dwóch, dwóch.
Zweenen, zwoen, zweyen,
dwom, dwom, dwom.
Zweene, zwo, zwey, dwo,
dwie, dwa.

2. z Rzeczownikiem,

Zweeen Männer, dway
mężowie: w dalszych
Rodzaiach i Przypad-
kach oprócz czwarte-
go podobnego pier-
wszemu, iak pod licz-
bą 1.

3. Z Okreśnikiem i Rzeczownikiem.

Die zween Kna- ben, dway chłopcy.	Die zwo Schwes- stern, dwie siostry.	Die zwey Kinder, dwoie dzieci.
Der zween Kna- ben, dwo chłopców.	Der zwo Schwes- stern, dwóch siostr.	Der zwey Kinder, dwoyga dzieci.
Den zween Kna- ben, dwom chłopcóm.	Den zwoen Schwestern, dwom sio- strom.	Den zweyen Kin- dern, dwoygu dziecióm.
Die zween Kna- ben, dwóch chłopców.	Die zwo Schwes- stern, dwie siostry.	Die zwey Kinder, dwoie dzieci.

Pospoliciéy iednak nieodmieniaią Niemcy
liczby zwey przez rodzaje: często nawet ani
przez przypadki.

Drey trzy, przypadkuie się iak zwey bez
różnicy rodzajów; dalsze liczby vier, cztery,
fünf pięć, sechs sześć, i t. d. gdy się kładą
z Rzeczownikiem wyraźnym, nie się nie od-
mieniają, same zaś i z Okreśnikiem przypad-
kuią się iak drey.

Imiona własne ludzi zakończenia Niemie-
ckiego w drugim przypadku przybierają s lub
ss, albo ns, w trzecim i czwartym n, lub en,
np. Virgil Wirgilius, Gottfried Gotfryd, Cicero:
Virgilś Wirgiliusza, Gottfriedś Gotfryda, Ci-
ceronś Cycerona, Virgilēn Wirgiliuszowi, i t. d.
z Zakończeniem zaś obcém trzy ostatnie Przy-
padki samym się Przedimkiem wydaia, np.
Thomas Tomasz, deś Thomas Tomasz, dem
Thomas Tomaszowi, den Thomas Tomasz.

Imiona własne Miast i Kraiów w drugim
tylko Przypadku zakończenie swoje odmienia-
ią, np. Deutschland Niemcy, Deutschlandś Nie-
mieć, Wien Wiedeń, Wienś Wiednia: in Deutsch-
land w Niemczech, zu Wien w Wiedniu.

Der Schmerz ból, i daś Herz serce, w dru-
gim przypadku biorą enś, w trzecim w liczbie
mnogiéy en.

Imie Mann, w wyrazach złożonych od-
mieniać się zwykło na Leute, np. Kaufmann
kupiec, Kaufleute kupcy, Fuhrmann furman,
Fuhrleute furmani.

Nie mają tylko liczbę pojedynczą wszy-
stkie imiona szczególne, tak iak i w Polszczy-
źnie, np. Bisping Bisping, Hofn Poznań,
Lürken Turcy, i wiele innych iako to: der
Mund usta, Hausrath sprzęty domowe, Ruß
sadze, Zubehör potrzeby, Schwindsucht sucho-
ty, daś Gebüsch krzaki, Gewässer wody, Ge-
weih ielenie rogi, i tym podobne.

Nie mają tylko liczbę mnogą: Vestern
rodzice, Fastnachten zapusty, Graupen krupy,
Hefen drożdże, Hosen spodnie, Kleyen otręby,
Admessen dzień gromniczny, Ostern Wielka-

not. Pfingsten Zielone Świątki, Schlossen grad, Waffen brüh.

Gdy kilka Rzeczowników jedną znaczących osobę lub rzecz ciągiem jeden po drugim się kładzie, ostatni się tylko przypadkuje, tóż rozumieć o liczbach złożonych, *np.* Johann Christoph Gottscheds deutsche Sprachkunst, Jana Krzysztofa Gotszeda Niemiecka Grammatyka, Mit fünf und zwanzigen, z dwudziestu pięciu, Daß ein tausend acht hundert und zehnte Jahr, tysiączny ośmsetny dziesiąty rok.

Pierwsza, druga, trzecia, i t. d. godzina, ein, zwey, drey, u. s. w. Uhr; dziesięciu ludzi, Zehn Mann: sto stóp długi, hundert Fuß lang.

Lubo halb pół, odmienia się iak Przymiotnik, *np.* halbe Stunde, pół godziny: iednak złożone z niego imiona, równie iak zakończone na hand i ley są nieodmienne, *np.* anderthhalb Stunden, półtory godzin, dritthalb Ellen, półtrzecia łokcia; allerhand albo allerlei Bücher, wszelkiego gatunku książki.

ROZDZIAŁ II.

o Czasowaniu.

§. I. o Słowach w ogólnosci.

W słowach wszystkich naybardziéy uważać potrzeba Tryb bezoboliczny, Trybu oznajmującego czas terażniejszy, niedokonany przeszły, i Imiesłów bierny: bo się z tych wszystkie inne czasy robią, iakośmy w Formie czasowania uważać byli powinni.

W słowach foremnych czas przeszły niedokonany zawsze się kończy na te, a Imiesłów na et, *np.* lobete, reisete, gelobet, gereiset.

§. II. o Słowach nieforemnych.

Ze słów nieforemnych iedne są, które odstępują od formy ogólnéy, *naprzd:* w drugiéy i trzeciéy osobie liczby pojedynczéy czasu terażniejszego trybu oznajmującego: *powtóra:* w czasie przeszłym niedokonanym, czyli niezłożonym tegoż trybu: *potrzecie:* w trybie rozkazującym, *pozawarte:* w czasie przeszłym niezłożonym trybu łączącego, *popiąte:* w Imiesłowie biernym. Inne zaś w niektórych tylko z tych trybów, i czasów różnią się od foremnych.

Wszystkie iuż słowa nieforemne dzielą się na sześć głównych szeregów. I. Słów kończących się w czasie przeszłym niedokonanym trybu oznajmującego na zgłoskę tr. II. Słów zamieniających w tymże czasie samogłoskę lub dwugłoskę przedostatniéy zgłoski trybu bezokolicznego na a. III. Na dwugłoskę iz. IV. Na samogłoskę i. V. Na o. VI. Na u. Obaczmy to w przykładach.

- I. Wissen wiedzieć, ich weiß wiem, du weißest wiesz, er weiß wie: ich mußte wiedziałem: wüßte wiedz, ich wüßte wiedziałbym, gerußte.
- II. Befehlen rozkazać, ich befahle rozkazuję: du befehlst rozkazuješ, er befiehlt rozkazuje: ich befahl rozkazałem, befohl rozkaż, befohlen.

- III. Fangen łapać, ich fange łapie, du fängst łapiesz, er fängt łapie: ich feng złapalem, sang łap, ich fenge złapałbym: gefangen.
- IV. Reiten iechać konno, ich reite iadę, du reitest iedziesz, er reitet iedzie: ich ritt iechałem: ritt iadź: ich ritte iechałbym, geritten.
- V. Bieten podać, — ich biete podać: du biest podajesz, er beut podaje: ich bothe podalem: beut podaj: ich böthe podałbym: gebothen.
- VI. Waschen myć: ich wasche myię, du wäschst myiesz: er wäscht myie: ich wusch myłem: wusch myy, ich wüschte myłbym: gewaschen.

Inne osoby i czasy idą foremnie zachowując pierwotną samogłoskę trybu bezokolicznego, wir wissen wiemy, wir befehlen rozkazuemy: ihr befehlet rozkazujecie: daß ich wisse że wiem: daß du wissest że wiesz: i t. d. daß ich befehle że rozkazuję, daß du befehlest; i t. d.

U w a g i.

1. W drugiéy i trzeciéy osobie liczby pojedynczéy e, przed s i przed t opuszcza się, ile razy opuszczenie to przykrógo wymawiania nie czyni, np. befehist, befehlt, zamiast befehlest, befehlet.

2. Tryb rozkazujący słów tych, które w drugiéy osobie czasu teraźniejszego odmieniają samogłoskę lub dwugłoskę pierwotną na ie lub i lub eu, robi się z téżże drugiéy osoby odrzucając si lub est, np. du befehist, befehlt;

du beichst, beich, du beust, beut: w innych robi się z trybu bezokolicznego, np. fangen, fange, wissen, wisse.

3. Lubo w czasie przeszłym niezłożonym trybu oznajmującego, Niemcy końcowe odrzucać zwykli, to iednak w trybie życzącym przywracają, i samogłoski a, o, u, kreskują, np. ich befehlt, daß ich befehlt, ich both, daß ich böthe.

4. W słowach nieforemnych imiesłów bierny kończy się ogólnie na en, wyjąwszy dziewięć słów szeregu pierwszego, które zachowują cichę słów nieforemnych, iako widzieć można w tablicy wszystkich słów nieforemnych umieszczonéy w przydatku do Grammatyki.

§. III. o Słowach złożonych.

Słowa czyli foremne, czyli nieforemne złożone z cząstek: Aster, aufer, außer, be, emy, ent, er, ge, hinter, miß, ur, ver, verab, verun, wider, zer; niektóre z durch, über, uny, unter voll, wieder, czasują się iak ich niezłożone, np. er asterredet, on szkaluje: mißtraue deinem Freunde nicht, nie mięy w podeyrzeniu twego przyjaciela: daß durchdringt mir daß Herz, to mi przesywa serce: ich ubertief es dir, iam to na ciebie spuścił: er umarmte mich, on mnie uściskał: unterstehe dich nicht, nie waż się: ich vollbringe, vollende, vollzeihe es, ia tego dokończam.

W złożonych zaś ze wszystkich innych cząstek, a zwłaszcza z przymiotniów i przysłówków ta zachodzi osobliwość: że cząstki te w czasie teraźniejszym i przeszłym nie-

dokonanym trybu tak oznajmującego iak łączącego, tudzież w trybie rozkazującym odrywa się od swoich słów, i osobno się przy końcu zdania kładą, ile razy Składnia szyku drugiego (o którym w trzeciéy Części Grammatiki téy) nie jest na przeszkodzie.

PRZYKŁADY.

Abgeben oddać, ich gebe ab, oddaie: anfangen zaczynać: ich fieng an, zacząłem: fortlaufen odbiegać, er lief fort, odbiegł: zumachen zamknąć: mach zu zamknij: wohlwollen dobrze życzyć: ich will ihm wohl dobrze mu życzę: durchschlagen przebić: dieses Papier schlägt durch, ten papier przebija: übergehen wystąpić: die Augen giengen ihm über, mu w oczach stanęły: umbringen zabić: ein Wolf bringt den andern nicht leicht um, wilk nie łatwo drugiego zagryza: wiederkommen, powrócić, kommen sie bald wieder, powróć prędko Wpan nazad.

Imiesłów bierny słów złożonych z cząstki nieoddzielney nie przyymaie zgłoski ge, np. auferstehen zmartwychwstać, er ist auferstanden, zmartwychwstał: bestellen obstarować, ich habe bestellt, obstarowałem: wyiawszy mißhandeln: źle czynić: urtheilen dekretować, sądzić: antworten odpowiadać: argwohnen mieć podeyrzenie, rathschlagen naradzać się, rechtfertigen usprawiedliwiać, handhaben utrzymywać, willfahren bydź powolnym, które lubo złożone z cząstki nieoddzielney przybieraią iednak w Imiesłowiu ge, np. gemißhandelt, geurtheilt, geantwortet, geargwohnet, gerathschlagen, gerechtfertiget, gehandhabet, gemillfahret, podobnie buchstabiret, studiret, nie przybieraią zgłoski ge.

W słowach zaś złożonych z cząstek oddzielnych Imiesłów przybiera wprawdzie zgłoskę ge, ale ta się po Przyrostku mieści, np. vorsehen przepowiedzieć, ich habe vorgefagt przepowiedziałem: aufstehen wstać, ich bin aufgestanden wstałem, i w tych mißarten wyrodzi się, mißfallen nie podobać się, mißlingen nie udać się, mißrathen źle poradzić, mißwachsen niedorastać, np. mißgeartet, mißgefallen, mißgelungen, mißgerathen, mißgewachsen.

Podobna zachodzi przekładnia w trybie bezokolicznym przyimkowym słów tychże, np. anzufangen, fortzulaufen, zuzumachen, wohlzuwollen, wiederzukommen.

§: IV. o Używaniu słów posilkowych.

Czasy składane słów wszystkich iak się robią, forma sama na oko ukazuje: trudność tylko zachodzi w poznaniu, które słowa posiadkuie słowo seyn, a które słowo haben; lecz tę następujące prawidła ułatwia.

1. Słowo seyn, służy tylko słowom niimkim: naprzód: znaczącym poruszenie z mieysca na mieysce, np. Ich bin geeilet spieszyłem się, du bist geeilet pojechałeś, sie ist mir gefolget, poszła za mną, wyiawszy ich habe gehinlet, potknąłem się, ich habe getanzet tańcowałem, ich habe geglisset ślizgałem się, er hatte gehüpset wyskoczył z radości, i t. d.

Powtóre. Zaczynaiącym się od er, i vrr, np. er ist erkaltet, on zmarł, ihr waret versummet, wyście oniemieli.

Potrzenie. Następującym: Ausplaken rozpaść się, aufwachen obudzić się, bersten rozpuknąć się, bleiben zostać się, gedeihen byc na zdrowie, gelingen udać się, genesen ozdrowieć, geschehen stać się, glimmen tleć, löschen gasnąć, schwinden schnąć, sitzen siedzieć, stehen stać, sterben umrzeć, wachsen rość, i kilka innych.

Przestroga. Jeżeliby iednak które z tych słów brane było czynnie, przydaie mu się słowo haben, np. Ich habe das Pferd geritten, iam tego konia ujeździł.

2. Haben służy wszystkim innym ogólnie słowom, a mianowicie rządzącym przypadkiem czwartym i wszystkim zaimkowym, chociażby te były niakię, i poruszenie z nięysca na miejsce znaczyć zdawały się, np. Du hattest gearbeitet, tyś pracował, wir haben es bekommen, dostaliśmy tego, es hat geregnet, deszcz padał, ich habe mich aus dem Athem gelaufen, ubiegałem się aż do zadyszenia, er hat sich müdegestanden, ustal się do zmordowania, er hat sich empor geschwungen, w górę się wybil.

S. V. o Słowach Zaimkowych.

Von den zurückkehrenden Zeitwörtern.

Względem słów zaimkowych tyle tu tylko uważać mamy, że my Polacy zaimka się, siebie, sobie, używamy na wszystkie osoby i liczby; Niemcy zaś według osób i liczb, zaimki swoje odmieniają, np. Ich schäme mich, ia się wstydzę; du schämst dich, ty się wsty-

dzisz, er schämt sich, on się wstydzi; sie schämt sich, ona się wstydzi; wir schämen uns, my się wstydzimy; ihr schämt euch, wy się wstydzicie, sie schämen sich, oni się wstydzą, i t. d.

Ich bilde mir ein, ia sobie wyobrażam, du bildest dir ein, ty sobie wyobrażasz, er, sie bildet sich ein, on, ona sobie wyobraża; wir bilden uns ein, my sobie wyobrażamy, ihr bildet euch ein, wy sobie wyobrażacie, sie bilden sich ein, oni, one sobie wyobrażają.

Ich entschlage mich meiner Sorgen, uwalniam się od moich trosków; du entscheidest dich deiner Sorgen, uwalniasz się od twoich trosków; er entschlägt sich, seiner Sorgen, on się uwalnia od swoich trosków; sie entschlägt sich ihrer Sorgen, ona się uwalnia od swoich trosków; wir entschlagen uns unserer Sorgen, my się uwalniamy od naszych trosków; ich entschlaget euch eurer Sorgen, wy się uwalniacie od waszych trosków; sie entschlagen sich ihrer Sorgen, oni, one uwalniają się od swoich trosków.

Powtóre: że wiele iest słów zaimkowych w Niemczyźnie, które w Polszczyźnie takiemi nie są, i nawzajem, np. sich bedanken, dziękować, sich bedienen używać, lernen uczyć się, sichen spowiadać się, fragen pytać się.

S. VI. o Słowach nieosobistych.

Von den unpersönlichen Zeitwörtern.

Słowa nieosobiste, to iest w trzecię tyłko osobie pojedynczē przez wszystkie tryby i

czasy używane, są dwojakie u Niemców: iedne, którym się dodaje zaimek *es*, drugie, którym służy *man*.

Es tym w ogólności dodaje się słowom, które nie oznaczają właściwie ani czynienia, ani cierpienia: mówią Niemcy o przypadkach, odmianach powietrza, obowiązkach, zwyczajach i obyczajach ludzkich: *es regnet* deszcz pada, *es schneyet* śnieg pada, *es frieret* marznie, *es dauret* odwilża, taie, *es thauet* rosa pada, *es gebühret* się, albo *es geziemet* się przystoi, *es verdreust* mię przykrzy mi się: *es hungert* mię iedź mi się chce, *es schläfert* mię drzynie mi się, *es schmerzet* mię dolega mi, *es bestemdet* mię dziwno mi, *es erfreuet* mię cieszy mnie, *es betrübt* mię smuci mię, *es ist gefährlich* niebezpieczno iest, i t. d. gdzie razem uważamy, że nawet słowa osobiste czynne, mogą bydź użyte nieosobiście.

Man używa się przed trzecią osobą słów wszelkich; kiedy osoba prawdziwa nie iest pewna, lub gdy się iey wydać nie chce, iuż przez skromność, iuż przez ostrożność: *np.* *man sagt* mówią, *man glaubte* rozumiano, *man hat Nachricht bekommen* dowiedziano się, *man will sich nicht rühmen* alles getroffen *zu haben*, nie będę się chełpił, że m wszystko zgadł; lub *zwm* wszystko dobrze zrobił: *man schmeichelt sich mit keiner Vollkommenheit*; nie przypisuję sobie żadney doskonałości. *Wie oft spricht man mit den Fischen, wenn man das Verlangte nicht erhalten kann. Die Trauben sind sauer, ich mag sie nicht!* Jak często mówi się z liszkami, kiedy się pożądaney rzeczy dopiąć nie może: jagody te są kwaśne, nie chcę ich.

Jak *es* tak *man* nie odmieniają w czasowaniu słów, którym się dodają: trzecia bowiem osoba słów idzie zupełnie przez wszystkie tryby i czasy, iak w osobistych.

§. VII. o używaniu Trybu bezokolicznego.

Ponieważ w formie czasowania, Tryb bezokoliczny dwojaki iest położony, ieden bez przyimka, drugi z przyimkiem *zu*; wiedzieć potrzeba, iż pierwszego używają Niemcy, naprzed: ze słowami znaczącemi poruszenie z miejsca na miejsce, *np.* *gehen* *wir* spaceren, chodźmy się przechodzić: *kommen* *ihr* spielen, chodźcie grać.

Powtóra: ze słowami następującemi: *dürfen*, śmieć, *heißen* rozkazać, *helfen* pomagać, *hören* słyszeć, *können* módz, umieć, *lassen* dopuścić, *kazac*, *mögen* módz, *müssen* musieć, *sehen* widzieć, *sollen* bydź powinnym, *wollen* chcieć, *np.* *ich darf es nicht sagen*, nie śmiem tego powiedzieć: *helfet mir schreiben*, pomóżcie mi pisać: *ich höre ihn weinen*, słyszę go płaczącego: *wir sahen ihn gehen*, widzieliśmy go idącego.

Potrzenie: z temi: *bleiben* zostać, *finden* znaleźć, *lehren* uczyć, *lernen* uczyć się, *np.* *er blieb stehen in der Rede*, nie umiał dalej mówić: *ich will dich lehren Gutes thun*, nauczę cię dobrze czynić: *wir lernen reiten*, uczymy się na koniu iedździć.

Drugi tryb bezokoliczny, to iest z przyimkiem *zu*, ze wszystkimi innemi słowami używany bywa, *np.* *es ist schon Zeit aufzustehen*,

inż jest czas wstać: *Es gereuet mich dieses ge-
than zu haben, zal mi, żem to uczynił: ich
meine dich daselbst zu finden, rozumiem, że cię
tam znajduję: wer sich zu beissen schämt der schämt
sich Gottes Freund zu seyn, kto się modlić wsty-
dzi, ten się wstydzi Boskim bydź przyjacie-
lem: ein tugendhaftes Kind denkt nicht der andern
Fehler zu beobachten, cnotliwe dziecię nie obra-
ca myśli swojej do postrzegania w drugich
błędów: sondern es merket auf ihre guten Eigen-
schaften, ale uważa ich dobre przymioty: die
es nachzuehmen sucht, które naśladować sta-
ra się.*

Præstroga. Gdy które z jedenastu słów
owych dursen, heißen ic. ma bydź położone
w czasie przeszłym dokonanym lub zaprze-
szłym, a do niego należeć będzie jeszcze tryb
bezokoliczny, znaczenia jego dopełniający, wte-
dy nie imiesłowu słowa onego, lecz trybu tak-
że bezokolicznego używa się. *np.* er hat es nicht
thun sollen, a nie gefollt; nie powinien był tego
czynić, wer hat dich sagen heißen, a nie geheißt,
któż ci to powiadać kazał: ich habe es sagen
hören, a nie gehört, iam słyszał, że to mówio-
no: sie hatte ihn grüßen lassen, a nie gelassen, ka-
zała go pozdrowić.

ROZDZIAŁ V.

O Pisowni, vor der Rechtschreibung.

Prawidła Pisowni szczególnie Niemozyźnie,
te są powszechniejsze.

1. Głoski większe początkowe piszą Niemcy
nietylko *in*, gdzie i my Polacy, ale też we

wszystkich Rzeczownikach, *np.* Abendessen ko-
lacya, Birne gruszka, Entschluß determinacya,
Tatte sals, Garbe snop, i t. d.

2. W wyrażach pochodnych, których pier-
wotno miały a, o, u, piszmy te same samogło-
ski, ale kreskowane, gdy w miejscu pierwot-
nego a, lub o, słyszeć się daie dźwięk podo-
bny do t, a na miejscu pierwotnego u, brzmi
niby nasze y, *np.* Namen imię, nämlich miano-
wicie, schlafen spać, schläfrig śpiący, Lohn za-
płata, Edhnung lenung, Mutter matka, Müt-
ter matki.

3. Za i, pisze się ie, na końcu wyrazów, *np.*
die ci, sie oni, one: wie iak: często też i we
środku, *np.* miethen najmować, Sties gruby pia-
sek, niesen kichać.

4. j, długie pisze się w zgłoskach ja, jö,
je, ju, *np.* jammern lamentować, jährlich ro-
cznie, jedoch przecież, juchzen krzyżeć iak
chłop piiany, juden świerzbieć.

5. c, pisze się zamiast k, *naprzód:* w wy-
razach cudzoziemskich, *np.* Cato Katon, com-
municiren komunikować, *powtóre:* przed k,
zamiast drugiego k, *np.* Stodk piętro, Stöcke
piętra, guden wypatrywać.

6. Po Samogłosce długiej pojedynczej i
po t, pisać się często zwykło h, lubo go w wy-
mawianiu nie słyhać, *np.* Mahlzeit bankiet,
mahlen mleć, wohl dobrze, ratthen radzić, Thurm
wieża, Thomas Tomasz.

7. Piszmy dann tedy, denn albowiem, wann,
men kiedy, przez dwa nn.

8. ß, znaczące dwa s, pisać się powinno,
naprzód: na końcu zgłosek, w których brzmi
i pisze się ss, gdy przybiera samogłoskę, *np.*

Haß nienawisć, haßlich nienawistny bo się pi-
sze i mówi: Haßes: Fluß rzeka, Flußwasser rze-
czna woda, bo się pisze Flusseß.

Powtórę: we środku wyrazów zamiast
ff, gdy się po nim e, opuszcza, np. er ist za-
miast, isst je, zerrißes zamiast zerrissenes roz-
darła.

Potrzenie: Po Samogłosce lud dwugłosce
długiéy, od której w przedłużonym wyrazie
odrywa się, i z następującą samogłoską brzmi
jak nasze s pojedyncze, np. groß wielki, gro-
ßeß: Stoß uderzenie; Stoßeß: Fuß noga, Fu-
ßeß u. i w spółniku daß że.

We wszystkich innych okolicznościach na
początku zgłoski pisz s pojedyncze długie, a
na końcu wyrazu pierwszego s krótkie, np.
seifen mydlic, befehlen ożywiać, Reise podróż,
Graß trawa, daß to.

Przestroga: Po spółgłosce, długiej dwu-
głosce, lub samogłosce nigdy się spółgłoska
nie podwaja.

9. Pisz sch, sh, sp, st, na wydanie brzmie-
nia sz, szk, szp, szp. szt, np. Schande wstyd,
Schlave niewolnik, spinnen prządz, sammeln łą-
kać się.

10. v, piszmy za f, w wyrazach Niemiec-
kich, Vater oyciec, Vieß runo, voll pełny,
von od z, i w przyrostkach, ver, ver, za w,
w niektórych wyrazach cudzoziemskich; np. Va-
sal lennik, Venedig Wenecya, Violine Skrzypce,
Pulver proch, i t. d.

W wyrazach Greckich, za f, pisze się
ph, np. Philosoph Filozof, Phönix Fenix.

11. h, używane bywa na końcu wyrazów
a dwugłosce, np. Hoy may, bey u, pfuy fe,

we środku między dwiema samogłoskami, np.
speyen pluć; w imionach cudzoziemskich, np. Syl-
be zgłoska Myrrhen mira.

12. Ile razy w wyrazach Niemieckich sły-
chać brzmienie naszego c, pisz ç, np. Zahl li-
czba, a zamiast podwójney téy gloski pisz ç,
np. Kragen drapać.

CZEŚĆ DRUGA.

ROZDZIAŁ I.

O Składni, von der Wortfügung.

Troista wyrazów Niemieckich Składnia, to jest, Szyku, Zgody, i Rządu, w czém jest podobna do Składni wyrazów Polskich, a w czém się od nię różni, obaczmy:

S. I. Składnia Szyku.

PRZYKŁAD.

Ein Knabe both auß Mitleiden einem Manne, welcher sehr hungrig außsah, sein ganzes Frühstück an, und bat auch andere ihm etwas zu geben. Einige Zeit nach, her gieng er mit seinem Bruder in einen Kaha, der am Ufer eines schnellen Flusses lag. Sie wankelten, bis der kleine Kaha umschlug, und sie beyde in das Wasser fielen. Dieses sah der mit

Pewny chłopiec ofiarował z politowania iednemu człowiekowi, który hardzo głodny wyglądał, swoje całe śniadanie, i prosił ieszcze drugich, ażeby mu co dali. Po niejakim czasie wszedł on ze swoim bratem wiadno czołno, które na brzegu jednéy bystréy rzeki leżało. Chybotałi się oni, aż się czołenko wywróciło, i oba

Butterbrode beschenkte an w wodę wpadli. Wi-me Mann, und eis- dział to ów chlebem te beyden zu helfen. Er z masłem obdarzony hätte eben so leicht die ubogi człowiek, i przy-sen als jenen zuerst er- biegł obu ratować. greifen können; aber sein Mógłby on równie la-kleiner Wohlthäter fiel two tego iak owego ihm in die Augen. Da pierwéy uchwycił; lecz er ihn nun zuerst retzte tego mały dobrodziej-te, hatte der Strom den te, hatte der Strom den wpadł mu pierwszy ändern so weit wegge- w oczy. Gdy go wię- rissen, daß er nicht ge- pierwéy ratuje, pęd rettet werden konnte. wody drugiego tak da-leko porwał, że u-ratowanym byđż nie mógł.

U w a g a.

Nie tak są wolni Niemcy w szykowaniu wyrazów swoich, iak my Polacy: u nich bowiem każdy prawie wyraz ma sobie wyznaczone miejsce, które rzadko się odmienia. I tak kładzie się pospolicie:

1. Wyraz nieodmienny przed swoim odmiennym, np. auß Mitleiden, mit seinem, in einen.
2. Przedimek przed swoim imieniem, lub iego rząd-m, np. ein Knabe, der mit Butterbrode beschenkte. Die unsern Vätern so kostbare Freyheit! Naszym oycom tak szacowna wolność!...
3. Przymiotnik przed swoim rzeczownikiem, np. ganzes Frühstück, einige Zeit, schnellen Flusses.

4. Przypadki rządzone od trybu bezokolicznego przed tymże trybem: a um, i ohne przed jego rzędem, np. ihm etwas zu geben, beyden zu helfen, um die Sache recht zu erfahren, aby rzecz dobrze poznać: ohne ein Wort zu sagen ani słowa nie mówiąc.

5. Co się tycze słowa osobistego zgadzającego się z przypadkiem pierwszym, to według troistego położenia swoiego, troiaki szyk robi.

- I. Gdy się słowo kładzie zaraz po przypadku pierwszym.
- II. Gdy się odkłada na koniec zdania.
- III. Gdy się umieszcza przed przypadkiem pierwszym.

Szyk pierwszy ogólny.

W szyku ogólnym układają się wyrazy tym porządkiem. Na pierwszym miejscu, przypadek pierwszy: na drugim, Słowo osobiste: na trzecim, Zaimek bez przyimka, po nim przysłówki, osobliwie czas i miejsce oznaczające, po tych, wyrazy rządzone od słowa i od innych części mowy, co wszystko dla krótkości nazwiemy rzędem; na czwartym, część słowa nieodmienna, czyli to będzie przyrostek oddzielny, czyli też tryb bezokoliczny, lub imiesłów słowa przedniego połączowanego od osobistego, np. (1) Ein Knabe, (2) both, (3) aus Mitleiden einen Manne sein ganzes Frühstück, (4) an.... Und (1) domyślić się, er (2) bat, (3) auch andere.... (1) Er (2) hätte (3) eben so leicht diesen als jenen zuerst (4) ergreifen können.

Tym sposobem szykują Niemcy wyrazy swoje, ile razy na początku zdania przed przypadkiem pierwszym żadnego innego wyrazu nie kładą, albo tylko ieden z następujących: aber ale, allein aliści, als jako, auch także, denn bo, entweder albo, ja owszem, nicht nie, noch ani, nur tylko, sondern lecz, tylko, und i, weder ani; które szyku pierwszego nie psują: np. aber sein kleiner Wohlthäter fiel ihm in die Augen. Nur die Tugend macht uns verhrenstwert, tylko cnota sama czyni nas szanownymi.

Szyk drugi.

W tym szyku słowo osobiste z miejsca drugiego przekłada się na koniec zdania nie rozłączając się z częścią oddzielną, reszta zostaje, iak w szyku ogólnym, np. Welcher — (3) sehr hungrig (4) — (2) ausah.... (1) der — (3) am Ufer eines schnellen Flusses (4) — (2) lag... Daß (1) er — (3) nicht (4) gerettet werden (2) könnte.

Przestroga: Gdy prócz części słowa nieodmiennéy połączowaney znajduje się jeszcze w zdaniu osobny Imiesłów, lub tryb bezokoliczny, wtedy słowo osobiste może się kładz przed niemi: i tak w ostatnim przykładzie można było powiedzieć: konnte nicht gerettet werden.

Szyku drugiego używa się, naprzód: z Zaimkami względnymi welcher, welche, welche, der, die, das, który, która, które: so które, welcher, was für ein, co za ieden: wer kto, was co, kiedy Zaimki te nie wyrażają pyta-

nia, iako widzieć w przykładach pierwszym i drugim.

Powtórę: Ze Spóynnikami i Przysłówkami: als iak, als da, indem, gdy, bevor, ehe, nim, biß, až, póki; daß że; daß, aufdaß, namit aby; je im; imfalle jeżeliby; nachdem skoro; ob czyli; seit odtąd; sintemal, weil ponieważ; sobald chociaż; wann, wenn so jeżeli; warum dla czego; wie iak; wo gdzie, bez pytania, i ze złożonými z tychże, als wenn iakoby, bißdaß aż, dafern, sofern, wofern jeżeli; obgleich, obichon, obwohl, wengleich, chociaż, i. d. iako ukazuje przykład trzeci.

Przestroga. Spóynniki: obgleich, obichon, obauch, obwar, wennauch, wengleich, mogą się rozłączyć, i jedna część stać przed Przypadkiem pierwszym, druga po nim, *np.* Wenn du auch nicht willst, so muß du es thun, chociaż nie chcesz, jednak musisz to uczynić.

S z y k T r z e c i

Mieści się słowo osobiste przed Przypadkiem pierwszym, *naprzd:* pytając się i rozkazując, często też wykrzykując i życząc, *np.* Willst du dich selbst betrügen? chceszże się sam oszukać? Bedenken Sie es recht, rozważ to Wac Pan dobrze. Kommen Sie mit mir, chodźcie W Panowie ze mną. Träfe doch kein aufrichtiger Lehrer auf undankbare Lehrlinge! Bodayby nie trafił żaden poczciwy Nauczyciel na niewdzięcznych uczniów.

Powtórę: Gdy Spóynnik: wenn opuszcza się: i w drugiey części zdania po wyrazach so, da, i tym podobnych, znaczących nasze

to, tedy, naówczas, czy wyraźnych, czy domysłowych, *np.* lernest du selbst nicht? zamiast wenn du selbst nicht lernest, so wird dich kein Unterwiser gelehrt machen, jeżeli się sam uczyć nie będziesz, to cię żaden Nauczyciel uczonym nie zrobi. Da er ihm nun zuerst rettete, hatte der Strom ic. domyslaiąc się so przed hatte.

Potrzenie: Gdy cokolwiek z rzędu, oprócz Spóynników i Przysłówek, od szykiem pierwszym i drugim wyrażonych, zdanie zaczyna, *np.* Einige Zeit nachher gieng er ic. Dieser sah der arme Mann ic. Heute will ichs thun, dziś to uczynię. Was einer nicht gelernt hat, daß kann er auch nicht, czego się kto nie uczył, tego też nie umie.

Przestroga. Kiedy w szyku drugim i trzecim, Przypadek pierwszy nie jest iedni z zaimków, ich, du, er, sie, es, wir, ihr, man, na ten czas rząd poprzedzać go może, *np.* Wenn zur Vollführung deiner Pflicht dich Gottes Liebe nicht befelet, so rühme dich der Tugend nicht, und wisse daß dir alles fehlet. Jeżeli do dopełnienia twoiey powinności miłość cię Boga nie żągrzowa, tedy nie przechwalay się z cnotą, i wiedz, że ci wszystkiego nie dostaje.

Wenn mich mein Vater verlassen wird, albo wird mich mein Vater verlassen, jeżeli mnie mój oyciec opuści; so wird sich doch meiner meine Mutter annehmen, tedy się matka moja opiekować mną będzie.

O wie entfliehen der erhigen Arbeit die goldenen, die edel genossenen Stunden! O iak szybko upływaią przy gorliwéy pracy złote, szlachetnie użyte godziny!

S. II. Składnia Zgody.

P P A W I D Ł A.

1. Przedimek, Zaimek i Przymiotnik, zgadza się z Rzeczownikiem, czy wyraźnym, czy tylko domyślnym w Rodzaju, w Liczbie i w Przypadku.

2. Słowo z Zaimkiem osobistym, czy wyraźnym, czy domyślnym zgadza się w osobie i liczbie tylko, bo słowa Niemieckie nie odmieniają się przez Rodzaje.

P R Z Y K Ł A D Y.

Gott der allmächtige, Bóg Wszchemogący; Gott allein, Bóg sam; August der dritte, August trzeci; Alexander der große, Alexander wielki; Zur Zeit Maximilians des ersten, za czasów Maxymiliana pierwszego; Von Ludwigs der vierzehnten Zeiten, od czasów Ludwika czternastego; Der Herr selbst, sam pan.

Sey vorsichtig in deinen Vergnügungen, bądź przeczorny w twoich rozrywkach. Przy wyrazie sey, domyślny się du.

Den klügste unter der Menschen ist der, welcher die Gelegenheit, seinen Zweck zu erreichen, nicht fahren läßt, najroztropniejszy między ludźmi jest ten, który sposobności dójścia do swojego końca nie opuszcza. Przy tych wyrazach der klügste, der, welcher, domyślny się Mensch.

Die Vernunft und Tugent gehen über Reichtum, rozum i cnota przewyższają bogactwa. Tu gehen zgadza się z domyślnym zaimkiem sie.

Uwaga: W siedmiu pierwszych przykładach widzimy, że imiona przymioty Boskie oznaczające, i Przymiotniki wyszczególniające imiona własne ludzi, po swoich Rzeczownikach kładź się zwykły: allein i selbst, rzadko Rzeczownika poprzedzają.

S. III. Niektóre osobliwości względem Zgody.

I. Przymiotnika z Rzeczownikiem.

Ponieważ Przymiotnik Niemiecki przy właściwem zakończeniu swoim jest nieodmienny, a w przybieraniu zakończeń odmiennych, do Okreśnika stosuje się; więc zachodzącą między sobą a Rzeczownikiem zgodę wewnętrzną nie on, ale Okreśnik już sam przez się, już użyzionem zakończeniem swoim powierzonemu wydaie, iakośmy w przykładach powyższych uważać byli powinni.

I tak nawet nie zawsze wyrażają Niemcy przyrodzoną zgodę Przymiotnika z Rzeczownikiem; używając tamtego w stopniu równym i wyższym przez wszystkie rodzaje, liczby i przypadki z zakończeniem pierwotnem nieodmiennem i bez wszelkiego przedimka, ile razy go kładą bez Rzeczownika wyraźnego, na przód: iako powtórny przypadek pierwszy, zamiast którego u nas Polaków często bywa przypadek szósty, np. Die wahre Weisheit macht nicht schwermüthig, sondern heiter, prawdziwa mądrość nie czyni smutnym, lecz wesółym: Die Tugend ist kostbarer, als Gold, cnota jest droższa niż złoto, Ein jedes Kind soll gehor-

sam seyn, każde dziecię powinno bydź postu-
szone. Wir fühlen es, daß wir nur dann wahr-
haftig glücklich sind, wenn wir jugendlich sind, czu-
jemy to, że tylko wtedy prawdziwie szczęśli-
wymi jesteśmy, kiedy jesteśmy cnotliwi.

Powtórę: Jako powtórny przypadek czwar-
ty, bądź sam przez się, bądź z Przyimkiem
są; po słowach, które przypadku tego po-
dwójnego wyciągają, np. Man hat mich unbe-
kleidet überfallen, nieubranego mnie zastano. Ich
habe die Briefe unversegelt empfangen, iam listy nie
zpieczęsowane odebrał. Halt: dich nicht für un-
sehbar, nie mięj się za niemylnego.

Zaimek także es, gdy wyraża nasze nim,
nią, niem, nimi, niemi, bez odmiany się kła-
dzie, np. ich bin, jestem nim, sie ist es, ona
jest nią: wir sind es, my jesteśmy nimi.

W zgadzaniu trzecięj osoby Zaimka dzier-
żawczego z Rzeczownikiem uważać potrzeba
nie tylko na tenże Rzeczownik wyrażający za-
wsze rzecz dzierżaną, ale też na osobę dzier-
żącą: gdy albowiem ta jest rodzaju męzkiego
lub niakiego, liczby pojedynczēj, używa się
Zaimek sein, jeżeli zaś jest liczby mnogięj ia-
kiegokolwiek rodzaju, albo też liczby poie-
dynczēj, ale rodzaju żeńskiego, używa się ihr,
np. Der Herr N. hat seinen Bruder, seine Schwe-
ster, sein einziges Kind und alle seine Freunde ver-
lohren, Pan N. swego brata, swoją siostrę,
swojego iedynaka, i wszystkich swoich przy-
jaciół utracił. Sein eigener Fleiß wird ihn ge-
lehrt machen, iego własna pilność uczonym go
zrobi.

Die Frau N. hat ihren Sohn nach Leipzig
geschickt, aber ihre Tochter will sie noch bey sich be-

halten, Pani N. syna swojego do Lipska posłała,
ale swoje córkę chce jeszcze przy sobie zatrzy-
mać. Ihr Mann soll nach Preußen verreisen, ięj
mąż ma do Pruss iechać.

Die Soldaten haben ihren General verloren,
żołnierze Jenerała swego stracili. Die Sterne
haben ihren Glanz, gwiazdy mają swoją świe-
tność.

II. Słowa z Zaimkiem osobistym.

My Polacy zwykliśmy pospolicie zgadzać
Słowo z Zaimkiem tylko domysłnym: Niem-
cy zaś zawsze go wyraźnie kładą, ile razy
w zdaniu nie masz wyraźnego Imienia w przy-
padku pierwszym, z którymby słowo swote
zgadzali. I tak po Polsku mówi się: *jestem*,
miałeś, *będzie chwalił*, *byliśmy*: po Niemie-
cku zaś mówić trzeba: *ich bin*, *du hattest*, *er*
wird loben, *wir waren* ic. wyjąwszy tryb roz-
kazujący.

Słowom nawet nieosobistym dodaje się es
lub man, gdy innego Przypadku pierwszego
przy sobie nie mają, np. *Es regnet*, deszcz
pada: *es geizmet sich*, przystoi; *es trägt sich zu*,
przytrafia się; *man glaubet*: rozumieją; *man hat*
sich bemühet, starano się.

Mówi się także: *Es waren hier viele Bü-
cher*, zamiast *viele Bücher waren hier*, albo *hier*
waren viele Bücher, byto tu wiele książek, *es*
blieben nur etliche davon, zamiast *etliche davon*
blieben, tylko kilka z nich zostało.

Jak u nas, tak u Niemców, osoba poie-
dyncza kładzie się często ze słowem liczby
mnoگیęj; np. *Mutter kommet*, *ich bitte euch*, ma-
tko chodźcie, proszę was, *Wir Friedrich Wil-*

helm 10. befehlen, My Fryderyk Wilhelm, etc. rozkazujemy.

Gdy zaś Niemcy chcą wyrazić nasze WCPan, WCPani, WCPanna, WCPanowie, WCPanie, WCPanny, WCPaństwo, na ów czas kładą słowo w osobie trzeciéy liczby mnogióy, np. Herr von P... was machen Sie? WCPanie P... co WCPan robisz? Madame freuen sie sich, WCPani, ciesz się WCPani. Sie haben es mir gesagt, WCPannaś mi to powiedziała.

Cheąc znowu kogo tyle tylko uczcić, ile my mówiąc *Wasć*: używają słowa w osobie trzeciéy liczby pojedynczéy, np. mache es, zrób to Wasć: ich bitte ihn, Proszę Wasć: sie soll dieses nicht vornehmen, nie powinąś tego przedsiębrać.

§. IV. Składnia Rzędu.

I. WYKRZYKNIK.

Wykrzykniki własnego rzędu nie mają, dodają się tylko przypadkom, np. O ich unglücklich, waś habe ich verlohren, da ich die Unschuld verlohrt! o ja nieszczęśliwy czegożam nie postradał, gdym niewinność stracił! Ach mein Gott! Ach mój Boże! O Vaterland! o Ojczyzno! O des Unverständes! o nierozumie! Weh dir! biada tobie! O mich elenden! Ach mnie nędzemu.

II. PRZYIMEK.

1. Rządzą przypadkiem drugim te przyimki: Anstatt lub statt, diesseits, jenseits, kraft,

vermöge, vermittelst, halben, willen, wegen, um, unerrachtet, ungeachtet, unangesehen, während.

Anstatt lub statt meiner, zamiast maie, diesseits des Bergeś, z téy strony gory; jenseits des Flusseś, z tamtéy strony rzeki; kraft albo vermöge seiner Zusage, na mocy iego przyrzeczenia; vermittelst dessen, za pośrednictwem tego.

Deines Bestens halben, um deines Bestens willen, dla twego dobra.

Wegen der Wahrheit, albo der Wahrheit, wegen, dla prawdy; unangesehen, albo ungeachtet alles Einwendens, pomimo wszelkiego zarzutu: aller Sorgfalt ungeachtet, pomimo wszelkiéy troskliwości, während der Zeit, pod ten czas.

Z temi trzema Przyimkami, halben, willen, wegen, kładzie się: meiner, deinet, seiner, unfert, eurent ihrent, des, weś zamiast: meiner, deiner, ic. dessen, wessen, np. meinerwegen, dla mnie; um deinetwillen, dla ciebie; ihrenthalben, dla nich; deśwegen, dla tego: weśwegen, dla czego.

2. Rządzą Przypadkiem trzecim: auß, außer, bey, binnen, entgegen, gegenüber, längst, mit, nach, nebst, samt, von, zu.

PRZYKŁADY.

Auß der Stadt, z miasta; auß dem Kleide, prócz sukni; bey meinem Freunde, u mego przyjaciela; bey gutem Verstande, przy dobrym rozumie; bey großer Strafe, pod wielką karą; binnen acht Tagen, w ośmiu dniach.

Mit entgegen, naprzeciw mnie; nach meiner Zusage, albo meiner Zusage nach, według moiey obietnicy; nach dir po tobie.

Gegenüber dem Rathshause, albo dem Rathshause gegenüber albo gegen den Rathshause über, naprzeciw Ratusza.

Längst dem Strome, wzdłuż Rzeki; mit allem Fleiße, z wszelką pilnością; nebst lub sammt seinem Gefolge, ze swoją katwakatą; seit vielen Jahren, od wielu lat; von ihm, od niego, o nim; von Jugend auf, od młodości; von seiner Kindheit an, od jego dzieciństwa; zu Ihnen, do WCPana; zu dem Fenster hinaus, oknem.

2. Przypadkiem czwartym rządzą to przyimki; durch, für, gegen, ohne, sonder, um, wider, np. durch meinen Fehler, przez mój błąd; er bezahlt für mich, on płaci za mnie; gegen die Stadt, ku miastu; auch gegen Feinde soll man Liebe haben, nawet ku nieprzyjacielowi miłość mieć należy; ohne meinen Beistand, bez mojej pomocy; sonder eigene Mühe, bez własnej pracy; um Gnade bitten, o łaskę prosić; wider seinen Willen, przeciw jego woli.

Mówi się także: Zweifel ohne, bez wątpienia; von Alters her, od wieków; die ganze Stadt hindurch, przez całe miasto.

4. Rządzą Przypadkiem drugim lub trzecim; außerhalb, innerhalb, oberhalb, unterhalb, laut, np. außerhalb des Landes lub dem Lande, za kraiem; innerhalb des Landes lub dem Lande, w kraiu; oberhalb des Berges, lub dem Berge, na górze; unterhalb des Hügel, albo dem Hügel, poniżej pagórka; laut seines Versprechens lub seinem Versprechen, podług jego życzenia.

5. Przyimki an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen, gdy znaczą gdzie? rządzą przypadkiem trzecim, gdy znaczą dokąd? rządzą przypadkiem czwartym, np. an

einem Steine liegen, przy kamieniu leżeć; an einen Stein stoßen, o kamień uderzyć; Es liegt auf dem Tische, leży na stole; er leget es auf den Tisch, kładzie to na stół; Er sitzt hinter mir, stoi za mną; wirf es hinter dich, rzuć to za siebie; In der Schule seyn, bydź w szkole; in die Kirche gehen, iść do kościoła; Sie sitzt neben mir, ona siedzi przy mnie; setze dich neben mich, usiądź przy mnie; Ueber dem Kopfe, nad głową, über Kopf, na głowę; Unter dem Tische, pod stołem; unter den Tisch, pod stół; Die Truppen stunden vor der Stadt Berlin, woyska stały przed miastem Berlinem; sie giengen vor die Stadt Breslau, poszły pod miasto Wrocław; Zwischen den Zähnen halten, między zębami trzymać; zwischen die Zähnen nehmen, między zęby wiaść.

W przypadkach poprzedzających uważamy, że niektóre Przyimki kładą się zawsze przed swoim rzechownikiem; niektóre po imieniu; drugie mogą się kłaść przed i po niem; inne zrastają się w jeden wyraz z Zaimkiem od siebie rządzonym; że niektóre przybierają do siebie inne przyimki lub przysłówki; niektóre nakoniec ze złożonych mogą się rozłożyć, część ich jedna przed, druga po imieniu mieć się może może.

Przeostroga: Szczególniejsze mówienia sposoby z Przyimkami znajdziesz w przydatku do téj Grammatyki.

III. PRZYSŁÓWKI.

Przysłówki znaczące ilość, rządzą przypadkiem drugim, np. Des Dinges genug, dosyć tego, viel Lärmens und Schreyens, wiele hałasu i krzyku; ein wenig Weins, trochę wi-

na. Rzadko jednak Niemcy używają na rząd ten, mówiąc pospolicie: Brod genug, dość chleba; wenig Geld; mało pieniędzy; viel Wasser, wiele wody.

Inne przysłowki kładą się z temi przypawkami, któremi rządzą przymiotnikami od nich pochodzące, np. seinem Stande gemäß handeln, przyzwolicie swemu stanowi postępować: nächst dem Himmel, po Bogu

Kładą się za stopniem równym te przysłowki: eben so, ganz und gar, genug, überaus, ziemlich, np. eben so groß, równie wielki; ganz und gar schlecht, wcale zły; ziemlich gut, dość dobry.

Kładą się ze stopniem wyższym: je, desto, viel, weit, np. je mehr, je besser, im więcej, tém lepszy: je weniger, desto lieber, im mniej, tém przyjemniej.

Okoliczność przeczenia jednym pospolicie przysłówkiem wyraża się, np. Ich habe nichts gethan, nicem nie uczynił; du bist niemals gesund gewesen, tyś nigdy nie był zdrow; Sie haben niemanden gesehen, WCPan nikogo nie widziałeś; Freund! die Tugend ist kein leerer Name, Przyjacielu, cnota nie jest próżnym nazwiskiem.

IV. SPOYNIK.

Spóyniki kładą się z trybami, i tak als kładzie się z trybem oznaymującym, np. Als ich in die Schule gieng, gdym szedł do szkoły! daß gdy znaczy aby, auf daß, damit, kładą się z trybem życzącym, np. bemühe dich, daß du gelahrt werdest, staraj się, abyś został uczonym; ich melde es, auf daß es niemanden un-

kannt sey, oznaymuję to, aby nikomu tożne nie było: damit man besser sprine, muß man ein wenig jurdgehen, ażeby lepięy skoczyć, potrzeba się trochę w był cofnąć.

Inne Spóyniki kładą się z trybem, inż oznaymującym, inż życzącym, np. Du siehst ja, daß man dich höher schätzt, als andere deine gleiches, wiesz, że cię więcey szacują, niż innych tobie równych: Hoffe nur, daß dir alles gelingen werde, wenn du daß Deine redlich thun wirst, ufaj tylko, że ci się wszystko uda, jeżeli rzecz twoję dobrze sprawować będziesz: er denkt, daß ihm alles erlaubt sey, rozumie że mu wszystko jest wolno: wenn ich es gewußt hätte, gdybym był o tém wiedział: aber es trug sich zu, lecz się przytrafiło: es wäre aber sehr schlecht, byłoby atoli bardzo źle.

V. I M I E.

Jak w Polsceżynie, tak i w Niemczyżynie imiona rzeczowne i przymiotne wyciągające dopełnienia w znaczeniu swoim, rządzą przypadkiem drugim, np. Die Strahlen der Sonne, promienie słońca, ein Kasten voll des feinsten Goldes, skrzynka pełna najprzedniejszego złota.

Nie zachowują tego względu Niemcy z rzeczownikami ilość znaczącymi, mówiąc: np. ein Scheffel Haber, korczyk owsa: zwei Sonnen Wein, dwie beczki wina: ein paar weise Männer, para mądrych ludzi.

Mówią jeszcze Niemcy przez przypadek drugi: seines Alters ein Kind, co do wieku swego dziecic: seines Geschlechts ein Edelmann, z rodu swego Szlachcic: ihrer Herkunft eine Franzosin, rodem Francuzka: seines Handwerks ein

Schneider, z professyi swoiëy krawiec, i t. d. domyslaïac sië jednego z przyimków halben, megen, i t. d.

Przez ten przypadek drugi odpowiadaïą na pytanie *kiedy*, wann, np. Sonntags, w Niedzielę, Montags, w Poniedziałek, i t. d. des Tages und des Nachts, w dzień i w nocy, i t. d. domyslaïac sië Sur Zeit.

Na to samo pytanie *kiedy?* i na wiele innych, a nayoczęściej na te: *jak długo?* wie lange? *jak daleko?* wie weit? *na ile?* wie viel? odpowiadaïą przez przypadek czwarty: np. Den ersten Hornung, pierwszego Lutego: den achten Heumonat, osmego Lipca: vorige Woche, przeszłego tygodnia: anderthalb Stunden, przez półtory godziny: vierzehn Tage, przez dwa tygodnie: einen Fuß von einander, na stopę ieden od drugiego: dreyzehn Meilen entfernt, na trzy-naście mil odległy: achtzig Jahr alt, osmdziesiąt lat mniący: einen Fuß breit, na stopę szeroki: zwey Klaftern tief, na dwa sążnie głęboki: vier Ellen lang, na dziesięć łokci długi: vier Tonnen groß, cztery beczki zawierający: hundert Thaler wert, sto talarów wartujący: tausend Dukaten reich, tysiąc dukatów mający: domyslaïac sië podobnie jednego z Przyimków: an, auf, durch, gegen, über, um.

Ponieważ Imiona Niemieckie osobnego zakończenia na przypadek szósty nie mają, więc gdy sië łączą z wyobrażeniem narzędzia, kładź sië zwykły w przypadku trzecim z przyimkiem mit, np. mit der Hand, ręką; mit dem Säbel, szablą.

VI. Z A I M E K.

Zaimek nie ma osobnego od imienia rządu.

Zaimki er, dieser, der, wer, was, welcher, tę mają osobliwość, że gdy ściągaïą sië do imion nieżywotnych, a przynajmniej nie do ludzkich, i mają przed sobą przyimek rządzący przypadkiem trzecim lub czwartym, domieniaïą sië na da lub dar, hier, lub hier, wo lub wor: i zrastaią sië z przyimkiem: np. Wer Verstand hat, prahlet niemals damit, kto ma rozum, nigdy sië z niego nie chłpi: Wer dem andern eine Grube gräbt, fällt selbst darin, lub hinein, kto pod drugim dół kopie, sam weń wpada: woran wir stets denken, davon reden wir oft; o czëm ustawicznie myślimy, o tem mówimy często: die Brücke, vorüber du gegangen bist, most, przez który ty szedłeś: das Geld, dafür ich Bürg geworden, pieniądze, za które zaręczyłem: der Weg, wohin das Heer geht, droga, którą wojsko idzie.

VII. S Ł O W O.

1. Przypadek drugi, który sië zdaie byđ rządzony od słowa, iest prawdziwie rządzony od innego wyrazu, albo domyslnego, albo takiego, który sië zamienił w słowo i wyciaga dopelnienia w znaczeniu swoim, np.

Es ist meines Amtes nicht, domyslny sië, Pflicht, Geschäft ic. nie iest to moi-go urzędu obowiązkiem: der Hoffnung leben, domyslny sië, vermittlest, nadzieją żyć.

Er bedarf meiner, potrzebuie mnie, niby er ist meiner bedürftig, on iest mnie potrzebu-

iacy: der Feind bemächtigt sich unsers Landes
zamiast macht sich unsers Landes mächtig, nie-
przyjaciel opanowrywa nasz kraj: mann beschul-
digt ihn der Verrätherey, zamiast man macht ihn
der Verrätherey schuldig, obwiniają go o zdra-
dziecstwo: du hast dich meines Herzens bemästert,
zamiast du hast dich zum Meister meines Herzens
gemacht, opanowałeś serce moje.

Przez podobną domyslnią i zamiennią,
kładą się z przypadkiem drugim słowa w przy-
padkach następujących:

Er wird des Kirchenraubes angeklagt, oskar-
żają go o złupienie kościoła: Man baraubt mich
nur meines guten Namens nicht, niech mi tylko
mego dobrego imienia nie wydzierają: Dessen
oft erwähnen, o tém często wspominać: Sie
ist Todes verblieben; umacka: Einen eines Aus-
genblickes würdigen, kogo weyrzeniem swoim
uraczyć.

Ich kann dessen entbehren, mogę się bez
tego obejść: Ich will meines Vermögens genie-
ßen, użyję mego majątku: Ich bin der Meinung,
des Sinnes, des Vorhabens, iestem tego mnie-
mania, téy myśli, tego przedsięwzięcia: Des-
sen zu geschweigen, nie wspominając o tém:
Nimm deiner Jugend wahr, miej baczość na
twoją młodość: ich bediene mich eines Schreibers,
używam pisarza: sich einer Sache enthalten,
wstrzymać się od jakiey rzeczy.

Ein böser Mensch entlädt sich nie des uncu-
rigen Gewissens, zły człowiek nie pozbywa się
nigdy niespokojnego sumienia: erbarme dich
meiner, zlituj się nademną: sich seiner Augen
gebrauchen, swoich własnych oczu używać:
Man soll sich seiner Weisheit nicht rühmen, nie
potrzeba się z swoją mądrością przechwalać:

sich seiner Unart schämen, wstydić się swojego
niestalku.

Ich will deiner gedenken, będę o tobie pa-
miał: der Thoren lachen, śmiać się z głupich:
er pflegt seiner, on ma staranie o nim: si ipot-
ten meiner, nasławiają się ze mnie: er nimmet
sich der Armen an, ma staranie o ubogich: i
wiele innych zaimkowych.

1. Z przypadkiem trzecim prócz tych,
które się w rządzie zgadzają z Polskimi, przez
które się tłumaczy, kładą się słowa następu-
jące: Einem guten Rathe folgen, iść za dobrą
radą: ich begegnete ihm auf der Strasse, potka-
łem się z nim na ulicy: es ahnet mir, coś złe-
go przeczuwam: es grauet mir, strach mnie
bierze: Der Kopf thut mir weh, głowa mnie
boli: dem Gefinde zusehen, doglądać czeladzi:
einem zutrinken, pić do kogo: einem nachbringen,
nieść za kim; i wszystkie inne znaczące dąże-
nie do czego, iak do celu iakiego.

3. Z przypadkiem czwartym: Die Strafe
verdienen, zasłużyć na karę: verabscheue den
Wüßfiggang, brzydź się próżnowaniem: einen
bedienen, usługiwać komu: einen bedrohen, gro-
zić komu: anreden, mówić do kogo: anschauen,
patrzeć na kogo: verhindern, przeszkadzać ko-
mu: verdrissen, niepodobać się komu: Karten,
Ball spielen, w karty, w piłkę grać: ich erin-
nere mich, przypominam sobie: mich dünket,
zdaie mi się: es hungert mich, iść mi się chce:
es durstet mich, pić się chce: es freieret mich,
zimno mi jest: er lehret sie seine Sitten, on ich
uczy swoich obyczajów: ich heiße Polen mein

Waterland, nazywam Polskę moją oycyzną: i wszystkie inne wyrażające razem i osobę czyniącą, i rzecz czynioną.

4. Przypadek drugi naszego słowa byđź oznaczający przymiot iaki rzeczownika: a najczęściej pochwałę lub nagane, wyraża się przez przypadek trzeci z przyimkiem von, np. dieses Buch ist von guter Farbe, to sukno jest pięknego koloru: dies Buch ist von groſſen Werthe, ta książka jest wielkiego szacunku: zaś przypadek szósty naszych słów byđź, stać się, zostać, nazywać się, wyrażają Niemcy przypadkiem pierwszym: np. Du bist ein Herkuleſ, ty jesteś Herkulesem: er wird Oberſter, zostaje Pułkownikiem: ich bleibe dein Freund und Diener, zostaję twoim przyjacielem i sługą: sie heiſſt der Armen Mutter, nazywa się matką ubogich.

VIII. I M I E S Ł O W.

Imięstowy temi rządzą przypadkami, ktorami ich słowa, np. der seine Kinder liebende Vater, daćci swoje kochający Oyciec: der Ehre beraubt, odarty z honoru: des Kummerſ entbunden, od smutku oswobodzony.

Tu ieszcze wiedzieć należy, że Imięstowy Polskie nie zawsze się przez imięstowy Niemieckie tłumaczyć mogą, ale częstokroć omawiają się, np. Jadąc do Rzymu byłem także w Wiedniu, als ich nach Rom reisete, war ich auch zu Wien, prawdę mówiąc: die Wahrheit zu sagen, powiedziawszy to, upadł i umarł, nach dem er dieses gesagt hatte, fiel er und starb.

R O Z D Z I A Ł II.

O I L O C Z A S I E.

To jest o krotkości i długości czasu, który się łoży na wymówienie iakiey zgłoski.

Mówiąc w części pierwaszey téy Grammatyki o wymawianiu, namieniło się, że wyrazów Niemieckich zgłoska przedostatnia często się skraca, a ostatnia często się przedłuża: kilka następujących prawideł ogólnych mogą byđź dla poczynających mówić po Niemiecku iakąkolwiek w téy mierze pomocą.

Prawidła Iloczasowe.

1. Z wyrazów iednozgłoskowych nayznacznięszy się przeciągają w mówieniu wyrazy mające w środku lub na końcu zgłoskę y, np. Lohn nagroda, Wahl obranie, Zahl liczba, Schuh trzewik, i wiele innych zwłaszcza na iedną Spółgłoskę kończących się, np. Flur przepiekł na pole, Muff papka, Spur ślad, Ton ton, Zug ciąg, mir, dir, mir, wer, zwar, i t. d.

2. Wyrazy nieodmienne: ab, an, auf, auß, bey, dar, durch, ein, für, her, hin, mit, nach, um, un, von, vor, weg, will, zu, w imionach z nich składających się, mają Samogłoski długie, a zatem przedostatnie zgłoski wyrazu złożonego mają krótkie, np. ablegen złożyć, anspannen zaprzęgać, aushilgen wykorzenie, beytragen przyłożyć się, darbieten ofiarować, durchgehen przeysść środkiem, Einnahme percepta, Fürbitte wstawienie się za kim, hinreisen odjechać, i t. d.

3. W wyrazach złożonych z części nieodmiennych, ostatnia wyrazu Samogłoska hywa długa, np. anben, daher, dahin, hinein, hievon, hinzu, i t. d.

4. W imionach i słowach złożonych z wyrazów odmiennych, przedostatniego zgłosku pierwotna przeciąga się, np. Handschuh rękawiczka, Königreich Królestwo, England Anglia, Laufbahn miejsce gonitwy, Wettlauf wyścigi, i t. d.

5. W wyrazach pochodnych zgłoska przedostatnia wyrazu pierwotnego, czyli się znajduje na początku, czyli we środku, lub na końcu, popolicie się przedłuża w wymawianiu, np. leben żyć, lebender żyjący, belebende ożywiający, belebt ożywiony, gewiß pewny, Gedicht, powieść zmyślona, Geschrey krzyk, tugendhaft cnotliwy, wunderbarlich dziwny, Königinn Królowa, Finsterniß ciemnota, wiawszy Türkey Turcyja, i kilka innych zwłaszcza cudzoziemskich, w których się ostatnia przeciąga.

Przestrzoga. Gdy w jakim wyrazie kilka razem okoliczności zachodzi, iloczas miarkować należy po okoliczności z początku w czterech ostatnich pierwszocy, np. nachtreten, iść za kim: hinweggehen, odejść: nach i weg, są długie, a tr i ge, krótkie, bo okoliczności druga i trzecia poprzedzają piątą.

PRZYDATEK

DO GRAMMATYKI.

ZBIÓR

IMION UŻYWAŃSZYCH.

§. I. Nazwisko Liczb.

1. Ein.	20. Zwanzig.
2. Zwey.	21. Ein und zwanzig.
3. Drey.	22. Zwey und zwanzig, u.
4. Vier.	50. Dreyzig.
5. Fünf.	40. Vierzig.
6. Sechs.	50. Fünfzig.
7. Sieben.	60. Sechzig.
8. Acht.	70. Siebenzig.
9. Neun.	80. Achtzig.
10. Zehn.	90. Neunzig.
11. Elf.	100. Hundert.
12. Zwölff.	200. Zweyhundert.
13. Dreyzehn.	1000. Tausend.
14. Vierzehn.	1799. Ein tausend siebenhundert neun und neunzig.
15. Fünfzehn.	
16. Sechzehn.	
17. Siebzehn.	
18. Achtzehn.	1,000,000. Million.
19. Neunzehn.	

§. II. Nazwiska ciał niebieskich, odmian powietrznych i żywiołów.

Błyskawica Blig m. (*)	Pora powietrza, Wetter n.
Chmura trübe Wolke.	
Deszcz Regen.	Powietrze Luft z.
Glina Feimen n.	Rosa Thau m.
Golebiedź Glatterz n.	Słońce Sonne z.
Gród Hagel	Śnieg Schnee.
Grzmot Donner.	Szron Reif.
Gwiazda Stern m.	Tęcza Regenbogen m.
Lód Eis n.	Upał Hiße z.
Mgła Nebel m.	Wiatr Wind.
Morze Meer.	Wicher Sturm.
Niebo Himmel m.	Woda Wasser n.
Obłok Wolke z.	Xieżyc Mond.
Ogień Feuer n.	Ziemia Erde.
Piorun Donnerstrahl m.	Zimno Kälte z.

§. III. Nazwiska Czasu i Świąt.

Wschód słońca Sonnenaufgangen.	Poniedziałek Montag.
Rano Morgen m.	Wtorek Dienstag.
Dzień Tag.	Środa Mittwoch.
Południe Mittag m.	Czwartek Donnerstag.
Wieczór Abend.	Piątek Freitag.
Noc Nacht.	Sobota Sonnabend m.
Północ Mitternacht.	Dwa tygodnie vierzehn Tage.
Tydzień Woche z.	Miesiąc Monat.
Niedziela Sonntag m.	

(*) Głoska m. znaczy rodzaj męzki, z. żeński, n. niaki, którym zaś wyrazom Niemieckim żadna z tych trzech głosek nie jest dodana, te się zgadzają w rodzaju z Polskimi

Styczeń Jenner.	Wilis der Tag, der heilige Abend vor einem Feste.
Luty Hornung.	Boże narodzenie Weihnachten.
Marzec März.	Tusty Czwartek der letzte Donnerstag vor Fasten.
Kwiecień April.	Zapusty Fastnachten.
May May.	Kwietnia Niedziela, Palmsonntag m.
Czerwiec Brachmonat.	Wielki tydzień, Charwoche z.
Lipiec Heumonat.	Wielki Czwartek, der dritte Donnerstag.
Sierpień Erndmonat.	Wielki Piątek Charfreitag.
Wrzesień Herbstmonat.	Wielka Sobota der heilige Abend vor Ostern.
Październik Weinmonat.	Zielone świątki Pfingsten.
Listopad Wintermonat.	Mięsny dzień Fleischttag.
Grudzień Christmonat.	Postny dzień Fasttag.
Rok Jahr n.	Koboczy dzień Werktag.
Półrocze halbes Jahr.	Święto Freytag.
Kwartal Vierteljahr n.	
Pora roku Jahreszeit z.	
Wiosna Frühling m.	
Łenz m.	
Lato Sommer.	
Jesień Herbst m.	
Zima Winter m.	
Godzina Stunde.	
Pół godziny Halbstunde.	
Kwadrans Viertelstunde z.	
Moment Augenblick.	
Żniwo Erndte z.	

§. IV. Wyrazy Szkolne.

Arkusz papieru Bogen	Formuła Vorschrist.
Papier.	Kalamarz Dienstaß m.
Atrament Dinte z.	Karta Blatt n.
Bibula Böchspapier n.	Koperta Umschlag m.
Bilet, karta Zettel m.	Lak Siegelack n.
Cyrkiel Zirkel.	Lekeya Penion, Lyfgabe.

Libra papieru Buchpa- pier n.	Pieczętka Petschaft n.
Linia lineal n.	Pieczęć Siegel n.
Liat Bliß.	Pióro Feder z.
Ołówek Bleyßift.	Piórnik Federschaftel z.
Oplatek Oblate z.	Sezoryk Federmesser n.
Oryginał Urschrift z.	Sextern Schreibebuch n.
Przepisanie, kopia Abschrift.	Teka Papiertasche.
Piszczynek Sand- büchse.	Tłmaczenie Ueberset- zung z.
	Wiersz Zeile z.

*S. V. Nazwiska ubiorów, bielizny, po-
ścieli, i rzeczy do szycia potrzebnych.*

Bawełna Baumwolle.	Kaftan Wamms n.
Bielizna Weißzeug n.	Kamizelka Weste.
Wółce z.	Kapelusz Hut.
Bót Stiefel.	Kieszon Schabsack m.
Chustka Schnupstuch n.	Kitka Federbusch m.
Chustka na szyję Hals- tuch n.	Kołdra Bettdecke.
Czapka Mütze.	Kolnierz Kragen.
Fartuch Schürze z.	Kontusz Kontusch, Ober- rock.
Wortuch n.	Kornet Kopfszeug n.
Firanki Vorhänge.	Haube z.
Franszla Franse.	Koszula Hemd n.
Futro Pelz m.	Krochmal Krafmehl n.
Gotowalnia Nachttisch m.	Starke z.
Grzebiak Kamm.	Kwef Kappe z.
Guzik Knopf.	Lóżko z pościelą, Bett n.
Jedwab Seide z.	Lóżko samo Bettstelle z.
Igła Nadel.	Mankietka Handtrouse.
Igielnik Nadelbüchse z.	

Materac, siennik, Strohfaß.	Pudełko Schachtel z.
Miotłka, szczotka, Rehrbürste.	Puder Pulver.
Mondur, Montur, Mon- dirung z.	Puzderko Futeral.
Motek nici, Garnstrang.	Ręcznik Handtuch n.
Naparstek, Fingerhut.	Rękaw Ermel.
Nic, Swim m.	Rękawek Muff.
Nożyczki, Schere z.	Rękawiczka Handschuhe mn.
Obicie Teppich m.	Salopa Salope, Frauen- mantel m.
Obrąbek Saum.	Spodnica Unterrod m.
Parawan Vorhang.	Suknia Kleid n.
Pas Gürtel.	Szabla Säbel m.
Paski, rapcie Wehrge- häng n. Säbelriemen.	Szczotka do bótów, Schuhbürste.
Peruka Perücke.	Sznurówka Schnürleib n.
Piernat Unterbett n.	Szpilka Stednadel, Haarnadel.
Pierzyna Federbett.	Szuba Schaube.
Pierścień Ring.	Plomok Bettfaß.
Płaszcz Mantel.	Trzewik Schuh.
Płótno Leinwand z.	Wachlarz Fächer.
Pludry Hofen.	Wstęga Band n.
Podszewka Futter n.	Wyłoga Aufschlag m.
Poduszka Kissen n.	Zaloba Trauerkleid n.
Podwiązka Knieband n.	Zausznica, kalczyk Ohrengang n.
Podwłosnik Puderman	Zegarek Sackuhr z.
Pończocha Strumpf. (tel.)	Zelazo Platt Eisen.
Pręcarka Schnalle.	Zupan Suppen, Unterrod.
Prześcieradło Bettuch m.	
Bettuch n.	

*S. VI. Nazwisko pokarmów, napojów,
przypraw i sprzętów stołowych.*

Barzecz Sauersuppe z.	Bigos Eingeweidenes gehacktes Fleisch
Białek Eyweiß n.	

Bułka Semmel.
 Buraki rothe Rüben.
 Chleb Brod n.
 Chleb z masłem Dut-
 terbrod n.
 Chrzan Möhrretig.
 Cukier Zucker.
 Cynamon Zimmer.
 Cebula Zwiebel.
 Czosnek Knoblauch.
 Flaki Koldanen, Fled.
 Filiżanka Schale.
 Groch Erbsen mnog.
 Groch zielony Schot-
 ten m.
 Herbata Thee m.
 Jaja sadzone gejehte
 Eyer.
 Jajecznicca gerührte
 Eyer.
 Jajecznik Eyerkuchen.
 Jarmuż Kohl.
 Jarzyna Zugemüse n.
 Imbir Ingwer.
 Kapusta kwasna Sau-
 crkraut n.
 Kartofle Erdäpfel.
 Kasza, Grütze.
 Kawa Caffe m.
 Kiszka Wurst.
 Kielbasa Brattwurst.
 Kolacya Abendmahl n.
 Abendessen n.
 Łyżka Löffel m.
 Makaran Nudeln m.
 Mąka Mehl n.
 Marchew gelbe Rübe.
 Maślanka Buttermilch.
 Mięso Fleisch.
 Miód przeczny Honig.
 Miód napóy Meth.
 Misa, polmisek Schüs-
 sel z.
 Mleko Milch z.
 Musztarda Senf m.
 Nóż Messer n.
 Obiad Mittagsmahl.
 Obrus Tisch Tuch n.
 Obwarzanek Pregel.
 Ocet Esig.
 Ogórek Gurke z.
 Oliwa Baumöl n.
 Ośrodek Brodkrume.
 Okruszyna Brodjamie.
 Paszlet Pastete z.
 Pieczonia Braten m.
 Pietruszka Peterzilge.
 Piwo Bier n.
 Placiek Kuchen.
 Potrawa Speise, Gericht n.
 Rosol Fleischsuppe z.
 Rozynka Rosine.
 Rzepa Rübe.
 Salata Salat m.
 Serwatka Serviete.
 Skórka, kromka chle-
 ba Rinde, Raut n.
 Skonina Speck n.
 Sol Salt n.
 Solniczka Salzfass n.
 Solone mięso Pedel
 Fleisch n.

Sucharek Zwieback.
 Szklanka Bierglas n.
 Weinglas n.
 Sztuka mięsa Rind-
 fleisch n.
 Szynka Schinken m.
 Szczaw Sauerampf.
 Talerz Teller.
 Uczta Gastmahl m.
 Wędzonka geräucheret
 Fleisch n.
 Widelce Gabel z.
 Wino Wein m.
 Wódka Brandwein m.
 Zóltek Eperdatter.
 Zwierzyna Wildpret n.

S. VII. Nazwiska Zwierząt.

Baran Widder.
 Bawol Büffelochs.
 Chart Windhund.
 Cielę Kalb.
 Dzik wild Schwein n.
 Jeleń Hirsch.
 Jeź Jgel.
 Kot, kotka Kater,
 Kätz.
 Koza Ziege.
 Koził Bod.
 Kret Maulwurf.
 Krowa Kuh.
 Kuna Katber.
 Lis Fuchs.
 Lasicca Wiesel.
 Maciora Zuchtsau.
 Myz Maus.
 Owca Schaf n.
 Pies Hund.
 Pies gończy Jagohund.
 Prosię Ferkel.
 Sarna Reh n.
 Skop Schöps, Hammel.
 Wiewiórka Eichhorn n.

S. VIII. Nazwiska Ptaków.

Bazant Fasant.
 Bekas Schnepfe z.
 Ciecwierz Birkhahn.
 Cyranka Ariechente.
 Cezź Zeislein n.
 Gęś Gans.
 Głusiec Auerhahn.
 Gołąb Taube z.
 Grzywacz Holztaube z.
 Gil Gimpel.
 Jarząbek Haselhuhn n.
 Jastrząb Habicht.
 Jaskółka Schwalbe.
 Indyk Truthahn.
 Kaczka Ente.
 Kanarek Kanarienvogel.
 Kapłon Kapaun.
 Kenia Weihe m.

Kogut Hahn.	Skowronek Perche.
Kokosz Henne.	Słowik Nachtigal z.
Kos Amsel z.	Sroka Uelster.
Kruk Rabe.	Sinogarlica Turkeltaube.
Kukółka Kuckud m.	Szczygiel Stieglig.
Kuropatwa Rebhuhn n.	Szpak Staar.
Nietoperz Fledermaus z.	Trznadel Goldfing.
Orzeł Adler.	Wrona Krähe.
Przepiórka Wachtel.	Wróbel Sperling.
Sikora Meise.	

S. IX. Nazwiska Ryb i ich części.

Jesiotr Stör.	Pletwa Flossfeder.
Ikra Rogen m. Fischreyer	Płotka Fische, Weißfisch
mn.	mn.
Karaś Karausche z.	Piskorz Schlammpeisier.
Karp Karpen.	Pstrąg Forelle z.
Kiełb Gründling.	Rak Krebs.
Leszcz Bresser.	Sandacz Zander.
Lin Schley.	Sledź Heing.
Losoś Laich.	Skrzele Fischhoren.
Luszczyka Schuppe.	Sum Weiß.
Mlecz Milch z.	Szczupak Hecht.
Minog Rennauge z.	Stokwisz Stockfisch.
Okun Barsch.	Węgorz Ual.
Osć Gräte.	Wyzina Haussen n.
Ostryga Auster.	

S. X. Nazwiska Robaków.

Chrzaszcz Maykäfer.	Jedwabnica Seiden-
Czerw Holzwurm.	wurm m.
Gąsienica Raupe.	Komar Wäde.
Jaszczurka Eidechse.	Konik Heuschrecke z.

Krówka Roßkäfer m.	Pluskwa Wanze.
Mól Motte, Schabe z.	Pszczola Biene.
Motyl Sommervogel,	Robak Wurm.
Schmetterling, Mel-	Robactwo Ungeziefer.
keudieb.	Ropucha Kröte.
Mrówka Ameise.	Slimak Schnecke z.
Mucha Fliege.	Swierz Gille z.
Osa Wespe.	Szerszeń Hornisse z.
Pająk Spinne z.	Wąż Schlange z.
Paieczyna Spinnweb.	Wolek Kienwurm.
Pchła Floh m.	Zaba Frosch m.
Piiawka Blutigel.	Zółw Schildkröte z.

*S. XI. Nazwiska Drzew, Zbóż,
Owoców i Jagód.*

Agrest Stachelbeere z.	Olsza Erle.
Brzoza Birke.	Orzech Nuß z.
Brzoskwinia Pfirsche.	Owies Haber.
Dąb Eiche z.	Pączek Knospe z.
Enolek Weißhen n.	Pniak Stamm.
Figa Feige.	Poziomka Erdbeere.
Galazk Aß.	Pozyczka Johanniskees
Galazka Zweig m.	Proso Hirse m. (re.
Głóg Hagedorn.	Iszenia Weizen m.
Gruska Birne.	Sliwa Flaume.
Jabłko Apfel m.	Sosna Fichte.
Jakowiec Wachholder.	Tataraka Buchweizen m.
Jęczmień Gerste z.	Heidekorn n.
Korzeń Wurzel z.	Truskawka grosse Erb-
Lipa Linde.	beere, Prassel.
Liść Blatt n.	Wierzba Weide.
Mak Mohr.	Wiśnia Rische.
Malina Himbeere.	Zboże Getreide.
Morela Apricose.	Zyto Roggen m.

§. VII. *Nazwiska Narzędzi i Sprzętów
Gospodarskich.*

Beczka Tonne.	Lopata, Szufła,
Brona Egge.	Schaufel.
Brytwanna Bratpfanne.	Miednica Beden n.
Ceber Zober.	Miotła Besen n.
Cegi Zange z.	Młotek Hammer.
Czop Zapfen.	Magiel Mänge z.
Drabina Leiter.	Motowidło Hoppel,
Drzewo Holz.	Spühle z.
Durazlak Durhflag.	Motyka Hacke.
Dynarek Dreysfuß.	Moździerz Mörsel.
Dzban Krug.	Mydło Seife z.
Paierka Kohlsfanne.	Naczynie Geschirr.
Paska Faß. Fäßchen n.	Nalewka Sieffanne.
Flasza Flasche.	Obręcz Reif m.
Garnek Topf.	Panew Pfanne.
Głownia Brand m.	Piła Säge.
Grayear Korkzieher.	Pochodnia Fackel.
Kądziel Kunkel.	Plug Pflug.
Knot Dacht.	Pruchno, hubka,
Konow Kanne.	Zunder m.
Krzesiwo Feuerzeug.	Rószk Ross.
Krzesło Lehstuhl m.	Rożen Bratspieß.
Kubel Kübel.	Rydel Spatten, Orch-
Kufer Küffer.	scheit n.
Lampa Lampe.	Rynka, tygiel, Tiegel.
Lapka Mausfalle.	Siarniczka Schwefel-
Latarnia Laterne.	faden m.
Leiek Trichter.	Sito, przetak Sieb n.
Lemiesz Pflugeisen n.	Skalka Feuerstein m.
Lichtarz Leuchter.	Sanki Schlitten m.
Lustro Kronenleuchter.	Skrzynia Kasten m.
Lawka Bank.	Stoczek Wachsstock.

Stolec Nachstuhl.	Tarka Reibeisen.
Swider Bohrer.	Wiadro Wassereimer m.
Swieca Licht n.	Wóz Wagen.
Szczypoc Lichtpuge z.	Wrzeciono Spindel z.
Szuflada Schublade.	Zatyczka Stöpsel n.
Taboret Sessel.	Zwierciadło Spiegel m.

§. XIII. *Części Domu.*

Belka Balken m.	Podwórze Hof m.
Cegła Ziegel m.	Pokóy Kammer z. Zim-
Dach Dach n.	mer n.
Drzwi Thüre z.	Powata, sufit, Dede z.
Ganek Gang.	Gipsdecke.
Izba Stube.	Podłoga Fußboden m.
Klamka Klinke.	Próg Schwelle z.
Klucz Schlüssel.	Sala Saal m.
Kłódka Vorlegeschloß n.	Sciona Wand.
Komin Schornstein.	Spizarnia Speisekammer.
Kuchnia Küche.	Wapno Kalk m.
Ognisko Herd m.	Węgiel Kohle z.
Okno Fenster.	Wschody Stiegen,
Okienica Fensterladen m.	Treppe z.
Piec Ofen.	Zamek Schloß n.
Piętro Stod m. Stod-	Zasuwka Riegel m.
werk n.	Zawiasa Thürrangel.
Piwnica Keller m.	

§. XIV. *Budynki, Pola, Wody.*

Austerya Wirthshaus n.	Bródza Zwischenfurche.
Bagno Morast m.	Dół Grube
Gumpf m.	Dolina Thal n.
Bloto Roth m.	Dem Haus n.
Brama Thor n.	Dzwonnica Stodens-
Browar Brauhaus n.	thurm m.

Forteca Festung.	Parken, plot Zaun.
Fara Pfarre, Pfarrkirche.	Plebaniia Pfarrerhaus n.
Góra Berg m.	Prohoetwo Probstey z.
Gospoda Herberge.	Pustynia Wüste.
Jarka Fleischbank.	Ratusz Rathhaus n.
Inspekt Mißbett m.	Kynek Markt.
Kaluża Tache, Pfütze.	Rzeka Fluß m.
Kaplica Kapelle.	Skiba, zagon Furche z.
Karozma Kretschem m.	Staw Teich.
Komora celna Zoll-	Staynia Stall m.
haus n.	Stodoła Scheuer.
Kościół Kirche z.	Strumień Bach.
Krzaki Gebüsch n.	Studnia Brunnen m.
Las Wald.	Szopa Schoppen m.
Łąka Wiese.	Szpichrz Speicher.
Miasto Stadt z.	Szpital Spital n.
Miasteczko Flecken m.	Szynkownia Schenk-
Młyn Mühle z. Wind-	haus n.
mühle, Wassermühle.	Tama, grobla Damm
Most Brücke z.	mn.
Mur Mauer z.	Ugóe Brachacker.
Obora Viehstall m.	Ul Bienerstod.
Ogród Garten m.	Ulica Gasse, Straße.
Opoka, skala Fels m.	Wieś Dorf n.
Owczarnia Schäferey.	Wał Wall.
Pagórek Hügel.	Wieża Thurm m.
Pałac Palaß.	Więzienie Gefängniß.
Pastwisko Weide z.	Zamek Schloß n.

*S. XV. Nazwiska chorob, lekarstw i in-
nych powierzchownych skaz ciała.*

Apoplexya tknizy von Schlag gerühet.	Ból Schmeez.
Blizna Narbe.	Ból głowy Kopffschmerz.
	zen.

Brodawka Warze.	Marszozka Runzel.
Choroba Krankheit.	Mdłość Ohnmacht.
Cięcie Hieb m.	Niemowa Stumm.
Czkawka Schluden m.	Odcisk, nagniotek
Dusznosc Engbrüstig-	Hühneraug n.
feit.	Odrzucanie się Grolz,
Febra Fieber n.	Rälpß m.
Gangrena der kalte	Ograszka Schauder m.
Brand.	Odra Masern mn.
Garb Buckel.	Ospa Kinderpocken mn.
Garbaty Büchlich.	Palpitacya serca Herz-
Głuchy Taub.	Klopfen n.
Gorączka das hitige	Piega Sommersprosse.
Fieber.	Powietrze, mor Pest z.
Guz Beule z.	Puchlina Wassersucht.
Kaleka Krüppel.	Rana Wunde.
Karzel Zwerg.	Róża Rose.
Kaszel Husten.	Sinność Bräune.
Katar Schnupfen.	Suchoty Swindtsucht.
Kolki Seitenstechen n.	Szalenstwo Raserey z.
Krosta Finne, Hieblat-	Trąd Lußsak.
ter.	Uderzenie Stoß m.
Kresa Schmarre.	Wrzód Geschwür n.
Kulawy Lahm.	Zaraźliwa, tożna choro-
Kurecz Kramf.	ba, ansteckende Krank-
Letarg Schlaßsucht z.	heit, Seuche.
Lysy Raßl.	Zóttaczka Selbstucht.

*S. XVI. Władze duszy, zmysły
i części ciała.*

Barki Schulter.	Brwi Augenbraunen.
Bok Seite z.	Cera Gesichtsfarbe.
Broda Bart.	Ciało Leib.
Brzech Dauch.	Członek Glied n.

Czoło Stirne z.	Podbrodek Kinn n.
Czacie Fühlen.	Podniebienie Gaumen
Dłoń die flache Hand.	
Duch Geist.	Pot Schweiß.
Dzusa Seele.	Powieka Augenlid n.
Dziądo Zahnfleisch n.	Ramię Arm m.
Gardziel Schlund.	Rozum Verstand.
Głowa Kopf m.	Ręka Hand.
Goleń Schienbein n.	Skóra Haut.
Grzbiot, plecy Rücken.	Skronie Schläf m.
Język Zunge z.	Slina Speichel m.
Języczek Zäpfchen n.	Sluch Gehör n.
Kark Genick n.	Smak Geschmack.
Kość Knochen m.	Staw Gelenk n.
Kostka Knöchel n.	Szyja Hals m.
Krew Blut n.	Trup Leiche z.
Policzek, lice Waden m.	Twarz Angesicht n.
Wange z.	Ucho Ohr.
Lokieć Ellenbogen.	Udo Schenkel m.
Lopatka Schulterblatt n.	Usta Mund m.
Mózg Gehirn n.	Wargi Lippe, Lefze.
Noga Fuß m.	Węch Geruch.
Nos Nase z.	Włos Haar n.
Nozdrze Nasenlöcher.	Wnętrznosci Eingeweid
Oko Aug.	
Pacierz Rückgrad.	Wola Willen m.
Pacha Achselhöhle.	Wzrok Gesicht n.
Palec Finger.	Ząb Zahn.
Palec wielki Daum.	Zebro Rippe z.
Palec u nogi Zehe z.	Zdanie Urtheil.
Pamięć Gedächtniß n.	Zmysł Sinn.
Paznokcie Nagel.	Zołądek Magen.
Piersi Brust z.	Zółc Galle.
Pięść Faust.	Zrzenica Augapfel.
Pięta Ferse.	Zyła Ader.
Podeszwa Fußsohle.	

S. XVII. Nazwiska Rzemieślników, i
różnych stanów ludzi.

Bednarz Böttcher, Fäß-	Młynarz Mähler.
binder.	Mularz Maurer.
Chłop Bauer.	Muzykant Musikant.
Chłopiec Junge, Bube.	Mayster Meister.
Cieśla Zimmermann.	Obywatel Bürger.
Cyrulik Balbier.	Ogrodnik Gärtner.
Doktor Arzt.	Owczarz Schäfer.
Drukarz Buchdrucker.	Pan Herr.
Felczer Wundarzt.	Pani Frau, Dame.
Furman Fuhrmann.	Panna Jungfer.
Garbarz Gerber.	Parobek Hausknecht
Garniarz Töpfer.	Piekarz Bäcker.
Gospodarz Hausvater,	Piwowar Bierbrauer.
Wirth.	Powroźnik Seiler.
Gospodyni Hausmutter,	Rolnik Ackermann.
Wirthinn.	Rybak Fischer.
Introligator Buchbinder.	Rymarz Riemer.
Kapelusznik Hütemacher.	Rzeźnik Fleischer.
Karczmarz Keuschmer,	Sędzia Richter.
Wirth.	Sierota Waife.
Kominiarz Schorstein-	Siodlarz Sattler.
feger.	Sklarz Glaser.
Konwisarz Zinngriffer.	Slufierz Schleifer.
Kowal Schmir.	Slusarz Schlosser.
Kramarz Krämer.	Sluga Diener.
Krawiec Schneider.	Snycerz Bildhauer.
Kucharz Koch.	Starzec Greiß.
Kucharka Köchin.	Stelmach Wagner.
Kupiec Kaufmann.	Stolarz Tischler.
Kuśnierz Kürschner.	Stróż Wächter, Einheiser.
Malarz Maler.	Strzelec Jäger.
Miecznik Schwertsfeger.	Szlachec Edelmann.
Młodzieniec Jüngling.	Sukiennik Tuchmacher.

Szawc Schuler.
Swieczarz Lichtzieher.
Smuklerz Knopfmacher,
Süßler.
Tkacz Weber.
Tokarz Drechsler.

Woznica Kutscher.
Zebrak Bettler.
Zegarmistrz Uhrmacher.
Ziomek Landsmann.
Złotnik Goldschmied.
Zoiwiarz Schmittler.

f. XVIII. Nazwiska Rodziców
i Krewnych.

Rodzice Aeltern.
Przodkowie Vordältern.
Oyciec Vater.
Matka Mutter.
Oyczym Stiefvater.
Macocho Stiefmutter.
Dziad Großvater.
Babka Großmutter.
Pradziad Aeltervater.
Prababka Aeltermutter.
Szwagier Schwager.
Stryj Väter.
Wuj Oheim.
Ciotka Muhme.
Kum Gevatter, (inn).
Mąż Mann.
Zona Weib n. Gemahlinn.
Wdowiec Wittwer.
Wdowa Wittwe.
Brat Bruder.
Siostra Schwester.
Syn Sohn.

Córka Tochter.
Pasierb Stiefsohn.
Pasierbica Stiefstochter.
Wnuk Enkel, (inn).
Prawnuk Urenkel, (inn).
Bliźnię Zwilling m.
Dziecię Kind.
Dzieci rodzone Geschwister mn.
Dzieci braci lub siostr,
Geschwisterfinder.
Synowiec Bruders-
Sohn.
Siostrzeniec Schwester-
Sohn.
Synowica Bruders-
Tochter.
Siostrzenica Schwester-
Tochter.
Rodowity geböhren.
Rodzony leiblich.

f. XIX. Nazwiska Kolorów.

Biały weiß.
Błękitny, niebieski,
modry blau.
Brunatny braun.

Ceglasty ziegelfarben.
Ciemnożółtawy dunkel-
gelb.

Czarny schwarz.
Czerwony roth.
Fioletowy violett.
Granatowy, szafirowy,
dunkelblau.
Karmazynowy Karma-
sinroth.

Kasztanowaty kastan-
nienfarbig.
Ponsonowy hochroth.
Różowy rosenroth.
Zielony grün.
Zółty gelb.

T A B L I C A

Słów Nieforemnych.

Słowa nieforemne dzielimy tu na sześć głównych szeregów: pierwszy słów kończących się w czasie przeszłym niedokonanym na Zgłoskę *te*: drugi słów zamieniających w tymże czasie zgłoskę przedostatnią trybu bezokolicznego na Samogłoskę *a*: trzeci na Dwugłoskę *ie*: czwarty na Głoskę *i*: piąty na *o*: szósty na *u*. Kiedy z tych szeregów podzielimy na gatunki słów podobnych sobie, nie tylko w czasie przeszłym niedokonanym, ale też w czasie teraźniejszym i imiesłowie: przy słowach, których osoby druga i trzecia są nieforemne, kładą się w nawiasie Głoski, na które się samogłoska, lub dwugłoska pierwotna odmienna, np. fallen (ā), nahmen (im), fliehen (euch) *ie*. bo się mówi: du fällst, er fällt, du nimmst, er nimmt, du fliehst, er flieht.

Szereg pierwszy,

Bringen przynieść, ich bringe, du bringst, er bringt,
ich brachte, gebracht.

Denken myśleć, ich denke, du denkst, er denkt, ich dachte, gedacht.
 Dürfen śmieć, ich darf, du darfst, er darf, ich durfte, (u) gedurft (u).
 Können móc, umieć, ich kann, du kannst, er kann, ich konnte, gekonnt.
 Mögen móc, ich mag, du magst, er mag, mochte, gemocht.
 Sollen być powinnym, ich soll, du sollst, er soll, ich sollte, gesollt.
 Wollen chcieć, ich will, du willst, er will, ich wollte, gewollt.
 Müssen musieć, ich muß, du mußt, er muß, ich mußte, gemußt.
 Wissen wiedzieć, ich weiß, du weißt, er weiß, ich wußte, gewußt.

Przestroga: sollte i wollte w trybie życzącym nie kreskują się.

Sollen zastępuje także miejsce naszego słowa posiłkowego *man*, np. er soll heute bey mir seyn, ma dziś u mnie być.

Szereg drugi.

Thun czynić, ich thue, ich that,	gethan.
sichen stać:	stand (u) gestanden.
Bitten prosieć,	bat gebeten.
liegen leżeć,	lag, gelegen.
sitzen siedzieć,	sas, gesessen.
Beginnen zaczynać,	begann, begonnen.
geminnen wygrywać:	gewann, gewonnen.
kommen przychodzić,	kam, gekommen.
pflügen zwyknać,	pflag, gepflügen.
ennen wieć,	ronn, getonnen.

Schwimmen pływać,	ich schwamm, geschwommen.
sinnen myśleć,	sann, gesonnen.
spinnen prząszyć,	spann, gesponnen.
binden wiązać,	band, gebunden.
finden znaleźć,	fund, gefunden.
schwimmen schrać,	schwand, geschwunden.
dringen nalegać,	drang, gedrungen.
klingen brzęczeć,	klang (u), geklungen.
ringen pasować się,	rang (u), gerungen.
schlingen połykać,	schlang (u), geschlungen.
schwingen wiać zchoże,	schwung (u), geschwungen.
singen śpiewać,	sang (u), gesungen.
sinken upadać,	sank (u), gesunken.
springen skakać,	sprang (u), gesprungen.
sinken smierdzieć,	stank (u), gestunken.
trinken pić,	trank (u), getrunken.
winden windować,	wand (u), gewunden.
zwingen przymuszać,	zwang (u), gezwungen.
geben (ie) dawać,	gab, gegeben.
geschehen (ie) stać się,	es geschah, gesch. hen.
lesen (ie) czytać,	las, gelesen.
sehen (ie) widzieć,	sah, gesehen.
essen (ie) jeść,	aß, gegessen.
fressen (i) żreć,	fraß, gefressen.
messen (i) mierzyć,	maß, gemessen.
treten (it) deptać,	trat, getreten.
vergessen (i) zapomnieć,	vergaß, vergessen.
empfehlen (ie) zalecać,	empfehl, empfahlen.
gelten (ie) popłacać,	galt, gegelten.
gebären (ie) porodzić,	gebahr, geboren.
stehlen (ie) kraść,	stahl, gestohlen.
bergen (ie) schować,	barg, geborgen.
bersten (ie) rozpuknać	barst, geborsten.
	draß, gedrosen.

erschrecken (i) przele-	ich erschroß,	erschreckten.
krząc się,		
helfen (i) pomagać,	half,	geholfen.
Nehmen (im) brać,	nahm,	genommen.
schelten (i) kłóć,	schalt,	gescholten.
sprechen (i) mówić,	sprach,	gesprochen.
stehen (i) kłóć,	stach,	gestochen.
sterben (i) umierać,	starb,	gestorben.
treffen (i) trafiać,	traf,	getroffen.
verderben (i) psuć,	verdarb,	verdorben.
werben (i) werbować,	warb,	geworben.
werfen (i) rzucać,	warf,	geworfen.

Przestroga: Słowa helfen, stehen, sterben, verderben, werben, werfen, w czasie przeszłym niedokonanym trybu życzącego maią, ich hülfte, stünde, stürbe, verdürbe, würbe, würfe.

Szereg trzeci.

Blasen (á) dać,	ich blies,	geblasen.
braten (á) piec,	briet,	gebraten.
fallen (á) upadać,	fiel,	gefallen.
halten (á) trzymać,	hielt,	gehalten.
hängen (á) wisieć,	hieng,	gehängen.
lassen (á) dopuścić,	ließ,	gelassen.
laufen (á) biegać,	lief,	gelaufen.
rathen (á) radzić,	rath,	gerathen.
schlafen (á) spać,	schief,	geschlafen.
Gehen iść,	gieng,	gegangen.
Hauen rabać,	hieb,	gehauen.
Heißen zwać się,	hieß,	geheißen.
Rufen wołać,	rief,	gerufen.
bleiben zostać się,	blieb,	geblieben.
leihen pożyczyc,	lieh,	geliehen.
meiden chronić się,	mied,	gemieden.

preisen wychwalać,	ich pries,	gepriesen.
reiben trzeć,	rieb,	gerieben.
scheiden rozłączać,	schied,	geschieden.
scheinen wydawać się,	schien,	geschienen.
schneyen śnieżyć,	es schne,	geschneien.
schreiben pisać,	schrieb,	geschrieben.
schreien krzyczeć,	schrie,	geschrieen.
schweigen milczeć,	schwieg,	geschwiegen.
speyen pluć,	spie,	gespien.
steigen wstępować,	stieg,	gestiegen.
treiben pędzić,	trieb,	getrieben.
verzeihen przebaczać,	verzieh,	verziehen.
weisen pokazać,	wies,	gewiesen.

Szereg czwarty.

Besteifen (sich) usiłować,	ich bestiß (mich) bestissen.	
beißen kasać,	biß,	gebissen.
gleichen równać się,	glich,	geglichen.
glißen łnić się,	gließ,	geglisten.
reißen drzeć,	riß,	gerissen.
schleichen wkładać się,	schlich,	geschlichen.
schleissen drzeć pierze,	schliff,	geschliffen.
schmeißen rzucać,	schmiß,	geschmissen.
spleißen łupać się,	spieß,	gespiffen.
streichen strychować,	strich,	gestrichen.
verbleichen zblednąć,	verblüch,	verblüchen.
weichen ustępować,	wich,	gewichen.
gleiten posliznąć się,	glitt,	geglichen.
greifen chwycić,	griff,	gegriffen.
kneipen szczypać,	knipp,	gekneipen.
reiten konno iechać,	ritt,	geritten.
schleifen ostrzyć,	schliff,	geschliffen.
schreiten postępować,	schrift,	geschritten.
streiten wadzić się,	stritt,	gestritten.

Przenosić pierpieć.	ich lut.	gelitten.
Schniden karcac.	ichniu.	geschnitten.

Szereg piąty.

Bellen szczekać.	ich bell.	gebollen.
bewegen podkładać.	bewog.	bewogen.
erschallen brzmieć.	erscholl.	erschollen.
glimmen tłoc.	glomm.	geglimmen.
heben podnosić.	heb (u).	gehoben.
föhren okiercać.	föhr.	geföhren.
mellen doić.	moilk.	gemolken.
schieben toczyć.	schob.	geschoben.
schießen strzelać.	schog.	geschossen.
schneiden sapać.	schnob.	geschnoben.
spreissen paki poszczać.	sproß.	gesprossen.
srichten kurzyć.	srob.	gestoben.
schwären iątrzyć się.	schwör.	geschworen.
schwören przysięgać.	schwör (u).	geschworen.
triegen oczukać.	trög.	getrogen.
verhölten ukrywać.	verhol.	verhölten.
verwirren pomieszać.	verworr.	verworrten.
wagen ważyć.	wog.	gewogen.
ziehen ciągnąć.	zog.	gezogen.
Saufen (au) żłopać.	soff.	gesoffen.
Saugen (au) ssać.	sog.	gesogen.
biegen (eu) giąć.	leg.	gebogen.
bitzen (ru) podawać.	both.	gebothen.
fliegen (eu) latać.	flog.	geflogen.
stehen (eu) uciekać.	stoh.	gestohen.
stiesen (cu) ciec.	stoh.	gestossen.
plywać.		
feieren ziębnąć.	feor.	gefieren.
geniessen (eu) używać.	genoss.	genossen.
güssen (ru) lać.	goss.	gegossen.

fruchen (eu) czolgać się.	ich fruch.	gefrochen.
lügen (eu) klamać.	log.	gelogen.
riechen (eu) wąchać.	roch.	gerochen.
schließen (eu) zamknąć.	schloß.	geschloffen.
triefen (eu) kapać.	troff.	getroffen.
verdreissen (eu) obmierzać.	verdroß.	verdroffen.
verlieren (eu) zgubić.	verlor.	verloren.
Schören (ie) strzyżć.	schor.	geschoren.
Dreschen (i) mlócić.	drosch.	gedroschen.
stechen (i) potykać się.	stocht.	gestochen.
stechen (i) pleść.	stocht.	gestochen.
lbschen (i) gasnąć.	losch.	geloschen.
quellen (i) wytryskać.	quoll.	gequollen.
schmelzen (i) topnieć.	schmolz.	geschmolzen.
schwellen (i) puchnąć.	schwoll.	geschwollen.
Studen warzyć.	sott.	gestotten.

Przestroga I. Słowa te, które w czasie terażniejszym zamieniają Samogłoskę pierwotną na i, lub ie, albo eu, zamieniają także onęż w trybie rozkazującym, np. *befiehl, brich, stieh, brut, fleug.*

Przestroga II. Słowa przyymujące w czasie terażniejszym dwugłoskę eu, w tymże czasie foremnie osobować się mogą.

Szereg szósty.

Bäcken (ä) piec.	ich bäck.	gebäcken.
fahren (ä) iechać.	fuhr.	gefahren.
graben (ä) kopać.	grub.	gegraben.
laden (ä) ładować.	lud.	geladen.
mahlen (ä) mleć.	muhl.	gemahlen.

schlagen (á) bić,	ich schlug,	geschlagen.
tragen (á) nieść,	trug,	getragen.
wachsen (á) rósnać,	wuchs,	gewachsen.
waschen (á) myć,	wusch,	gewaschen.
Schaffen stworzyć,	schuf,	geschaffen.
Dingen targować,	dung,	gedungen.
gelingen szczęścić,	es gelang,	gelungen.
schinden oprawiać,	schund,	geschunden.

Słowa brennen palić, gorzeć, kenneu znać, nennen nazywać, mianować, senden wysyłać, Wenden obrócić, przenieść, podwóyny mieć, czas przeszły niedokonany, i Imiestów bierny, np. ich brennete, lub brannte, ich kenneu, lub kannte, i t. d. gebrennt, lub gebrannt, gekenneu, lub gefannt i t. d.

Przeztroga: Słowa złożone ze słów nieforemnych tak się czasują, jak ich niezłożone.

SPOSOBY MOWIENIA.

I. Z Przyimkami.

Na pytanie: gdzie?

1. Imiona własne Krainów, Prowincyi, Miast, Wsi, kładą się z Przyimkiem in, np.

W Polsce, w Mazo- In Pohlen, in Maso-
wszu, w starym Za- vien, in dem alten Sa-
mościu. moß.

2. Imiona Miast bez Przymiotnika często się także kładą z Przyimkiem zu, np.

W Wiedniu, w Kra- Zu Wien, zu Krakau.
kowie.

3. Imiona pospolite kładą się z różnemi Przyimkami: np.

Szabla u hoku:	Der Degen an der Seite.
Nie upatruję w nim nie dobrego:	Ich sehe nichts gutes an ihm.
Na ścianie wisieć:	An der Wand hängen.
Mieć ranę w ramie- niu:	Eine Wunde an dem Ar- me haben.
Na początku na koń- cu:	Am Anfange, am Ende.
W iego stancyi na gó- rze:	Auf seinem Zimmer.
U mego brata:	Bey meinem Bruder.
U Dworu, u stołu:	Bey Hofe, bey Tische.

Na środku kościoła: Mitten in der Kirche.
 W domu, w łóżku: Zu Hause, zu Bette.
 Na piwie, na winie: Zu Biere, zu Weine.

Na pytanie skąd?

1. Imiona Kraiów, Prowincyi i miast poprzedzonych od Przymiotnika, z Przyimkiem auß, np.

Z Szwecyi, z bogatego Gdańska: Aus Schweden, aus dem reichen Danzig.

2. Imiona Miast i Wsi, bez przymiotnika, z Przyimkiem von, np.

Z Lublina, z Ujazdowa: Von Lublin, von Ujazdow.

3. Imiona pospolite z różnemi Przyimkami, np.

Z ogrodu, z kościoła: Aus dem Garten, aus der Kirche.

Z domu: Von Hause.

Z ławki spaść: Von der Bank herabfallen.

Na pytanie którędy?

Przez miasto, przez drzwi: Durch die Stad, durch die Thüre.

Drogą iechać, ścieżką iść: In der StraÙe fahren, in dem FuÙsteige gehen.

Iść przez most: Ueber die Brücke gehen.

Przez mur skakaka: Ueber die Mauer springen.

Wojsko idzie przez Wisłę: Das Kriegsheer geht über die Weichsel.

Drzwiami wnieść, oknem wysiść: Zur Thüre hinein, zum Fenster hinaus gehen.

Na pytanie dokąd?

1. Imiona własne Kraiów niezakończonych na y, imiona Miast i Wsi bez przymiotnika; z Przyimkiem nach, np.

Do Danii, do Dubna: Nach Dännemark, nach Dubno.

2. Inne Imiona z różnemi Przyimkami, np.

Do Drzwi, An die die Thüre.
 W polu, na wieś, Aus Feld, auß Land.

Do Turck, do waspiałego Drezna, do Kościoła, In die Türckey, in das prächtige Dresden, in die Kirche.

Do Dworu, Nach Hofe.

Do mego przyjaciela, Zu meinem Freunde.

Na rynek, na piwo iść, Zu Markte gehen, zu Biere gehen.

Na papier przenieść, na posadzkę upaść: Zu Papiere bringen, zu Boden fallen.

W różnnych okolicznościach.

Nik się wodą nie upiie, Niemand betrinkt sich am Wasser.

Mści się na mnie, Er rächet sich an mir.

Pisać do kogo, An einen schreiben.

Bić w rękę, Auf die Hand schlagen.

Za włosy ciągnąć, Bey den Haaren ziehen.

Po imieniu wołać: Bey dem Namen rufen.

Strzeż się złego towarzystwa, Hüte dich vor böser Gesellschaft.

Z strachu, z głodu, Vor Furcht, vor Hunger.

Osoba rzadkiej cnoty, Eine Person von seltener Tugend.

Nie dam tego od 50 złotych. Ich gebe es nicht unter 50 Gulden.

Po groszu, po dukacie,
 Sukna na suknią kupić,
 Piechotę, konno, wo-
 dą, ładem,
 Zu Groschen, zu Ducaten.
 Tuch zum Kleide kaufen.
 Zu Fuße, zu Pferde, zu
 Wasser, zu Lande.

II. Grzeczność okazując i prosząc.

Sługa W Pana,
 Nayniższy sługa Wac-
 Pana,
 Jestem nawzajem słogą
 W Pana,
 Caiuję ręce W Pana
 Dobrodzieia.
 Spuść się W Pan na
 mnie,
 Obacz W Pan, czy mu
 w czym służyć mo-
 gę,
 W Pan mi tylko roz-
 każ,
 Czekam na rozkaż
 W Pana,
 Ponieważ W Pan tego
 żadasz.
 Byłbym niegrzecznym,
 niewdzięcznym.
 Jestem W Panu wielce
 obowiązany,
 Dziękuję uniżenie Wac-
 Panu,
 Dziękuję,
 Nie popełnię tego błę-
 da,
 Jest moją powinnością
 służyć W Panu.
 Ihr Diener mein Herr.
 Ihr gehorsamster Diener.
 Ich bin der Ihrige.
 Ich küsse Ihnen die
 Hände.
 Verlassen Sie sich auf
 mich.
 Belieben sie zu sehen, ob
 ich Ihnen in etwas die-
 nen k. an.
 Sie dürfen mir nur be-
 fehlen.
 Ich warte auf Ihre Be-
 fehle.
 Weil sie es denn so haben
 wollen.
 Ich wäre unhöflich, un-
 erkenntlich.
 Ich bin Ihnen höchst ver-
 bunden.
 Ich danke Ihnen erge-
 benst.
 Ich bedanke mich.
 Ich werde diesen Fehler
 nicht begehen.
 Es ist meine Schuldigkeit
 Ihnen aufzuwarten.

Nadto W Pan honoru
 czynisz słudze swe-
 mu.
 Nadto iesteś grzeczny,
 Uczyń mi W Pan tę la-
 skę,
 Bardzo W Pana proszę,
 Day się W Pan upro-
 sić,
 Nie byłbyś W Pan tak
 laskaw?
 Upadam do nóg W Pa-
 na Dobrodzieia,
 Sie thun Ihrem Diener
 gar zu viel Ehre an.
 Sie sind gar höflich.
 Thun sie mir den Befal-
 len mein Herr.
 Ich bitte Sie herzlich.
 Lassen Sie sich erbitten.
 Wollten Sie nicht so gü-
 tig seyn?
 Ich bin Ihr ergebenster
 Diener, mein Herr.

III. Pytając się.

Cóż to ma bydź?
 Cóż to Mospanie?
 Czegoż W Pan chceś?
 Na co tyle hałasu?
 Czy pewna?
 Któż się odważy?
 Do czego to ma słu-
 żyć?
 Czy można wiedzieć?
 O kogo on się pyta?
 Czy się kto o mnie
 pytał?
 Czem się W Pan ba-
 wisz?
 Czy nie mówił on z wa-
 mi o tém?
 Na co narzekacie?
 Was soll das seyn?
 Wie mein Herr?
 Was beliebt Ihnen?
 Warum so viel Wesens?
 Ist es gewiß?
 Wer wird sich wohl un-
 terstehen?
 Wozu soll das dienen?
 Kann man wohl wissen?
 Nach wem fraget er?
 Hat jemand nach mir ge-
 fraget?
 Womit beschäftigen Sie
 sich?
 Hat er nicht mit euch
 davon geredet?
 Worüber klaget ihr?

IV. Twierdząc, prosząc i zakazując

Prawda jest, wielka prawda, Prawdę mówiąc, Tak jest w samém rza- czy, Kto o tém wątpi?	Es ist wahr, es ist auch allzuwahr. Die Wahrheit zu sagen. So ist es in der That. Wer zweifelt daran? Daran ist kein Zweifel, Ich glaube ja.
Ja rozumiem, że tak jest. Wcale inaczej myśli, niż mówi. Powiedz W Pan jeszcze, że śnieg nie jest biały. To się nigdy nie sta- nie. Zdaie mi się, że żar- tuiecie. Mówię to szczerze.	Er denkt ganz anders, als er saget. Sie dürfen noch sagen, daß der Schnee nicht weiß ist. Daß geschieht nimmer mehr. Ich glaube, ihr scherzet. Ich sage es im rechten Ernst.
Niechże i tak będzie. W imię bożkie. Powoli, bez hałasu. Toby znaczyło tyle, co nie. Gdybyś W Pan był na moim miejscu. Nie mów mi nic wię- cój. Ani słowa, cicho!	Es mag denn also seyn. In Gottes Namen. Sachte, sachte, ohne Lärm. Daß wäre eben so viel, als nichts. Wenn Sie an meiner Stelle wären. Ich verbiete euch mehr zu reden. Saget kein Wort! halt tet das Maul. Rühre daß nicht an. Ich wills euch wohl weh- ren.
Die ruszay tego. Zabronię ia wam!	

To jest pod karą śmier- ci zakazane.	Daß ist bey Lebensstrafe verbothen.
---	--

V. Ciesząc się, i narzekając.

Co za pociecha! co za radość!	Welche Lust, welche Freude!
Ach! co za honor!	Ach was für Ehre!
Jakżem teraz kontent!	Wie vergnügt bin ich nun!
Co za szczęście, co za szczęśliwy dzień!	Welch ein Glück, Welch ein glücklicher Tag ist daß!
Day mi pokój!	Laß mich zufrieden.
Zal mi!	Es ist mir leid!
Idź tylko i patrz sie- bie samego.	Seht nur, und wartet eurer Sichen!
Idź mi z oczu!	Geh mir aus den Augen!
To szpetnie!	Daß ist ärgerlich!
Nie można tego ścier- pieć.	Es ist nicht auszustehen.
O jakżem nieszczęśli- wy!	Wie bin ich doch so un- glücklich!
O nędziśmy ludzie!	Wir elenden Leute!
Do czegożesmy przy- szli!	Wo ist es mit uns hin- gekommen!
Już po nas, zginęli- śmy!	Es ist mir uns aus, wir sind verlohren!
Jeszcze tego brakowa- ło!	Nur dieses fehlte noch!
Toć to jest, co mnie trapi!	Daß ist eben, was mich verdreust!
Nie jestżem ja naynie- szczęśliwszy z ludzi!	Bin ich nicht der un- glücklichste unter allen Menschen!

Cóż czynić?

Was soll man machen,
was ist zu thun?

Trzeba mieć cierpli-
wość!

Man muß Geduld haben.

Trzeba się poddać
woli Boskiéj!

Man muß sich dem göt-
lichen Willen unterwer-
fen.

VI. Życząc komu dobrze,

Witam W Pana.

Geyn Sie willkommen.

Niech W Pana od te-
go Bóg uchwata.

Gott behüte Sie davor.

Niech W Pana Bóg da
wszystko dobre, ży-
czę W Panu tego.

Gott gebe Ihnen alles
Gutes, ich wünsche es
Ihnen.

Niech W Pana Bóg pro-
wadzi.

Gott begleite Sie!

Niech W Panu Bóg bło-
gosławi!

Gott segne Sie!

Bądź W Panu zdrow:

Leben Sie wohl!

Do szczęśliwego oba-
czenia.

Zum glücklichen Wieder-
sehen.

ROZMOWY.

1. O wstawaniu i ubieraniu się.

Janie, czemu nie wsta-
iesz?

Johann, warum stehet
er nicht auf?

Juzam wstał.

Ich bin schon aufgestan-
den.

Czemuż się nie ode-
zwał, gdym na cię
nie dawno wołał?

Warum gab er mir kei-
ne Antwort, als ich ihn
vor einer Weile rief?

Nie slyszalem W Pana.

Ich hörte Sie nicht.

Toś musiał twarodo spać.
Day mi koszulę, bo
ta jest brudna.

So muß er recht hart
geschlafen haben. Gebe
er mir ein Hemd, denn
dieses ist schmutzig.

Oto jest, ale wilgotna,
przepraszam Pana,
żem tego nie uwa-
żał.

Da haben Sie eins, es
ist aber feucht, ich bitte
um Vergebung, daß ich
darauf nicht Acht gege-
ben habe.

Zapał na kominku.

Mache er Feuer an.

Nie mam ani drew,
ani węgli.

Ich habe weder Holz,
noch Kohlen.

Czemuż ich nie ku-
pisz?

Warum kauft er beides
nicht?

Nie dałeś mi W Pan
na to pieniędzy?

Sie haben mir kein Geld
dazu gegeben.

Zawsze tu mi klócisz
głowę. Day mi wody
do umycia rąk.

Er macht mir immer
den Kopf, warm. Gebe
er mir Wasser die Hän-
de zu waschen.

Oto jest.

Da ist es.

Szczesz mi włosy : ale weź grzebień, który- by mię nie darł.

Wziąłem naylepszy.

Gdzie są pończochy i podwiązki?

Oto leżą.

Wdzięć mi bóty.

Szukam szczotki, ie- szczem ich niewwchę- dożył.

Wychędożył ie przed- ko.

Jakie suknie wdzieiesz WPan dzisiay?

Day mi Mundur Mazo- wiecki.

Kiedy ten popruty, i na Pana ciasny.

To mi day Suknie, ia- kie sam chceesz.

Czyli WPan potrze- buiesz i chustki bia- łey?

Daway, ale ściel kółko.

Kämme her mir die Haare auß, nehme er aber ei- nen Kamm, der nicht raufe.

Ich habe den allerbesten genommen.

Wo sind die Strümpfe und die Kniebänder?

Hier liegen sie.

Nehme er mir die Stiefeln an.

Ich suche die Schuhbür- ste, sie sind noch nicht gepukt.

Mache ers geschwinde.

Was für ein Kleid wollen Sie heute anziehen?

Gebe er mir die Maso- vische Mondirung.

Sie ist ja aufgetrennet, und Ihnen zu enge.

So gebe er mir das Kleid, welches er will.

Wollen Sie auch ein weißes Schnupstuch ha- ben.

Gebe er eines, und ma- che er das Bette zu rechte.

II. Czytając i ucząc się.

Siaday WPan przy mnie, będziemy się razem uczyli.

Sehen Sie sich zu mir, wir wollen zusammen lernen.

Czego się WPan u- czysz? iakich lekeyy masz się WPan u- czyć?

Uczę się czytać, czy- tam po téy stronie.

WPan czytasz eicho? czytay WPan głośno.

WPan nie dosyc wy- raźnie czytasz: WPan nie uważasz na zna- miona Pisarskie: Bar- dzo się WPan śpie- szysz, wolnię WPan czytay.

Jak się to słowo wyma- wiać powinno?

Zgłoskuy ie WPan.

Iuż dobrze, umiem iuż moię lekeya, każ to WPan w erracie za- pisać.

Jam się moięy ieszcze nie nauczył, bom do- tychczas pisał.

Nie wiesz WPan, że nauczyciel wyraźnie przykazał, ażeby się nappierwey zadania na pamięć nauczyć?

Zaraz się go nauczę, i WPanu odmówię, day mi tylko pokoy.

Was lernen Sie: wel- che Lektion haben Sie zu lernen?

Ich lerne lesen, ich lese diese Seite.

Sie lesen zu sachte, le- sen Sie ganz laut; Sie lesen nicht deutlich ge- nug; Sie nehmen die Tonzeichen nicht in Acht; Sie eilen sehr, lesen Sie langsamer.

Wie muß man dieses Wort aussprechen? Buchstabieren Sie es.

Das gehet gut, ich kann schon meine Aufgabe, lassen Sie es ins Fleiß- register einschreiben.

Ich habe die meinige noch nicht gelernt, denn ich habe bis zu dieser Zeit geschrieben.

Wissen Sie nicht, daß der Sprachmeister aus- drücklich befohlen hat, die Aufgabe vor allen Dingen auswendig zu lernen?

Ich will sie bald erlern- nen und sie ihnen auf- sagen, lassen sie mich nur zufrieden.

Abym W Panu nie przeszkadzał, odeyde!
Bądź W pan zdrów.
Polecam się dobremu sercu W Pana.

Um ste nicht zu verhin-
dern, will ich fortgehen:
leben Sie wohl.
Ich empfehle mich Ih-
nen.

III. Wypytywać się o Niemieckim języku.

Mówisz W Pan po Niemiecku?

Reden sie deutsch mein Herr?

Mówię, ale nie iestem ieszcze doskonały w tym języku.

Ja, ich rede, aber ich bin noch nicht vollkommen in dieser Sprache.

Chcieyże więgo W Pan ze mną pomówić.

Belieben Sie also mit mir zu reden.

Bardzo chętnie.

Ganz gerne.

Jak się to nazywa po niemiecku?

Wie nennet man dieses auf deutsch? Wie heißt dieses auf deutsch?

Nazywa się łokieć.

Es heißt Ellenbogen.

Iestem W Panu bardzo obowiązany. Chceszże W Pan ieszcze ze mną mówić?

Ich bin Ihnen sehr verbunden. Wollen Sie noch mehr mit mir reden?

I owszem, czemuż nie. Powiedz mi tedy W Pan dokąd się udadź, aby trzoinę kupić?

Ach ja, warum nicht. Sagen ste mir doch, wo gehet man hin um ein spanisch Rohr zu kaufen?

Tego ja nie wiem, iestam kowiam nie tu teyszy, i nie znam ulio.

Das weiß ich nicht; ich bin allhier fremd und kenne keine Straße.

Skądże W Pan iestes?

Wo kommen Sie denn her?

Iestem z Litwy, iestem rodowity Litwin.

Ich komme aus Lithauen, ich bin ein geborner Lithauer.

W Pan iestes z Litwy: a tak dobrze mówisz po Niemiecku!

Sie kommen aus Lithauen, und reden so gut deutsch?

Bardzo wątpię, abym dobrze mówił.

Ich zweifle sehr, daß ich gut deutsch spreche.

Jak dawno tu W Pan iestes?

Wie lange ist es, daß Sie hier sind?

Dopiero pół roku.

Ich bin erst ein halbes Jahr hier.

Jak długoś się W Pan uczył języka niemieckiego?

Wie lange haben Sie deutsch gelernt?

Uczyłem się go pięć miesięcy.

Ich habe fünf Monat gelernt.

Dobrze więc W Pan uczynisz, jeżeli się ieszcze z kilka miesięcy w Warszawie zabawisz.

Sie thun also recht, wenn Sie noch etliche Monate in Warschau bleiben.

Nie myślę też ieszcze powracać do domu.

Ich bin auch noch nicht Willens, nach Hause zu kehren.

Których dni bierziesz W Pan lekcyę Niemiecką?

Welche Tage wird Ihnen die deutsche Unterricht gegeben?

W Poniedziałek, we Srodę, w Piątek i w Sobotę.

Montags, Mittwochs, Freytags und Sonnabends.

Zrana czyli po obiedzie?

Des Morgens, oder des Nachmittags?

O iedenastey zrana.

Um elf Uhr vor Mittage.

Inżesz W Pan wiele postąpił w Niemieckim

Sie sind schon weit in der deutschen Sprache ge-

języku: rodowity Niemiec nie może lepiej mówić, jak WCPan mówi.

Ach! WPan mi tylko podchlebiasz: chcesz mi dodać ochoty do mówienia! to ni jednak z ciężkością przychodzi, trudno mi jest przełożyć co na Niemieckie.

Obierz sobie WCPan łatwą jaką Xiążkę, tłumacz ją z Nauczycielem, naprzód ustnie, potem to samo napisz, i takie tłumaczenie podaj Nauczycielowi do poprawy.

Właśnie ja tak robić myślę, boję się jednak mówić, ażebym się nie zmylił.

Nie bój się WPan. Niemiecki język nie jest tak ciężki; zwłaszcza gdy się często nim mówi.

Prawda jest, przystaig na to, lecz chcąc nim mówić, trzeba coś umieć.

To pewna, ale WPan już dosyć umiesz. Ro-

kommen: ein Deutscher kann ja nicht besser reden, als Sie reden.

Ach! Sie schmeicheln mir nur: Sie wollen mir Mut machen zu reden, dieses aber fällt mir schwer; ich habe Mühe etwas zu verdeutschten.

Wählen Sie sich ein leichtes Buch, überlesen Sie es erst mit dem Sprachmeister mündlich, hernach selbst schriftlich und das Uebersetzte geben Sie dem Unterweiser zur Ausbesserung.

Ich denke eben so zu thun; ich fürchte mich aber zu reden, um nicht Fehler zu begehen. Fürchten Sie sich nicht, die deutsche Sprache ist nicht so schwer, besonders wenn man sie oft redet.

Es ist wahr, ich gestehe es, aber wenn man reden will, so muß man etwas können.

Sie haben recht, aber Sie können schon ge-

zumieszze wszystko, co ja mówię?

Prawie wszystko rozumiem.

Więc już WP. nie potrzebujesz nauczyciela, i reszty możesz się z używania douczyć.

Toby mi było bardzo miło.

nug. Versuchen Sie alles was ich sage?

Ich verstehe fast alles.

Also haben Sie keinen Sprachmeister mehr nöthig: und Sie können das Uebrige durch den Umgang erlernen.

Das wäre mir sehr lieb.

IV. Pisząc.

Proszę, pożycz mi WPan pióra.

Nie mam zatemperowanego; Umiesz WP. pióra temperować?

Umieję, ale tylko do moiej ręki.

Otóż są pióra i scyzoryk, temperujże WCPan.

Scyzoryk ten jest tępy, muszę go poostrzyć.

Nie dawnom go kazał wecować: proszę o niego. Jakiego WPan potrzebujesz pióra, grubego czyli cienkiego?

Sredniego, ani bardzo grubego, ani bardzo cienkiego.

Ich bitte, leihen Sie mir eine Feder.

Ich habe keine geschliffene. Können Sie Federn schneiden?

Ja, ich schneide sie aber nur auf meine Art.

Da sind Federkielen und ein Federmesser, machen Sie's.

Dieses Federmesser ist stumpf, ich will es abziehen.

Ich habe es unlängst schleifen lassen; erlauben Sie es mir. Wie wollen Sie die Feder haben, grob, oder fein?

Mittelmäßig, weder zu grob, noch zu fein.

Masz WP. dobry astra-
ment?

Oto jest mój kalamarz.

Czy dobrze się pisze
tym piórem?

Jest trochę twarde.

Owszem jest za mię-
kie, potrzeba je wol-
niey prowadzić.

Nie wiem, gdzie po-
dział listowy papier.

Czy mogę się WP. ar-
kuszem przysłużyć?

Odadam go WP. z po-
dziękowaniem; ale ten
papier prrebiia.

Oto jest inszy papier.

Mam tu piękną formę,
ale początkowa litera
jest trudną do wykre-
ślenia.

Spróbuj WPan raz i
drugi, a obaczysz,
iż ci się uda; lecz za-
czóż WPan tak przed-
ko piszesz, i walasz
swój list, iakoś już
i mój splamił?

Niechęący to uczyni-
łem, muszę się zaś
śpieszyć, bo bym na
czas nie wygotował.

Haben Sie gute Dinte?

Da ist mein Dintesaß.

Schreibet die Feder gut?

Sie ist zuhart.

Sie ist vielmehr zu weich,
man muß sie leichter
führen.

Ich weiß nicht, wo ich
mein Briefpapier hin-
gethan babe.

Kann ich Ihnen mit ei-
nem Bogen dienen?

Ich werde Ihnen densel-
ben mit Dank wieder ge-
ben; aber dieses Papier
schlägt durch.

Hier ist anderes Papier.

Ich habe hier eine schöne
Borschrift, aber der An-
fangsbuchstabe ist schwer
nachzumachen.

Versuchen Sie es ein oder
zweimal, hernach wird
es schon gehen; aber
warum schreiben Sie so
geschwinde, und beschmu-
zen ihren Brief so wie
Sie schon den meinigen
befleckt haben.

Ich habe es nicht mit
Fleiß gethan; ich muß
aber eilen, sonst werde
ich nicht fertig.

Lepięy iest mało a do-
brze napisac, a nizeli
wiele, a źle. Nie za-
pomniy Wpan dnia
polożyć.

Który dziś dzień ma-
my?

Mamy dziś trzydzie-
sty.

Mamże i kopertę zro-
bić?

Jeżeli łaska Wpana,
chciēy go oraz pod-
pisac.

Es ist besser wenig und
gut zu schreiben, als viel
daß nichts tauget. Ver-
gessen Sie nicht den Tag
anzumerken.

Welchen Tag des Mo-
nats haben wir?

Wir haben den dreyßig-
sten

Soll ich auch einen Um-
schlag machen?

Ja, wenn es Ihnen be-
liebt, machen Sie auch
die Aufschrift darauf.

V. Wysyłając sługę na Pocztę.

Gdzie jest mój sługa?

Dopiero wyszedł.

Któż go wysłał?

Nikt; rozumiem, że
za swoją wyszedł po-
trzebą.

Czyli powinien bez me-
go pozwolenia wycho-
dzić?

Powiedział, że zaraz
powróci.

Gdy przyydzie, przy-
ślij go Wpan do mo-
ięy stancyi.

Bardzo dobrze, nie u-
chybię tego.

Wo ist mein Bedienter?

Er ist allererst ausgegan-
gen.

Wer hat ihn ausge-
schickt?

Niemand; ich glaube, er
ist für sich selbst ausge-
gangen?

Soll er ohne meine Er-
laubniß ausgehen?

Es hat gesagt, daß er
gleich wiederkäme.

Wenn er kommt, so schil-
ken Sie ihn auf mein
Zimmer.

Sehr wohl, ich werde
nicht ermangeln.

Powiedz mu WP. aby z sobą świecę przyniósł.

Daruy mi Pan, że mnie tak długo było.

Drugi raz nie waz się wychodzić bez moiej wiedzy.

Już tego więcej nie uczynię.

Czy na pocztę byłeś?

Tak jest, ale jeszcze była pocztą nieprzyszła.

Rychłoz przyydzie?

Za dwie godziny.

Zapal świecę.

Jużem ją zapalił.

Weź popieczętowane listy, zanieś je na pocztę.

Mamże od nich popłacić?

Nie inaczej, oto masz czterwony złoty; zobacz co się od nich należy, a za resztę kupisz mi pięknego pocztowego papieru.

Czy ma bydź z wyłocenerai brzegami?

Sagen Sie ihm das er ein Licht mitbringe.

Mein Herr, Sie wollen mir vergeben, das ich so lang ausgewesen bin.

Ein andermal unterstehe er sich nicht, ohne mein Vorwissen wegzugehen.

Ich werde es nicht mehr thun.

Ist er auf der Post gewesen?

Ja, aber die Post war noch nicht angekommen.

Wann wird sie ankomen?

Innerhalb zwey Stunden. Zünde er das Licht an.

Ich habe es schon angezündet.

Nehme er die zugesegeten Briefe, und trage er sie auf die Post.

Soll ich sie frey machen.

Ja, hier hat er einen Ducaten; sehe er, was die Briefe kosten, und fur das übrige Geld, kaufe er mir vom besten Briefpapier.

Soll es vergolbet auf dem Schnitte seyn?

Tak jest, wszak wiesz, że inszego nie używam.

Mamże jeszcze isdz dokąd?

Nie; idź tylko prędzo, i powracay iak nayrychłszy.

Ja, seelich, er weiß ja daß ich kein anderes brauche.

Habe ich noch anderswo hinzugehen?

Nein; gehe er nur hurtig, und komme er auß geschwindese wieder.

VI. Nawiedzając i Gościa przyjmując.

Życzę WacPanu dnia dobrego?

Dobry dzień WP. iak się WPan masz?

Bardzo dobrze, do usług WPana.

Cieszę się mocno, że mam honor oglądać WPana w domu moim.

Częścieybym WacPana odwiedzał, gdybym się nie obawiał, abym mu się nie naprzykrzył.

Bynajmniej; owszem miło mi będzie, gdy się z WCPanem częściey widywać będę.

Będę się starał z tego pozwolenia korzystać.

Chciey WPan tymczasem usiąszyć, nim się

Ich wünsche Ihnen einen guten Morgen.

Guten Morgen mein Herr, wie befinden Sie sich?

Sehr wohl Ihnen zu dienen.

Ich freue mich sehr, daß ich die Ehre habe Sie bey mir zu sehen.

Ich würde mir öfters die Ehre nehmen Sie zu besuchen; wenn ich nicht fürchten dürfte, Ihnen beschwerlich zu fallen.

Im geringsten nicht, viel mehr wird es mir eine Freude seyn, Ihres Umganges öfters zu genießen.

Ich will mich dieser Erlaubniß bedienen.

Belieben Sie sich indes sen niederzusetzen, bis

ubiorę. Mięy WPan
cierpliwość, a zaraz
służyć będę.

Jestem WPana unio-
nym sługą, proszę so-
bie dla mnie żadney
przykrości nie czy-
nić.

Żał mi, żeś WPan tak
długo na mnie czekać
musiał.

Upewniam WP. że mi
się czas ten nie zda-
wał bydź długim.

Czy mogę WPanu słu-
żyć filiżanką kawy.

Proszę o nią.

Przykrzy mi się długo
siedzieć; nie prze-
szedłhys się WOPan
ze mną za miast?

Boie się deszczu.

Nie zanosi się na deszcz.

Nie chciałbym się o to
zakładać.

Jeżeli się to WPanu
podoba, to idźmy na
pokoie.

Dobrze, ale się znowu
boję, żeby nie było
pożno?

A któraż godzina?

ich mich angekleidet habe.
Haben Sie nur Geduld,
ich werde gleich fertig
sein.

Ich bin Ihr unterthä-
nigster Diener, machen
Sie sich meinerwegen
keine Ungelegenheit.

Es ist mir leid, daß
Sie so lange auf mich
haben warten müssen.

Ich versichere Sie, daß
mir die Zeit nicht lang
geworden.

Kann man Ihnen mit
einer Schale Caffee die-
nen?

Ich bitte mir eine aus.

Ich bin des Sitzens über-
drüßig; hätten Sie nicht
Puff vor die Stadt hin-
auszugehen?

Ich fürchte mich vor dem
Regen.

Es sieht nicht nach Re-
gen aus.

Ich wollte nicht darauf
wetten.

Wenn es ihnen gefällig ist,
so gehen wir nach Hof.

Out, ich fürchte aber,
daß er nicht zu spät sey.

Wie viel Uhr ist es denn?

Już iedenasta bila.

Czy podobna, aby już
tak późno było?

Tak to czas upływa,
kiedy się spi.

Maieysza o to: Nie
wzgardzisz WacPan
obiadem, iakiś za-
stal.

Bardzo iestem WPann
obowiązany, ale dzi-
siaj z Panem obiadu
ieśdź nie mogę.

Odlóż WPan te cere-
monie na stronę.

Es hat schon eils geschla-
gen.

Ist es möglich, daß es
schon so spät sey?

Die Zeit verstreicht un-
vermerkt, wenn man
schläft.

Es ist nichts daran geles-
gen; Sie werden meine
Mahlzeit nicht verach-
ten, so gut ich sie habe.

Ich bin Ihnen herzlich
verbunden, es ist mir
aber diesmal nicht mög-
lich mit Ihnen zu Mit-
tage zu speisen.

Sehen Sie dergleichen Hof-
lichkriren bey Seite.

VII. Jedząc obiad.

Janie! Przystaw stol-
ki do stołu, i mów
Kucharzowi niech stół
zastawia.

Na wiele osób mam
nakrywać?

Na dwie osoby: wy-
płokales sklanki?

Wypłokalem, oto są
kieliszki i szklanki.

Posław jeszcze solni-
czkę i musztardni-
czkę.

Johann! sehe er die Stüh-
le an den Tisch und sa-
ge er dem Koche, daß
er anrichte.

Für wie viele Personen
soll ich decken?

Für zwey Personen; hat
er die Gläser ausge-
spült?

Ja, hier sind Wein und
Biergläser.

Sehe er noch das Salz-
faß und den Senfstopf
auf den Tisch.

Obiad już gotowy, już stół zastawiono.

Proszę usiąść.

WPana to jest miy-sce: mnie zaś wszę-dzie dobrze, hyle-bym tylko u stołu siedział.

Rierz WPan sobie, pro-szę WPana.

Supa jest wysmienita, sztuka mięsa krucha i smaczna.

Bardzo się cieszę, że WPanu do gustu przy-padła.

Bigos ten dobrze się wydaie, i będzie pe-wnie smaczny.

Pieczenia zdaie mi się także bydź dobrą.

Tak rozumiem, zaraz iey skosztuję, tym czasem racz WPan tego Kapłona roze-brać.

Czy mam się WPanu tym kawałkiem przy-służyć?

Zatrzymaj go WP. dla siebie, dla mnie tak

Das Essen ist fertig, man hat schon aufgetra-gen.

Mein Herr belieben Sie sich hieher zu setzen.

Das ist Ihr Ort; ich bin allenthalben wohl, wenn ich nur bey Si-sche bin.

Ich bitte, mein Herr nehmen Sie für sich.

Die Suppe ist vorref-slich, das Rindfleisch mürbe und von gutem Geschmacke.

Es ist mir lieb, daß Sie es gut finden.

Das eingeschnittene Fleisch sieht gut aus, und wird auch gut schmecken.

Der Rindbraten scheint mit auch recht saftig zu seyn.

Ich glaube es, ich will gleich davon kosten: un-terdessen geben Sie sich die Mühe, diesen Ka-paunen zu zerschneiden.

Darf man Ihnen dieses Stück vorlegen?

Behalten Sie es für sich, ich esse so gerne den

isst dobre udko, iak skrzydełko.

Nie odrzucay go WP. iest bardzo dobry ka-walek.

Mamy jeszcze miez do tego jarzynę.

Zaraz ją przyniosą.

Trzeba nam się też na-pić, iakiem winem mam WPanu służyć?

Ja proszę o szklankę wody.

Zaraz ją WPan mieć będziesz, ale wprzód wypijmy po kielisz-ku wina. Zdrowie WPana.

Jestem WPanu bardzo obowiazany.

Już to WPan nie iész?

Dosyć jadłem.

Niech więc pozberaiają ta półmiski. Czémże sobie WPan każesz służyć na wety?

Proszę o kilka jabłek, bo gruszek teraz cięż-ko dostać.

Niech nam razem przy-niosą młodego masła i sera.

Schenkel, als den Flü-gel.

Schlagen Sie es nicht ab, es ist ein gutes Stück.

Wie sollen noch Zugemü-se dazu haben.

Man wird es den Au-genblick bringen.

Wir wollen auch einmal trinken: von welchem Weine beliebet es Ihnen mein Herr?

Ich bitte mir ein Glas Wasser aus.

Sie werden es bald ha-ben, aber trinken wir zuvor ein Glas Wein aus: Ihre Gesund-heit mein Herr?

Ich bin Ihnen höchst ver-bunden.

Sie speisen schon nicht mehr?

Ich habe genug gegessen.

Man nehme also die Schüsseln ab. Was bes-fehlen Sie, daß man zum Nachtsche auftrage?

Ich bitte um eiliche Ap-pfel, denn Birnen sind jetzt nicht leicht zu be-kommen.

Man bringe zugleich fri-sche Butter und Käse her.

Zdaie mi się, że już długo u stołu siedzi-
my.

Jeżeli się tedy WPanu podoba, to wstaniemy. Proszę wybaczyć, że mu się tak szczerpłym obiadem przysłużył.

VIII. Grając w piłkę i w kregle.

Czémże się bawić będziemy po południu? Moja rada, abysmy przy owéy ścianie w piłkę grali.

Zgoda! ale do tego potrzebaby więcej osób.

Oto właśnie idzie dwóch naszych kolegów, ci nam kompanii dopomoga.

Mei Panowie, prosimy grać z nami.

Kto się wprzód wku-
pi?

Ja się pierwszy wku-
pię, więc się WPan będziesz musiał zostać u łapy.

Zaczynay WPan, tylko górą nam zaday.

Mir dünkt; daß wir schon lang bey der Tafel sitzen.

Wenn es Ihnen also beliebt, so wollen wir aufstehen. Ich bitte mein Herr, diese kleine Mahlzeit für lieb zu haben.

Womit wollen wir den Nachmittag zubringen!

Ich wäre der Meinung; wir spielen bey jenen Maurer Ball.

Ich bin damit zufrieden; aber dazu, wären mehrere Personen nöthig.

Da kommt eben ein Paar unserer Mitschüler, die werden uns Gesellschaft leisten.

Meine Herren kommen Sie mit uns spielen.

Wer soll sich am ersten einkaufen?

Ich werfe zuerst an: Sie werden also an der Mauer bleiben müssen.

Fangen Sie an, schlagen Sie mit dem Ball recht hoch an die Mauer.

Wyciągnij WP. do-
brze rękę. Do góry!
już nadto, trochę ni-
żej. Serwitorowie przy-
mnie stać.

Biy WP. z mieysca,
nie przybliżay się:
Chybiles.

Zdaie mi się, że mi
trafił.

Wcale nie, z odbi-
tki tylko piłka mnie
trafiła.

Ktoż tedy się spa-
rzył?

Nie ja: daleko na-
demną przeleciała, lecz
jest jeszcze.

Widzę, ale ją z ko-
zła złapano.

Już była, przybli-
ż się WPan.

WPanes Jegomości
krawca dał, idź do
łapy.

Poprawię: Serwito-
rowie łapcie.

Serwitorowie nie nie
poradzą; Czemuż WP.
tak górą bił, i piłka

Strecken Sie die Hand
gut aus: In die Höhe:
schon zu viel: einwenig
niedergelassen. Mithelfer,
an meiner Seite!

Schlagen Sie von der
Fangstelle, treten Sie
nicht weiter vor sich: Sie
haben verfehlt.

Mich deucht es, ich
habe getroffen.

Im geringsten nicht:
der Ball hat mich nur
im Zurückprallen gerührt.

Wem ist er also ent-
wischt?

Nicht mir, er ist weit
über mich hergestogen;
allein er ist noch nicht ver-
lohren.

Ich sehe es, man hat
ihn aber von Wieder-
sprunge ergriffen.

Getroffen! treten Sie
zu.

Sie haben dem Herrn
einen Fehlschlag berge-
bracht, lösen Sie ihn ab.

Ich will besser zuschla-
gen; Mithelfer aufge-
wartet!

Die Mithelfer können
nichts dafür: Warum ha-
ben Sie so hoch ange-

prędko odskooczyła, że
iśy nie można było zła-
pać.

Przyjaciele! obaście
się sparzyli, któż ko-
mu zda?

Mnie się przykrzy ta
gra.

Mnie już ręka boli,
graymy raczej w krę-
gle.

Rozrzucaymy się,
aby wiedzieć kto z kim
ma grać.

My pierwsi biłomy,
ny mamy wielką ku-
łę, WPanowie małą.

Wieleś WPan wy-
bił?

Ja wybiłem siedm
z mety.

Odbijaj WPan
Otoż wszystkie dzie-
więć.

Nam ieszcze trzech
potrzeba: otoż są.

IX. O miejscu przechadzki.

O! iak piękna po-
goda! słońce świeci,
sliczny dzień: Nie

schlagen, und warum ist
der Ball so schnell zurück-
geprallt, daß es nicht
möglich war ihn zu er-
haschen.

Frunde! Sie haben
den Ball beyde ange-
rührt, welcher von Ihnen
will sich frey machen.

Mich verdreußt dieses
Spiel.

Mir thut die Hand
weh, laß uns lieber Ke-
gel schieben.

Wir wollen auswer-
fen, um zu sehen, wer
beyfamen ist.

Wir werfen die erste:
wir haben die große Ku-
gel und Sie die kleine.

Wie viel haben Sie
geworfen?

Ich habe sieben vom
Ziele geworfen.

Schlagen Sie zurück.
Da sind alle neun.

Wir sollen noch drey
haben: da sind sie.

Wie! schön ist das
Wetter nicht! die Sonne
scheint, es ist ein schöner

przeszedłbyś się Wac-
Pan?

Calém sercem: ale
dokądże poydziemy?

Do ogrodu Oyca mo-
iego, bo tam jest bar-
dzo miła i wesole miesy-
sce.

Kiedy się WPanu
podoba, to i chodźmy.

W całej okolicy tu-
tejszey ten ogród jest
naypięknieyszy.

Zaiste nie masz w
świecie nic miłszego.

To piękny kwiat,
ma zapach balsamu.

Jednak zapach fioł-
ków i róż jest przy-
jemnieyszy. Narwę ich
i zrobię sobie bukiet.

Chodźmy na drugą
stronę, tam jest wię-
cący cienia.

Siądźmy na brzegu
tego strumyka.

Jak dla mnie, to
bardzo dobrze, bom
się też zmordował.

Jakże ta trawka pię-

Sonnenschein: Wollten
Sie nicht spazieren ge-
hen?

Herzlich gern; aber
wo wollen wir hingehen?
In meines Vaters Gar-
ten; da ist ein angeneh-
mer und lustiger Ort.

Wenn es Ihnen be-
liebt, so gehen wir.

Das ist der schönste
Garten; den man hier
herum hat.

In Wahrheit, es ist
in der Welt nichts ange-
nehmeres.

Das ist eine schöne
Blume, sie riecht nach
Balsam.

Allein der Geruch der
Veilchen und der Rosen
ist angenehmer. Ich will
davon brechen, und mir
einen Strauß machen.

Gehen wir auf die an-
dere Seite, da ist mehr
Schatten.

Wir wollen uns am
Ufer dieses Baches nie-
dersetzen.

Meinetwegen, denn ich
bin schon müde.

Wie ist das Gras

kna, iak miło wżród
tey zieloności!

Lagodny wietrzyk
powiewa.

Co za śliczny pro-
spekt, i iak równo ta
szpalery wysadzone!

Drzewa zaczynają
pączki wypuszczać, za
kilka dni pogodnych
znacznie się już roz-
winą.

Niektore z nich już
kwitną: będziemy mia-
li dosyć owoców w tym
roku.

Jest wiele podobień-
stwa.

Patrz WPan, iak
wiele jest ptastwa w o-
wym lasku, i iak wie-
le ryb w owéy wod-
zie.

Coby to była za ro-
skosz tutaj polować i
ryby łowić?

Zapewne, hdyby wol-
no było.

so schön, und wie ange-
nehm ist es hier im Grü-
nen!

Es wehet eine sanfte
Lust.

Uff! was ist das für
eine schöne Aussicht, und
wie sind die Gänge so ge-
rade angeleget!

Die Bäume beginnen
Knospen zu kriegen, in
etlichen schönen Tagen
werden sie merklich aus-
schlagen.

Einige davon blühen
schon: wie werden heurr
viel Obst haben.

Allen Ansehen nach.

Sehen Sie, wie viel
Vögel es in diesem Wäld-
chen giebt: und wie viel
Fische sind in jenem Was-
ser.

Was würde es nicht
für eine Lust seyn, hier
zu jagen und zu fischen?

Ja, wenn es erlaubt
wäre.

O Czasie.

Słońce iest blade,
zachodzi za chmurę,
to znaczy deszcz.

Sie Sonne ist blaß,
sie verdirgt sich, das be-
deutet Regen.

Wielki iest upał, go-
rąco nieznośne: zdaie
mi się, że wkrótce bu-
rzą mieć będziemy.

Nie trzeba iéy dłu-
go czekać: Widzisz
WacPan owe czarne
chmury, które się tam
pokazują?

Zaczyna deszcz pa-
dać.

Drobny deszczyk.
Cóż to ja widzę?
śnieg i grad razem?

Nie, to deszcz z krup-
kami.

Boję się, aby wię-
kszy deszcz nie był,
bo będzie błoto.

Póki się wiatr nie o-
śmierzy, albo się nie
wykreści, póty nawal-
nicy nie będzie.

Straszny wichur, le-
dwie się przed nim u-
trzymać można.

Zdaie mi się, że się
już błyska.

Prawda, zaczyna na-
wet grzmieć.

Przebieraymy się
zawczasu do iakiego

Es ist eine grosse Hi-
ße, es ist unerträglich
warm; ich zweifle nicht,
daß wir bald ein Unge-
witter haben werden.

Das Ungewitter ist
nicht weit: Sehen Sie
die schwarzen Wolken die
da aufströgen?

Es fängt an zu re-
gnen.

Es regnet ganz Klein.
Was sehe ich, es
schneyet und hagelt zu-
sammen?

Nein, es regnet mit
Graupen vermischt.

Ich fürchte, daß es
nicht stärker regne, denn
sonst wird es sehr kotzig
seyn.

So lange sich der
Wind nicht leget, oder
nicht drehet, wird es nicht
stärker regnen.

Es wehet erschrecklich,
man kann sich kaum er-
halten.

Mich dünket, daß es
schon weiterleuchtet, daß
es blizet.

Gewiß, es beginnt
auch zu donnern.

Lasset uns bey Zeiten
ein Haus suchen, um

domu, ażeby nas nawalnica nie napadła.

Nie bój się WPan, wnet się dostaniemy pod dach.

Bogu chwała, żeśmy już tu.

Już burza przeszła, przejdźmy się jeszcze trochę.

Zapóźno jest, już słońce zaszło, już ciemno.

Miesiąc wkrótce wędzie.

W jakiej iesteśmy kwadrze?

Mamy dzisiaj now, pierwszą kwadrę, pełnię, ostatnią kwadrę.

Jak widzę, WPan mnie chcesz do świtu trzymać. Dobra noc WPanu.

Dobréj nocy życzę WPanu.

Upadam do nóg.

XI. Wypytując się o przyczynę złego humoru.

Skądże to pochodzi, że WPan tak nie wesoło wyglądasz?

nicht von dem Regensurme überfallen zu werden.

Fürchten Sie sich nicht, wir werden bald unterm Dache seyn.

Gott Lob! daß wir schon hier sind.

Das Ungewitter ist vorbey, wir wollen noch einwenig herumspazieren.

Es wird zu spät, die Sonne ist schon untergegangen, es ist schon dunkel.

Der Mond wird bald aufgehen.

Wie alt ist der Mond?

Wie haben heute neue Nacht, das erste Viertel, den vollen Mond, das letzte Viertel.

Ich sehe, daß Sie mich aufhalten wollen, bis der Tag anbricht. Gute Nacht mein Herr.

Ich wünsche Ihnen eine gute Nacht.

Ich bin Ihr unterthänigster Diener.

Mein Herr, wie kommt es, daß Sie so verdrießlich aussehen?

Wcals nie swóy dziś iestem.

Czyli mogę się spytać, co tego za przyczyna?

Niechciałbym WP. smutnemi powieściami debrego psuć humoru.

Nie zepsujesz go, Przyjacielu.

To raczej kiedy indziej o tém z sobą pomówiemy.

Powiedzże mi, proszę WPans.

Nie powiem, nie, hobyś WacPan rozplótł.

Krzywdzisz mnie tak o mnie myśląc.

Nie miéy mi WPan za złe, że mu wyiawić nie mogę, co miéy dolega.

Domyslam się już, iż się WP. boisz, aby się to nie wydało: Ale gdybym ja też zgadł?

Nie spodziewam się, abyś WPan mógł zgadnąć.

Zalóży się o czerwony złoty, że zgadnę!

Ich bin heute gar nicht aufgeräumt.

Darf man wohl fragen, was die Ursache davon sey?

Ich möchte Ihnen mit keinen verdrießlichen Erzählungen beschwerlich fallen.

Im geringsten nicht, mein Freund.

Wir wollen lieber ein andermal davon reden.

Belieben Sie mir es doch zu sagen.

Nein, nein. Ich besorge, Sie möchten es weiter sagen.

Mit solchem Gedanken beleidigen Sie mich.

Nehmen Sie nicht anbel, daß ich Ihnen mein Anliegen nicht eröffnen kann.

Ich merke es wohl, Sie machen ein Geheimniß davon! Wie aber, wenn ich es wohl erriethe?

Ich traue es Ihnen nicht zu, daß Sie es errathen.

Giltz einen Ducaten ich errathe es!

Zażożmy się.

Nie prawdaż, iż wczorajsza ochota jest przyczyną dzisiejszćy WP. niespokoyności!

Dziwno mi, kto WP. nauczył, tak dobrze zgadywać?

Terazże WPan zgadniy, kto mi to powieział.

Nie iestem ia tak biegły w tćy sztuce, iak WPan.

Jeszczebym więcej mógł WPanu powiezieć, gdybyś tego po mnie wymagał.

XII. Między młoda Panienką i slugą.

Mościa Panno wstaway WPanna, iuż dawno dzieñ. Wstaway WPanna, wstaway.

Jeszcze mi się spać chce, ieszcze rano, ieszcze nie dzieñ.

Otwórz WPanna oczy, a dzieñ obaczysz.

Nie mogą ich otwożyć, głowa mnie boli.

Nie trzeba się tak wiele targować, prz-

Ja, es gilt einen.

Nicht wahr, die gestrige Lustbarkeit ist die Ursache ihrer Unzufriedenheit?

Ich erstaune, wer hat Sie so hat errathen gelehret?

Ietzt ist es an Ihnen zu errathen, wer mir es mag gesagt haben.

In dieser Kunst bin ich nicht so geschickt, als Sie.

Ich könnte Ihnen noch wohl mehr sagen, wenn Sie es verlangten.

Fräulein, stehen Sie auf, es ist schon heller Tag. Auf, Auf!

Mich schläfert noch, es ist noch früh, es ist noch nicht Tag.

Thun Sie die Augen auf, so werden Sie den Tag sehen.

Ich kann sie nicht aufmachen, mir thut der Kopf weh.

Man muß nicht so viel zaudern, fort! fort! auf-

dzćy! przćdzćy! z łózka.

Gdzież iest sluga? Maryanno!

Iacćo iestem, co WPannę budzę.

Day mi spodnią i wierzeźnią spodnieę.

Oto iest. Weź WacPanna zaraz pończochy i podwiązki.

Gdzież są trzewiki? Są pod WPanny łózkciem, zaraz ia dam.

Day mi sznurówkę i zasznurow mię, tylko ściągaj dobrze. Czemuż mię odsznurowasz!

Igliczka mi się zła-mała.

Weź inszą. Wdziey WacPanna Podwłóśnik, wyczaszę WPannę.

Gdzież iest słoik z pomadą, puder i podwójne szpilki?

Nie turbuy się WacPanna, będzie to wszystko.

Bielizna, którąście wczoray prały, czy iuż wysuszona i wymagłowana?

Wo ist die Magd? Marie!

Ich bin, ja, die Sie aufwecket.

Gebet mir meinen Ober und Unterrock.

Hier ist er. Nehmen Sie zugleich die Strumpfe und die Kniebänder.

Wo sind die Schuhe? Sie sind unter ihrer Beifstelle, ich will sie Ihnen gleich geben.

Gebet mir mein Schnürleib, und schnüret mich zu, nur ganz fest. Warum schnürest du mich auf?

Die Schnürnadel ist zerbrochen.

Nehmet eine andere. Ziehen Sie den Udermantel an, ich will Ihnen die Haare auskämmen.

Wo ist die Pomadebüchse, Puder, und Haarnadeln!

Bekümmern Sie sich nicht, es wird schon alles seyn.

Das Weißzeug, so ihr gestern gewaschen, ist es schon getrocknet und gemangelt?

Obaczysz Wpanna, skoro ją usfryzuję i upudruję.

Jakże mnie dziś na głowie ubierzesz? Czyli mam wziąć kapełusz z piorami, czyli kwiatek, czyli same wstążki?

Rozkaż Wpanna, co ięć się podoba.

Poopinay na mnie fartuch i chustkę.

Day mi WP. swoich szpilek; w poduszce już nie masz żadney.

Ten fartuch, ani krochmalony, ani wyprassowany.

Cóż ja temu winna, kiedy mi krochmalu nie stało, a żelazko się zepsuło.

Włóż tylko duszę w ogień, a ja ci pokazę, że niem ieszcze prasować można.

Bylebyś tylko WP. fartucha nie przypaliła. Jaką suknię wezmiesz WacPanna dzisiaj?

Sie werden es schon sehen, nachdem ich Sie striesirt und gepudert haben werde.

Was für ein Kopfzeug wollet ihr mir heute aufsetzen? den Hut mit Federn, eine Blume, oder nur ein blosses Haarband?

Sie dürfen mir nur befehlen, was Ihnen beliebt.

Streckt die Schürze und das Halstuch überall fest um mich an.

Geben Sie mir von ihren Stecknadeln; in dem Nadelkäffen findet man keine mehr.

Diese Schürze ist weder gestärket, noch geplättet.

Was kann ich dafür, da es mir an der Stärke gefehlet, und das Platteisen verdorben ist.

Leget nur den Bolzen ins Feuer, und ich will euch überzeugen, daß man noch damit bügeln kann.

Bersengen Sie nur nicht ihre Schürze. Was für ein Kleid wollen Sie heute anziehen.

Day mi salopę, bo jest przychłodno. Nagotowałeś kwef, wachlarz, i rękawiczki?

Leży wszystko na gotowalni.

Zanim powrócę, obszyj koldrę, powlec poduszki, pościel, a przecięć dobrze zbiy pierzynkę i piernat.

☞ Cóż to ja widzę? więcej się Wac Panna chcesz rządzić, niżeli Jeymość. To pewnie Wpanna rozkaże ieszcze karmazynowy pawilon zawiesić?

A iakże! Firanki zaś od łózka i od parawanika oddasz pracze.

XIII. Między poprzedzającą i ięć Nauczycielką.

Cóż to za przyczyna, iż Wac Panna tak nie rychło przychodzisz? Wszystkie inne już są u swojej roboty: już pomówiły pacierza, i odczytały swoje lekcy.

Gebet mir meine Saloppe, denn es ist zu kühl. Habet ihr Kappe, den Fächer, und die Handschuhe zubereitet?

Es liegt alles auf dem Nachttische.

Ehe ich wiederkomme, benähet die Bettdecke, überziehet die Kissen und machet das Bett zu recht: Schittelt nur das Ober und Unterbett gut aus.

Was sehe ich? Sie wollen mehr herrschen, als ihre gnädige Mama. Vielleicht wird noch Fräulein befehlen, den Carmasinpavillon anzuhängen?

Freylich wohl! Die Bettvorhänge und den Vorschirm werdet ihr der Wäscherinn übergeben.

Przepraszam WPannę Dobrodzięskę, że zaspała.

Zmów WPanna pacierz. Módl się nabożnie, nie igray, nie baw się fraszkami.

Jużem pacierz zamówiła i nauczyła się.

To się wzięzę do swojej roboty.

Mamże pończoszkę robić?

Przypatrzo się Wac Panna, ileś tam ok poopuszczała? Anis przybierała, gdzie trzeba było, anis uymowała.

Bo na drótach bardzo ciężka robota.

I siatka ślicznie zrobiona! Jedno oko większe, drugie. mniejsze.

Nie znać tego, homią ładnie poszyła. Zabki te przedziwnie mi się udały.

Ktoś złamał igliczkę, i waleczek skrzywił.

Cóż mi więc Jey-

Verzeihen Sie mir Madame, Ich habe verschlafen.

Sagen Sie ihre Gebete her, Beten Sie mit Andacht; spielen Sie nicht, reiben Sie keine Poffen.

Ich habe schon gebetet und meine Aufgabe gelernet.

So nehmen Sie ihre Arbeit vor.

Soll ich Strumpfe stricken?

Sehen Sie einmal wie viel Näschen Sie allda haben fallen lassen? Sie haben davon weder zugenommen, noch verloren, wo es nöthig war, es zu thun.

Es ist zu schwer auf Drahnadeln zu stricken.

Das Filet ist auch prächtig geknöpelt! Ein Nag ist grösser, als das andere.

Man sieht es nicht; denn ich habe es ganz hübsch ausgenähet. Die Zacken sind mir vortreflich gelungen.

Es hat jemand die Filet nadel gebogen, und das Wälzchen gebrochen.

Was befehlen Sie mir

mość każesz robić? Mamże cerować, znańczyć, stebnować, czyli tam co około bielizny robić?

Waż WPanna ten rąbek, zszyj go.

Mamże go spodszewkować?

I owszem: tylko niech będzie szew delikatny i równy. Nie przeźmować bardzo igłą.

Złamał mi się koniec u moiej igły.

Może WPanna znajdziesz inną w swoim igielniku.

Proszę o nie.

Masz WPanna cały motek nici, zwinże je na kłębek.

Nie mogę nawlecić igły, bardzo małe ma uszko. Oy! wypadła mi. Nie żałuję jej, bo się skrzywiła, i była tupa.

Masz WPanna napałek i szpilki przy sobie?

also zu thun? Soll ich stopfen, zeichnen, stebgen, oder sonst Weißzeug nähen?

Nehmen Sie dieses Schlepertuch, nähen Sie es zusammen.

Soll ich darauf eine französische Nath machen?

Ja freilich: allein damit die Nath fein und glatt wäre. Mit der Nadel nicht durchgestaft.

Ich habe die Spitze an meiner Näh nadel zerbrochen.

Vielleicht finden Sie eine andere in ihrer Nadelbüchse.

Ich bitte um einem Faden.

Da haben Sie das ganze Zwirnsträngchen, wickeln Sie es auf.

Ich kann diese Nadel nicht einfäden, sie hat ein kleines Ohr. Ach! sie ist mir entwischt. Ich bedauere sie nicht, sie legte sich um, und war sehr stumpf.

Haben Sie auch den Fingerhut und die Stecknadel bey sich?

Poszukam ich w kieszonkach.

Rozetrzëy WPanna szew, a potëm obrãbisz hrzëgi: tylko proszë, aby obrãbek był wãziuchny, i aby nie pościãgãc.

Iużem skończyła: pòydë teraz do tamborka.

Jeżeli WacPanna umieiesz w nim wyszywaç, to sobie naciãgnij na niego ten muszlin, i szyj podług rysunku.

O ja nawet umiem koronki, atlasowã robotë i haftowãc. Pozwólzë mi Jeymość dadz tego probë?

Idz WPanna tymczasem do kawy. Kto wiele zaczyna, nie nie kończy.

XV. Matki z małym Synkiem o litości, którą nad ptaszyną nawet mieć powinniśmy.

Piotr. Matulu! Matulu! (woła Piotr zdyszany wpadając do izby, i żywego ptaka

Ich will sie in meinen Schubsäcken suchen.

Reiben Sie die Nath aus, und hernach werden Sie das Tuch bescheiden. Aber ich bitte mich aus, daß der Saum ganz schmal sey, und daß Sie nicht scharf anziehen.

Damit bin ich schon fertig: ich gehe jetzt an den Nährhalm.

Wenn Sie stücken können, so ziehen Sie dieses Nesttuch auf, und stücken Sie es nach diesem Abrisse.

O ja! ich kann auch Spitzen wirken, Atlasarbeit machen, und in Gold stücken. Erlauben Sie mir Madame, daß ich eine Probe davon gebe.

Sehen Sie indessen Caffee trinken. Wer viel anfängt, bringt nichts zu Ende.

Peter. Mutter! Mutter! (schrie Peter, in dem er außer Athem ins Zimmer stürzte und einen

w ręku trzymając) patrz co to ja mam.

M. Matka. Ptaszka: A kądzes go dostał?

P. Znalazłem dziś gniazdo w ogrodowym krzaku, czekałem tam, aż się zmierzchno, a dopiero podsunąłem się hardzo cicho, nim się on postrzegł, cap! schwytalem go za skrzydelka.

M. Cóż było w gniazdzie?

P. Jego dzieci, kochana Matulu! ach, tak małe ptaszęta, że jeszcze i piórek nie mają!

M. I cóż więc teraz z tym ptaszkiem robić będziesz?

P. Wsadzę go do klatki i zawieszę w pokoju dziecinnym.

M. A biedne dzieci?

P. O! i te ja zaraz zabiorę: musi on mi ie wykarmić.

M. Nie jestem pewna, czyli będziesz

lebendigen Vogel in der Hand hielt) sich einmal was ich habe!

Mutter. Einen Vogel. Und wo hast du den gekriegt?

P. Ich fand heut ein Nest in der Gartenhecke, da wartete ich bis es Abend geworden wäre, und da schlich ich leise hin, und ehe er sich versah, hasch! hatte ich ihn bey den Flügeln.

M. Was war denn in dem Neste?

P. Seine Jungen, liebe Mutter! ach, so kleine Vögeln, die noch gar keine Federn haben?

M. Und was willst du denn nun mit dem Vogel machen?

P. Ich will ihn in ein Bauer setzen, und ihn in der Kinderstube aufhängen.

M. Und die armen Jungen?

P. O! die will ich auch gleich holen: die soll er mir groß füttern.

M. Ich besorge, daß du keine Zeit mehr haben

miał czas do ich za-
brania.

P. Czemuż nie, Ma-
muniu?

M. Bo odobno w
tym momencie, ty sam
zabrany będziesz.

P. Dokądże?

M. Do twego Oycy.

P. A gdzie jest Oy-
ciec?

M. Zwierzchność ka-
zała go do więzienia
wsadzić: i żołnierze,
którzy go wzięli, mó-
wili; że wkrótce po-
wróca, ażeby ciebie i
twoją siostrę do tego
samego więzienia zapro-
wadzili.

P. Cóż tam mamy
robić?

M. Tam macie usta-
wicznie w małym lochu
zamknięci siedzieć, i
nigdy nie mieć wolno-
ści wyjścia.

Piotr. O złośliwa
zwierzchności! (pła-
cze).

M. Wszakże ona
wam nic złego robić
nie będzie! Będziecie
mieli co iść i pić,

wirsi sie zu holen.

P. Warum nicht Mu-
ter?

M. Weil du vermur-
lich in diesem Augenblick
selbst wirsi geholet we-
den.

P. Wohin denn?

M. Zu deinem Vater.

P. Wo ist denn der
Vater?

M. Die Obrigkeit hat
ihn ins Gefängniß setzen
lassen, und die Solda-
ten die ihn wegführten,
sagten, daß sie gleich
wieder kommen würden,
um auch dich und deine
Schwester in eben das
Gefängniß zu bringen.

P. Was sollen wir
denn da?

M. Da sollet ihr be-
ständig in einem kleinen
Loche eingesperrt sitzen?
und nie die Erlaubniß
haben herauszugehen.

P. O die böse Obrig-
keit (er weinet).

M. Sie will euch ja
nichts zu Leide thun!
Ihn sollet zu essen und
zu trinken haben: und

tylko macie bydz zam-
knięci, i mnie, wa-
szey matki nigdy nie
ogładać.

P. (Gorzko płakał).

M. Nu Piotrze, cóż
tedy? Zdaież ci się to
rzeczą tak straszną za-
wsze bydz zamknię-
tym i mnie więcęcy nie
widzieć?

P. (Nie mógł dla
wielkiego płaczu sło-
wa przemówić).

M. Zwierzchność tak
właśnie postępuje so-
bie z waszym Oycem
i zwanu, iak ty z tym
ptakiem i jego dziec-
mi czynisz. Możeszże
iż więc złośliwą nazy-
wać, abys razem sie-
bie samego nie obwi-
niał?

P. (płacząc) O! ia
mu zaraz lecieć po-
zwolę, gdy to mówił,
otworzył rękę, i ptak
z radością oknem wy-
leciał).

M. Słuchay Piotrze!
tą razą musiałam ci
dla twego dobra nie-
prawdę powiedzieć.
Oyciec twój nie jest

eingesperrt sollet ihr seyn,
und mich eure Mutter
niemals wiedersehen.

P. (Weinete bitterlich).

M. Nun Petter, wie
ist's? Scheint es dir so
fürchterlich immer einge-
sperrt zu seyn, und mich
nicht wiedersehen?

P. (Könnte vor hefti-
gen Weinen kein Wort
sprechen).

M. Die Obrigkeit
macht es eben so mit eu-
rem Vater und euch, als
du es mit diesem Vogel
und seinen Jungen machst.
Darfst du sie, also wohl
böse nennen, ohne dich
selbst zugleich mit anzukla-
gen?

P. (weinend) O! ich
will ihn gleich fliegen las-
sen (er that indem er dies
sagte, die Hand auf,
und der Vogel flog freu-
dig zum Fenster hinaus).

M. Höre Peter! Dieß
mal habe ich dir zum Bes-
sen eine Unwahrheit sa-
gen müssen. Dem Va-
ter ist nicht im Gefäng-

w więzieniu, i ty do niego nie pójdziesz. Chciałem ci to tylko dać uczuć, iak źle czynisz, chcąc te biedne zwierzątka zamykać. Co się tobie teraz działo, gdym ci powiedziała, że masz być w więzieniu osadzony. to się też dzieje ptakom, gdy się im wolność odbiera. Wspomnij tylko, iakby były dzieci do swojej matki tęskniły; a ta iak straszkana byłaby wkoło latała, dzieci swoich szukając! Na to pewnieś ty nie pamiętała, inaczey byłbyś nie kłpek ptaka: Nie prawdaż kochany Pietrze?

P. Zaiste, o tém wcale nie myślałem.

M. Więc tedy pamiętaj nadal o tém, i nie zapominaj, że i zwierzęta są na to stworzone, żeby się życiem swoim cieszyły, i że okrucieństwem byłoby, chcieć im krótko

nisse, und du wirst nicht hinein kommen. Ich habe dir nur wollen empfinden lassen, wie böß du handelst indem du die armen Thierchen einsperren willst. So wie die seßt zu Muthe war, da ich dir sagte, daß du gefangen gesetzt werden solltest; so ist es auch den Vögeln, wenn man sie ihrer Freiheit beraubet. Denke nur wie die Jungen nach ihrer Mutter sich würden gesehet haben, und diese wie ängstlich sie würde herumgeflettert seyn, um ihre Kinder zu suchen! Daran hattest du gewiß nicht gedacht, sonst wärdest du den Vogel nicht gefangen haben: Nicht wahr lieber Peter?

P. Nein, daran hatte ich wirklich nicht gedacht.

M. So denke künftig daran, und vergiß nicht, daß die Thiere auch geschaffen sind, sich ihres Lebens zu freuen, und daß es grausam seyn würde, ihnen ihr kurzes Leben ohne Noth verbittern

ich życie przykrém bez zuwollen. potrzeby czynić.

XV. Rozmowa o wieńcu żniwiarskim.

Piotr.

Peter.

Sluga WPana, Gwilelmu, spalzes dobrane po wczoraszey ochocie poprzedzajacej nocy? Jam miał bardzo spokoyną noc, i jestem dziś bardzo wesol.

Ihr Diener Wilhelmchen, haben Sie auf die gestrige Lustbarkeit in vorrigger Nacht wohl geschlafen? Ich habe eine recht sanfte Nacht gehabt, und bin heute recht heiter.

Gwilelm.

Wilhelm.

Ja toż samo, mój Piotru-in. Przez całą noc śniło mi się o wczoraszey weselości i o WPana przyjaciel-skiém obeowaniu. To był naymil-zy i nayweselszy dzień! Z ochotą darowałbym wszystkie moje hawidła naszego sąsiada małego Elzusa, gdyhym tylko zawsze przy WPanu być mógł.

Ich auch mein Peter. Die ganze Nacht träumte ich von der gestrigen Lust und von Ihrer Freundlichkeit. Daß war ein allerliebster selbsterlicher Tag! Mit Freuden wollte ich all mein Spielzeug an unsers Nachbars kleine Piese schenken, wenn ich nur immer bey Ihnen seyn könnte.

Piotr.

Peter.

Owszem Gwilelmu, WacPan także ie-

Ja Wilhelmchen, Sie sind auch ein gutes from-

steś dobre i skromne dziecię. Mówię ja często: gdybyż to Gwilelmek moim bratem był! Młody Leopold, który z wami przyszedł, ten także jest bardzo grzecznym dziecięciem.

Gwilelm.

On jest moim Stryjcem, z miasta. Wszyscy je mu jesteśmy przychylni, muszę się jednak często z niego śmiać, że on tak mało zna z tego wszystkiego, co nam na wsi tak wiele ukontentowania sprawuje. Karol dziwi się także temu. Wczoraj gorzyłem się nawet z niego, gdy powiedział, że dziewczkom, które pod czas żniwa tak pilnie pracują, swoich pieniędzy rozdawać niepotrzeba; że w mieście umiela ich lepiej użyć.

Piotr.

Czy tak? mówiłże

meś kind. Ich sage oft: wenn doch nur Wilhelmchen mein Bruder wäre! Der Junge Leopold, der mit euch kam, der ist wohl auch ein recht artiges Kind.

Wilhelm.

Er ist mein Vater aus der Stadt. Wir sind ihm alle gut: ich muß aber oft über ihn lachen, daß er von dem allen so wenig weiß, was uns auf dem Lande, so viel Vergnügen macht. Karl wundert sich auch darüber. Gestern ärgerte ich mich sogar über ihn, als er sagte, daß man den Bauerndädchen, die in der Aernde so fleißig arbeiten, sein Geld nicht so hingeben muß; in der Stadt wisse man es besser anzuwenden.

Peter.

So? sagte er das,

on to, Gwilelmku? A wczora przecież naszym Maryannie sam pieniędzy dał, która mu wieniec przez ramię przewiesiła, i od radości skakał, gdy ludzie tak ochoczych przy beczce, a potem znowu tak ukontentowanych przy robocie widział. Owszem kazał sobie jeszcze więcej pieniędzy dać, zaniósł je naszemu Jerzkowi, który najwyższą furę, tak zwykownie nałożył.

Gwilelm.

To mu też było żaźliwie śmieszno, iż od radości płakać można: a i iemu stanęły przecię łzy w oczach, gdy nam Ojciec tak wiele o obfitych dobrodzieystwach Boskich powiadał, i nas tak gorliwie do bojaźni Boga i wdzięczności zachęcał.

Piotr.

Nie przypominaszże

Wilhelmchen? Und gestern hat er doch unserer Marie selbst Geld gegeben, die ihm einen Kranz um den Arm hing, und hat vor Freuden gehüpft. als er die Leute so lustig bey der Tonne, und dann wieder eben so verhnügt bey der Arbeit sah. Ja, er ließ sich noch mehr Geld geben, und brachte es unserm Jürgen, der die höchste Fure so geschickt geladen hatte.

Wilhelm.

Das war ihm erst auch so lächerlich, daß man vor Freuden weinen könne, und ihm standen doch auch die Thränen in den Augen, da uns Papa so viel von den häufigen Wohlthaten Gottes erzählte, und uns so ernsthaft zur Gottesfurcht und Dankbarkeit ermahnte.

Peter.

Erinnern Sie sich nicht

sobie, Gwilhelmku, gdy owi ubodzy ludzie z miasta pojedynczych kłosów tak troskliwie szukali, tak nędznie przy tym wyglądali, cóż on w ten czas robić chciał?

Gwilhelm.

Przypominam sobie, że tam ubolewał tyle, co i my, iż się tak nieszczęśliwi ludzie znajdają, którzy swój chleb tak pracowicie zbierać muszą.

Piotr.

A co nam WPana Oyciec powiedział, to go bardzo wzruszyło. „Patrzcie na owych nędznych, ile się o nich naspracować muszą, aby cóżkolwiek z naszego zbytku ku swojemu koniecznemu potrzebnie zbrali. Nauczcie się stąd, kochane dzieci, nauczcie się być wdzięcznymi za dobro-

Wilhelmchen, als die armen Leute aus der Stadt die einzelnen Mehren so sorgfältig aufsuchten und so elend dabey aussahen, was er da thun wollte?

Wilhelm.

Ja wohl. da jammerte es ihn so sehr, als uns, daß es so unglückliche Leute habe, die ihr Brod so mühsam einsammeln müssen.

Peter.

Und was Ihr lieber Papa uns sagte, daß hatte ihn recht sehr gerührt. „Scht jene Elenden sprach er zu uns. wie sauer ste es sich werden lassen, etwas von unserm Ueberflusse zu ihrer Nothdurft einzusammeln. Dernet hier, lieber Kinder, lernet dankbar gehen die Wohltharen Gottes, zugleich aber mitleidig und mild-

„dzieystwa Boskie, o raz litościwemi i miłymi, koziernemi dla tych „nieszczęśliwych.” Te go nie mógł Wac Pana Siryy słuchać. Chciał on pobiedz i owym ubogim ludziom ostatek swoich pieniędzy zanieść. Musi on przecież bardzo byź dobrym.

Gwilhelm.

Od wczorayszego dnia wydaie on mi się daleko lepszym, niż dawniey.

Piotr.

Jakże on był kontent, gdym go nazad odwołał, i rzekł: mój Oyciec daie co rak każdemu z tych ubogich po całym snopie zboża, i po srebrnym groszu, a podczas okrzęznego mogą wszyscy do wsi się schodzić, i pić co im się podoba. To się podobno bardzo dobremu Leopoldowi.

„thätig gegen diese Un- „glücklichen seyn.” Das konnte ihr Väter nicht anbbren. Er wolte fortlaufen, und den armen Leuten seyn über ges Geld hintragen. Er muß doch wohl recht gut seyn.

Wilhelm.

Erst gestern kömme er mir viel besser vor, als sonst.

Peter.

Wie vergnügt war er nicht, da ich ihn zurückrief und sagte: Mein Papa schenkt alle Jahr jedem dieser Armen ein ganze Garbe und einen Groschen, und beym Uerndreischmauß dürfen sie alle ins Dorf kommen, und sich satt trinken. Das gefiel ihm gar zu wohl, dem guten Leopold.

G w i l e l m .

Zdaje mi się że sły-
szę obu nadchodzą-
cych: wszak mieliśmy
z niemi razem kawę
pić.

Leopold.

Jakże się Wac Pan
masz, Piotrusiu: Po-
zwolono nam u WPana
kawę się napić. Jest-
żesz także zupełnie rze-
żwy Gwihelmku?

K a r o l .

Sluga WPana kocha-
ny Piotrusiu Wszel-
kich pomysłności Gwi-
lhelmkowi. Nie prawdaz,
żeśmy dziś długo spa-
li? Takeśmy się wczora
po polu nabiegali.

P i o t r .

Myśmy dziś wcale
kontenci, i cieszymy
się, żeście WPanowie
po wczoraytżey ochocie
smaczno spali.

G w i l e l m .

Ale do osmęy go-

W i l h e l m .

Mich dünkt, ich höre
sie beyde kommen: wir
sollten ja mit ihnen zu-
gleich Caffee trinken.

Leopold.

Befinden Sie sich wohl,
Peter? Man hat uns er-
laubt bey Ihnen Caffee
zu trinken. Sind sie auch
hübsch munter, Wilhelm-
chen?

K a r l .

Ihr Diener: lieber
Peter, Glück zu, Wil-
helmchen! Nicht wahr,
wir haben heute lange ge-
schlafen? Wir hatten uns
gestern auf dem Felde so
müde gelaufen.

P e t e r .

Wir sind, heute recht
heiter, und freuen uns,
wenn sie nach der gestri-
gen Lust recht sanft ge-
ruhet haben.

W i l h e l m .

Aber bis acht Uhr

dziny nie należałoby
na wsi spać, Karol-
ku! pięknyście ranek
stracili.

sollte man doch auch auf
dem Lande nicht schlafen,
Karlschen! ihr habt einen
schönen Morgen ver-
säumt.

Leopold.

Gdyby to odemnie
było zależało, toby-
śmy wcale się kładz-
nie powinni byli. Toć-
to jest tak miło na wsi.
Odtąd pewnie ja za-
dnego żniwa nie opu-
szczę. To są wcale in-
ne zabawy, niżeli my
w wielkich miastach ma-
my.

P i o t r .

Tedybyś Wac Pan
chętnie często bywał
na wsi?

Leopold.

O bardzo chętnie.
Można się tu nauczyć
wiele dobrego, czego
się w wielkiem mie-
ście nie doświadcza.
Przed rokiem, można
mi było powiedzieć,
że żyto na drzewach

Leopold.

Wenn es auf mich an-
gekommen wäre, so hät-
ten wir gar nicht zu Bet-
te gehen dürfen. Das
ist ja so allertliebste auf
dem Lande. Nun werde
ich gewiß keine Aerdte
wieder versäumen. Das
sind ganz andere Lustbar-
keiten, als wir in gros-
sen Städten haben.

P e t e r .

Also wären sie wohl
gern oft auf dem Lan-
de?

Leopold.

O sehr gern. Man
lernt hier viel gutes,
daß man in einer gros-
sen Stadt gar nicht er-
fähret. Vor einem Jahre
hatte man mir sagen
können, daß das Korn
auf den Bäumen wüch,

rośnie, albo się z ziemi wykopie. Bylbym temu zapewne uwierzył. Nigdy m nie ztego ni widział. Tu w j-dnym dniu daleko mędszym i weselszym został-m, niżel-m był przedtém.

Gwilelm.

Tom ja Wac Panu przecię powiadał, Leopoldku. Ayl-s atoli zawsze tak niewierny, i szydzł-s tylko, kiedy my Wac Panu nasze krotkile opowiadali.

Leopold.

Już tego ja zapewne więcsy czynić nie będę. Wstydę się mocno, Gwilelmku. Ale powiedz mi Wac Panu przecie, co to był za ieden ów stary człowiek, który tam przy roli pod gęstą Lipą siedział? Wszysey ludzie mówili z nim, tak uprzeymie. Wac Pana Oyciec także.

se, aber aus der Erde gegraben würde. Ich hätte es ganz gewiß geglaubt. Niemals hätte ich etwas davon gesehen. Hier bin ich in einem Tage, viel klüger und fröhlicher geworden, als ich vorher war.

Wilhelm.

Das hatte ich wohl gesagt, Leopoldchen. Sie waren aber so ungläubig, und spotteten nur, wenn wir Ihnen unsere Vergnügungen erzählten.

Leopold.

Nun werde ich das gewiß nicht mehr thun. Ich schäme mich recht, Wilhelmchen. Aber sagen Sie mir doch was für ein alter Mann das war, der dort am Ucker unter der dicken Linde saß? Alle Leute sprachen so freundlich mit ihm. Ihr Papa auch.

Karol.

Ten dobry starzec, Leopoldku, przed rokiem tyle nam dobrogo napowiadał, żeśmy wszysey byli wzruszeni. Mój Oyciec kocha go, jak swego Ojca.

Piotr.

Jakoż iest to bardzo dobry człowiek. Już on dawno w naszym wsi żyje.

Karol.

Oy! o tym wiele ja W Panu napow adam, Przed rokiem usiedliśmy pod ową wielką Lipą wszy-cy około niego. Tam się go Oyciec zapytał, dla czego on wprzód sam pod drzewem siedział? „ Szanowny Panie, „ rzekł on, tu ja siadam co rok, póki „ żniwo trwa, i cie- „ szę się z obitego „ plonu, i z pracow- „ ści moich dzieci i

Karol.

Dieser guter Alte, Leopoldchen, hat uns vom Jahre so viel gutes erzählt, daß wir alle gerührt waren. Mein Papa liebt ihn, wie seinen Vater.

Peter.

Ja, das ist auch ein recht guter Mann. Er hat schon sehr lange in unserm Dorfe gelebt.

Karl.

O! von dem will ich Ihnen recht viel erzählen. Vom Jahre saßen wir unter der grossen Linde alle um ihn herum. Da fragte ihn Papa, warum er vorher so allein unter dem Baume gesessen? „ Ehrwürdi- „ ger Herr, sagte er, „ hier sitze ich alle Jahre, „ so lange die Aerndte „ dauert, und freue mich „ über den Vernerthesen „ gen, und über die Be- „ reitsamkeit meiner Kin-

„ wnuczają. Jam teraz
 „ go-letnię starości
 „ doszedł, i temi za-
 „ robionemi rękami
 „ już 75 lat chleba me-
 „ go na téj roli dora-
 „ białem się. Teraz
 „ siadam codzień tu-
 „ tay, i dziękuję Bo-
 „ gu naszemu, że mnie
 „ tak długo żywił, i
 „ tak długo zdrowego
 „ utrzymywał, i że mi
 „ tak dobre dał dzie-
 „ ci.”

Leopold.

Pocziwy człowiek,
 W samęj rzeczy, wy-
 glądał on też bardzo
 siwy. Takich starych
 ludzi nie wiele się za-
 pewna trafia!

Karol.

(Opowiada dalej).
 „ Ludzie, którzy tam
 „ na polu tak pilnie
 „ robią, są wszyscy
 „ moiemi dziećmi i
 „ wnuczkami. Mam ja,
 „ Bogu dzięki! dosyć
 „ sił do władania plu-
 „ giem i kosą, ale mo-

„ der und Kindeskinde-
 „ Ich bin nun 75 Jahre
 „ alt geworden, und ha-
 „ be mit diesen abgehar-
 „ teten Händen schon 75
 „ Jahre mein Brod auf
 „ diesen Aekern erwar-
 „ ben. Nun sehe ich
 „ mich alle Tage hieher,
 „ und danke unserm Gott,
 „ daß er mich so lange
 „ ernähret und gesund
 „ erhalten, und daß er
 „ mir so gute Kinder ge-
 „ geben.”

Leopold.

Der gute Mann! Ja,
 er sah auch recht grau
 aus. Solche alte Leute
 giebt es wohl nicht viel!

Karl.

(Erzählet weiter).
 „ Die Leute, die dort auf
 „ dem Felde so fleißig ar-
 „ beiten, sind alle mei-
 „ ne Kinder und Kindes-
 „ kinder. Ich habe, Gott-
 „ lob! noch Kräfte genug
 „ den Pflug und die Sen-
 „ se zu führen, aber mei-

„ ie dzieci nie chcą te-
 „ go. Pracują one za
 „ mnie niemi. Nie chcą
 „ mnie na to patrzeć, że
 „ im pomagać nie mo-
 „ gę. Z miłości ku mnie
 „ nie chcą mi już tego
 „ dozwolić.”

„ ne Kinder wollen das
 „ nicht. Sie arbeiten für
 „ mich mit. Ich sehe es
 „ nicht gern, daß ich ihnen
 „ nicht helfen darf. Aus
 „ Liebe wollen sie es mir
 „ nicht mehr erlauben.”

Gwilelm.

Wilhelm.

Gdy on to opowia-
 dał, mniósł nasz Oy-
 ciec ręce, i błogosła-
 wił starca i jego bo-
 gobyne dzieci. Dzię-
 kował on moiemu Oy-
 cu, i płakał z rado-
 ści nad tém błogosła-
 wienstwem. My wszy-
 sey plakaliśmy z nim,
 i głaskali starca, iak
 naszego dziadunia.

Als er das erzähle,
 hob unser Papa die Hän-
 de auf, und segnete den
 alten Greis und seine
 frommen Nachkommen.
 Da dankte er meinem
 Papa und weinte vor
 Freuden über diesen Seg-
 gen. Wir alle weinten
 mit und liebkoseten dem
 Alten, wie unserm Groß-
 vater.

Leopold.

Leopold.

Tambym i ja pe-
 wnie także płakał. O
 iak to muszą bydź do-
 bre dzieci! a przecie
 są to tylko chłopci.

Da hätte ich ganz ge-
 wiß auch geweint. O!
 was müssen das für gute
 Kinder seyn! und doch
 sind es nur Bauer.

Karol.

Karl.

Wszakżem ja to
 W Panu często powia-

Daß habe ich Ihnen
 ja oft gesagt, daß die

dał, że ludzie na wsi są bardzo pocziwymi ludźm. Dopuść mi tylko W Panu dopowiedzieć. „Moi Potomkowie, mówil stary, rzecz dalej, kochają mnie wszyscy, iak swęgo Oycę. Znoszą mi oni chleb, na który sam zarabiać nie mogę, i są bardzo radzi temu, że mnie w moiej starości równie pielęgnować mogą, iak iam ich w ich młodości pielęgnował i za nich pracował.” Tu stuknął go Oyciec nasz w ramię, i nazwał go szczęśliwym, iż tak dobre miał dzieci, i powiedział, że Bóg jego bogoboyność iuż tu w jego dzieciach nagradza.

Gwilelm.

A do nas rzekł Oyciec, że wszystkie bogoboyne dzieci, przykładu tego naśladować powinny. Jakżeby też można swoich Rodzicom z serca nie być

Leute auf dem Lande recht gute Leute sind. Lassen Sie mich aber nur aus erzählen. „Meine Nachkommen, sagte der Alte weiter, die lieben mich alle wie ihren Vater. Sie bringen mir das Brod daß ich nicht mehr selbst verdienen darf, und sind recht froh, daß sie mich in meinem Alter, auch so pflegen können, wie ich Sie in ihrer Jugend gepflegt und für sie gearbeitet habe.” Hier klopfte ihn Papa auf seine Schulter, und pries ihn glücklich, daß er so gute Kinder hätte, und sagte, daß Gott seine Frömmigkeit schon hier in seinen Kindern belohnte.

Wilhelm.

Und zu uns sagte Papa, daß alle frommen Kinder diesem Byspiele folgen müssen. Wie künste man auch seinen Aeltern nicht herzlich gut seyn, da sie uns immer

przychylnymi, gdy oni nam zawsze tak wiele dobrego czynią, i nam wszystko dają, czego potrzebujemy!

Piotr.

Mój Oyciec każe też temu starcowi i jego familli co rok beczkę piwa dawać, za to, że ci ludzie tak są pilni, i swemu staremu Oycu tak wiele synowskięj miłości okazują.

Leopold.

Lecz iakim sposobem ten człowiek takię doczekał starości, kiedy w swoim życiu tak wiele pracował, i tylko tak niekczemny chłopskię strawy używał?

Karol.

Ładnie się zapytuje Lopoldku. Jeszcz.ż.ś nie słyszał, że przez pracę i mierność nayłatwię po-

so viel Gutes thun, und uns alles geben, was wir brauchen!

Peter.

Mein Papa läßt auch diesem Alten und seiner Familie alle Jahr eine Tonne Bier geben, weil die Leute so fleißig sind, und ihrem alten Vater so viel kindliche Liebe beweisen.

Leopold.

Wovon ist aber der Mann so alt geworden, wenn er in seinem Leben so viel gearbeitet, und nur so schlechte Bauerkost genossen hat?

Karl.

Sie fragen artig, Leopoldchen. Haben Sie noch nicht gehört, daß man durch Arbeit und Mäßigkeit am leichtesten

daszłego wieku dosiąc można, kiedy się kto Boga boi, i spokojne ma sumienie? Spytaj się jedno samego starca, kiedy żniwiarski wieniec oddany zostanie i staruszek z swoją familią tu wieczorem będzie.

Leopold.

Któż przynosi ten wieniec, i co on ma znaczyć?

Piotr.

Tego nie wiesz także Leopoldku. Oto będziesz jutro po południu wiele nowego widział, i w wieczor się cieszył. Ja WPanu krótko tylko powiem, co za własność ten wieniec ma. Naprzód iemy obiad, potem siadamy wszyscy przed domem, i czekamy na ludzi, którzy wieniec niosą. Ten bywa tak wielki, iak małe wozowe koło. Jest ze zboża ple-

ein hohes Alter erreichen kann, wenn man Gott fürchtet, und ein ruhiges Gewissen hat? Fragen Sie einmal den Alten selbst, wenn der Aerndtekrantz übergeben ist, und der Greis mit seiner Familie hier speisen wird.

Leopold.

Wer bringt denn diesen Kranz; und was hat er zu bedeuten.

Peter.

Das wissen Sie auch nicht Leopoldchen? O dann werden Sie morgen Nachmittag viel neues sehen, und auf den Abend vergnügt seyn. Ich will Ihnen nur kurz sagen, was für eine Bewandniß es mit dem Aerndtekranze hat. Erst essen wir Mittagsbrod. Dann sehen wir uns alle vor dem Hause hin, und erwarten die Leute, die den Kranz bringen. Der ist so groß, wie ein klein Wagenrad. Er wird von

ciony, a kwiatami i wstęgami wystroiony. Jeden z młodych ludzi niesie go, a wszyscy ludzie, którychś WPan na polu pracujących widział, idą za nim.

G w i l e l m.

Tych my oba niosących widzieli, Karolek i ja. Póki żyć będziemy, tego ukontantowania nie przepomnimy.

Leopold.

Ledwie mogę do-czekać, ażebys mi WPan powiedział, co się dalej dzieie. Gdybyśmy tylko jutro prędzéy obiad zjedli! Inaczéy czas będzie mi się bardzo dlugi wydawał.

Piotr.

Młode chłopskie dziewczęta i nasze dziewczki mają wtedy okryte głowy kwieciastami wiankami u-

Getraide geflochten, und mit Blumen und Bändern ausgeputzt. Einer von den jungen Leuten trägt ihn, und alle Leute, die Sie auf dem Felde arbeiten gesehen, folgen ihm nach.

W i l h e l m.

Die haben wir alle beyde bringen sehen, Karolek und ich. In unserm Leben werden wir diese Lust nicht vergessen.

Leopold.

Ich kann es kaum erwarten, daß sie mir sagen, was nun weiter geschieht. Wenn wir nur Morgen erst gespeiset hätten! die Zeit wird mir recht lang werden.

Peter.

Die jungen Bauer-mädchen und unsere Mägde sind dann alle in bloßen Köpfen mit Blumenkränzen geschmückt

stroione, a beżenne und die ledigen Burſche
 chłopcy i parobki und Knechte mit allerley
 wszelkiego gatunku pię- ſchönen Bändern behan-
 knemi wſtążkami są gm.
 przyozdobieni.

Leopold.

To musi najmilszy
 widok sprawować. Po-
 wiadayże WPan dalej.

Piotr.

Naprzód idą wszy-
 scy bez porządku za
 nioſącym wieniec. Jak
 tylko z nim na nasz
 dziedziniec przyyda,
 zaczyrają wszyſcy o-
 wę piękną pieśń: Te-
 raz dziękujcie wszy-
 scy Bogu, i t. d. Tę
 przeſpiewujemy całą,
 i widać każdemu z o-
 czu, iak się cieszy,
 że Bóg dla nas tak był
 łaskawym, i znowu ty-
 le chleba i żywności
 dla bydła urość po-
 zwolił.

Leopold.

Toć pewnie Piotru-
 siu, tak pocziwych

Leopold.

Das muß allerliebſt
 auſſehen. Erzählen Sie
 doch weiter.

Peter.

Erſt folgen ſie alle
 zerſtreut dem Kranztra-
 ger. Sobald Sie damit
 auf unſern Hof kommen,
 ſtimmen ſie alle daſ ſchö-
 ne Lied an: Nun dan-
 ket alle Gott ic. Daſ
 ſingen wir ganz aus,
 und man ſieht es einem
 jeden an den Augen an;
 wie er ſich freuet, daſ
 Gott unſ ſo gnädig ge-
 wesen, und wieder ſo
 viel Brod und Futter für
 daſ Vieh hat wachsen
 laſſen.

Leopold.

Nun gewiß, Peter;
 ſo fromme Menſchen, die

ładzi, którzy mu tak ihm ſo herzlich danken,
 serdecznie dziękują, die muß Gott wohl recht
 musi Bóg hardzo ko- lieb haben, und ihnen
 chać i onym swego gern ſeinen Segen gda-
 błogostawieństwa uży- nen.
 czać.

Gwilelm.

Zapewne, Leopold-
 ku, Bóg nas kocha.
 My też nie zaniechy-
 wamy nigdy naszego
 codziennego chleba z
 wdzięcznością poży-
 wać. Ja WacPanu ie-
 szcze więcey powiem.
 Przed rokiem, gdy
 dziękczynienia pieśń
 śpiewano, wszedł Oy-
 ciec w koło, które we-
 selący się wieśniacy
 zrobili. Myśmy stali
 przy nim. Tam musie-
 liśmy wszyscy z nim
 ręce złożyć, a on się
 modlił. Przy końcu
 zawołali wszyſcy, A-
 men; i dziękowali ra-
 dością sercem Dawcy
 wszystkiego dobra.

Karol.

Ey, Ey, Leopold-
 ku! Co to za świer-

Wilhelm.

Freylich Leopoldchen,
 hat unſ Gott lieb. Wit
 unterlaſſen auch niemals,
 unſer täglich Brod mit
 Dankbarkeit zu genieſſen.
 Ich will ihnen wohl
 noch mehr ſagen. Vorm
 Jahre, als daſ Danklied
 geſungen wurde, trat
 Papa in einen Kreis,
 den die fröhlichen Land-
 leute geſchloſſen hatten.
 Wir ſtanden neben ihm.
 Da muſten wir alle mit
 ihm die Hände falten, und
 er betete. Am Ende ries
 ſie alle, Amen, und
 dankten mit freudigen Her-
 zen dem Gebet alleſ Gu-
 ten.

Karl.

Ey, Ey, Leopoldchen!
 Waſ ſind daſ für wäſſer

ezki w oczach? (ca-
 łnie go z uprzejmo-
 ścią) WPana kocha-
 ny Stryaszku, iakże
 ja kocham cię teraz!
 Już tedy czuiesz prze-
 cię sam, że boisz się Bo-
 ga iest coś pięknego.
 Jutro po południu ie-
 szcze to więcej uczu-
 iesz.

Leopold

O co to za szczęśli-
 we życie.

Piotr.

Nie iestżeś WPan
 w swoim wielkiem
 mieście ieszcze szczę-
 śliwszy?

Leopold.

Jako żywo nie. Tam
 mamy wcale inne u-
 ciechy, które mi się
 teraz wcale już nie-
 podobają; mało co kie-
 dy przy nich czuję,
 ale tu iestem z całego
 serca wesół.

Piotr.

Wieczorem bywa

rige Augen, (er küßt
 ihn freundlich) Sie gu-
 tet Väterchen, wie lies-
 be ich Sie sehr! Nun
 fühlen Sie doch selbst?
 daß die Gottesfurcht et-
 was schones ist. Mor-
 gen Nachmittag werden
 Sie wohl noch mehr füh-
 len.

Leopold.

O was ist das für ein
 glückliches Leben.

Peter.

Sind Sie den in Ih-
 rer großen Stadt nicht
 noch glücklicher?

Leopold.

Bei weitem nicht. Da
 haben wir ganz andere
 Freunden, die mir sehr gar
 nicht mehr gefallen. Ich
 fühle nur immer so wenig
 dabey; aber hier bin ich
 von ganzem Herzen froh-
 lich.

Peter.

Auf den Abend wird

też bardzo wesóło.
 Gdy mój Oyciec lu-
 dziom dobrą kolacyą,
 i do sytości pić da, ro-
 bią oni sobie na środ-
 ku wsi niewinną za-
 bawkę. Nazywam ją
 niewinną, bo wszelkie
 zdrożności przy nię
 troskliwie unikane by-
 wają. Starzec siada
 wtedy w środku mię-
 dzy niemi, i widać to
 bardzo wyraźnie, iak
 on się z wesółości
 swych dzieci i wnu-
 ków cieszy.

Gwilhelm.

Tak Leopoldku, to
 iest prawda, i WPan
 masz zaraz widzieć,
 iak oni się koło nie-
 go cisną, i onemu co
 moment coś przyno-
 szą. Wystrojone dzie-
 wczęta przynoszą mu
 zawsze świeży dzban
 piwa, i pią do niego
 z uprzejmością. Co
 najlepszego mają, nio-
 szą do niego, i głaszczą
 z przymileniem rozwe-
 selone jego lice. Pa-
 robey i mlode chłó-

es auch recht lustig zu-
 gehen. Nachdem der Pa-
 pa den Leuten eine gute
 Mahlzeit und satt zu trin-
 ken gegeben, machen sie
 sich mitten im Dorfe ein
 unschuldiges Vergnügen.
 Ich nenne es unschuldig,
 weil alle Ausschweifungen
 dabey sorgfältig vermie-
 den werden. Der Greis
 sitzt dann mitten unter
 ihnen, und man sieht es
 recht deutlich, wie er
 sich über die Fröhlich-
 keit seiner Kinder und En-
 kel freut.

Wilhelm.

Ja, Leopoldchen, daß
 ist wahr, und Sie soll-
 ten nur sehen, wie sie
 sich um ihn herum drän-
 gen, und ihm alle Au-
 genblicke etwas zutra-
 gen. Die gepuzten Mäd-
 chen bringen ihm immer
 einen frischen Krug Bier,
 und trinken ihm freund-
 lich zu. Das Beste, was
 sie haben, bringen sie
 ihm, und streichen ihm
 lieblich die fröhlichen
 Wangen. Die Knechte
 und jungen Bauern brin-

pkę zapalał mu raz
wraz lulkę, ile razy od
radości zapomni oney
wykurzyć.

Leopold.

Przecudownie. To
ja muszę sam widzieć.
Nie możemyż na wie-
czór koło tego poczi-
wego starca usiąść,
i jego radości być
przytomni? Wiesz-
że co, Karolku, my
mu naysmaczniejsze
rzeczy z naszej kola-
cyi zaniesiemy, aby
on nas tak lubił, jak
swoie dzieci i wnuczki.

Piotr.

Prawda, tego po-
zwala nam Ojciec,
abyśmy przy nim sie-
dzeli, i jego się ukon-
tentowaniom wraz z
nim przypatrywali, a-
le zanieść nie mu nie
możemy. Bo dziś ie-
my daleko późniéj,
niż kiedy indziéj, a
po stole nie możemy
znowu iść na wieś.
To atoli nic nie zna-

nen ihm allemal sein
Pfeifchen wieder an, wenn
er vor Freuden vergess-
sen, es auszurauchen.

Leopold.

Allerlieb. Das muß
ich selbst sehen. Können
wir uns nicht auf den
Abend um den guten Al-
ten herumsetzen, und sei-
ner Freude beywohnen?
Wissen Sie was Karl-
chen, wir wollen ihm das
Delikateste von unserer
Abendmahlzeit mitbrin-
gen, damit er uns auch so
gut sey wie seinen Kindern
und Enkeln.

Peter.

Ja, das erlaubt uns
Papa wohl, das wir uns
zu ihm setzen, und seine
Freude mit ansehen, aber
mitbringen können wir
ihm nichts. Denn heute
essen wir viel später, als
sonst, und nach Tische
dürfen wir nicht wieder
ins Dorf gehen. Das
hat aber nichts zu sagen.
Der Alte bekommt doch
von der Mama für sich

czy. Starzec dostaje i
tak od matuli dla siebie
iedynie samego sztukę
naysmakniejszego pla-
cka, i flaszeczkę na-
szego nayslepszego wi-
na, a to nosi mu ma-
tunia sama do wsi. Tam
pije on ochoczo za iéy
i mego Oycy zdrowie,
i dziękuje tak czule za
szagowne wzmocnienie
swego żołądka. My
możemy wtedy bydź
także przy tém.

Leopold.

To jest wybornie.
Więc on i nasze zdro-
wiz pić będzie.

Karol.

Cała ta wesolość dla
nas wszystkich nazbyt
prędko przejdzie.

ganz allein ein Stück von
Künsten Kuchen, und ein
Fläschchen von unserm bes-
ten Wein, und das bringt
ihm Mama selbst ins Dorf.
Da trinkt er fröhlich auf
ihre und meines Pappas
Gesundheit, und dankt
so freundlich für die kost-
bare Stärkung seines Ma-
gens. Wie können denn
auch dabey seyn.

Leopold.

Das ist vortreflich.
Denn wird er auch wohl
einmal unsere Gesundheit
trinken.

Karl.

Die ganze Lust wird
für uns alle viel zu ge-
schwind vorüber gehen.

Erzählungen

aus dem Leben Friedrichs des Zweiten,
Königs von Preußen.

1.
Der alte General Zieten schlief einß bey der königlichen Tafel ein, und als ihn jemand aufwecken wollte, sagte der König: Laßt ihn schlafen, er hat lange genug gewacht.

2.
Bey der Belagerung der Festung Küstrin war ein große Fehler vorgegangen. Als sich der Kommandant deswegen bey dem Könige entschuldigte, antwortete er ganz gelassen. Der Fehler liegt an mir selbst: Warum habe ich ihn zum Kommandanten gemacht.

3.
Nach der unglücklichen Schlacht bey Kollin schrieb Friedrich an den Lord Marschall unter andern auch folgendes: Daß Glück hat mir diesen Tag den Rücken zugekehrt. Ich hätte es vermuthen sollen: es ist ein Frauenzimmer, und ich bin nicht Galant. Es erklärte sich für die Damen, die mit mir Krieg führen.

POWIEŚCI

z Życia Fryderyka Drugiego Króla
Pruskiego.

1.
Stary Generał Zitten zasnął raz był u Królewskiego stołu: a gdy go ktoś obudzić chciał, rzekł Król: niech spi, dosyć on długo dla nas czuwał.

2.
Przy oblężeniu twierdzy Kistryna, wielkie zaszyły błędy. Gdy się Komendant z tego przed Królem usprawiedliwiał, odpowiedział on cał spokojnie: Błąd ten spada zaiste na mnie samego. Poczem ja też ciebie komendantem zrobił!

3.
Po nieszczęśliwéy bitwie pod Kollinem, pisał Fryderyk do Lorda Marszał między innemi i to co następuje: Fortuna tego dnia tyłem się do mnie obróciła. Powiniennem się był tego spodziwać. Jest to kobieta, a ja nie do umizgów. oświadczyła się tedy za damami, które ze mną wojnę prowadzą.

4.

Bey der Zusammenkunft des Königs mit dem Kaiser war große Tafel, wozu die vornehmsten Offiziere gezogen wurden. Da sich der General Laudon untenan setzen wollte, rief ihm der König zu. Kommen sie her, General Laudon, setzen sie sich hieher; ich habe sie allemall lieber zur Seite, als mir gegenüber.

5.

Das auf königliche Kosten gebauete Predigerhaus in Potsdam, erhielt nur einen Eingang. Die Geistlichen suchten daher schriftlich beym Könige an, für einen jeden Prediger einen besondern Eingang machen zu lassen. Der König schrieb eingekündigt auf die Bittschrift: Es ist nur eine Thüre zum Himmel.

6.

Der General Zarembo hatte einen weitläufigen polnischen Namen. Der König hatte davon gehört und fragte ihn einmal: Wie heißt er denn eigentlich Zarembo? Der General sagte seinen langen Namen her. Ey! rief der König aus, so heißt ja der Teufel nicht. Mit kalten Ernst erwiderte Zarembo: Nur Eure Majestät, der ist auch nicht von meiner Familie.

7.

Der König sagte einst zu dem Abt Bastiani: Wenn Sie die päpstliche Krone erlangen werden, die ich erbaulicher frommer Lebenswandel Ihnen gewiß noch erwerben muß, wie werden Sie mich aufnehmen, wenn ich nach Rom komme Ihnen meine Devotion zu erweisen? Man lasse den schwarzen Adler herein,

4.

Przy zjechaniu się Króla z Cesarzem był dany wielki stół, do którego przednieysi officerowie zaproszeni byli. Gdy Jenerał Laudon nizko usiądzć chciał, zawołał nań Król: Podź sam Jenerale Laudonie, usądz tu: wolę cię zawsze mieć obok siebie, niżeli przeciw sobie.

5.

Królewskim kosztem wystawiony dla Predykantów dom w Potsdamie miał tylko jedno wniście. Duchowni dopraszali się przeto na pismie u Króla, ażeby dla każdego Predykanta osobny wschód zrobić pozwolił. Król napisał własną rękę na suplice: jedne są tylko drzwi do nieba.

6.

Jenerala Zaręba miał bardzo obszerny Polski przydomek. Król słyszał o tém, rapytał go raz: Jakże się nazywasz właściwie Zarębo? Jenerał powiedział mu swoje długie nazwisko. Ey! zawołał Król, tak się i diabeł nie nazywa. Z nimną krwią odpowie mu Zaręba. Prawda Nayiasnieyszy Panie, bo on też nie iest z mojej familii.

7.

Król rzekł do Opata Bastyańskiego: Kiedy WPan Papieżkiéy korony dostąpisz, którą przykładne i pobożne iego życie wyiednać mu pewnie musi, jakże mnie przyymiesz, gdy do Rzymu przyjadę dla okazania WPanu moiej przychylności? Wpuścić czarnego Orła do

werde ich sagen, versetzte der Abt, er bedede mich mit seinem Flügel, aber verschone mich mit seinem Schnabel.

8.

Ein Bedienter hatte den König so erzürnet, daß er ihm ein Ohrfeige gab, und seine Haare dabei etwas in Unordnung brachte. Der Bediente setzte sich hierauf in des Königs Gegenwart vor einem Spiegel, und sieng an seine Frisur zurecht zu machen. Schurke! was unterstehst du dich? Eure Majestät, ich wollte nicht gern die Leute in dem Vorzimmer sehen lassen, was zwischen uns beyden vorgegangen ist. Der König lachte darüber, und ging aus seinem Zimmer.

9.

Ein Reisender der sich in Potsdam aufhielt, macht die Anmerkung: Die Bibliothek des Königs sey eine der schönsten, wom feinsten Geschmacks, und von seiner eignen Unordnung! Er ließ sich auch die Garderobe zeigen: diese bestand aus zwey blauen Röcken mit rothen Aufschlägen, wovon an dem einen das Futter schon etwas durchgerieben war, zwey gelben ziemlich stark mit spanischen Schnupftabak bestreuten Westen, drey Paare gelben Beinkleidern, und einer blausammelten reich mit Silber gestickten Gardeuniform. Zahlreicher war der Kleideroversach Friedrichs nie. Wie selten trifft man in Palästen dergleichen Garderoben, dergleichen Bibliotheken an!

10.

In dem siebenjährigen Kriege ritt der König einst mit einem ganz kleinen Gefolge zu rekognosciren. In einem Gebüsch lagen einigen Panduren, die durch

mirne kážę, odpowiedział Opat, aby mnie zastąpił skrzydłem swoim, a nie raził dziobem.

8.

Jeden służący tak był Króla rozgniewał, że ten dał mu w gębę i włosy jego przy tém nieco rozczochrał. Służący stanął potem w przytomności Króla przed zwierciadłem, i zaczął fryzurę swoją poprawiać: Hultain! cóż to ty robisz? Najjaśnieyszy Panie, niechciałbym ludziom w przedpokoiu dażć poznać, co między nami obudwoma zaszło. Król rozśmiał się na to, i wyszedł ze swego pokoiu.

9.

Pewny Woiażer, który w Potsdamie niejakie czas bawił, czyni uwagę: że Biblioteka Króla jest naysięknieysza, naywybornieyszego gustu: i od niego samego ułożona. Kazał on sobie także garderobę pokazać: ta składała się z dwóch granatowych zwierchnich sukni z czerwonymi wyłogami, z których u jednéy podszewka już nieco przetarta była: z dwóch żółtych mocno tabaką hiszpańską nabitych kamizelek: z trzech par żółtych spodni, i z jednego granatowego axamitnego bogato srebrem haftowanego Gwardyi munduru. Nigdy licznieyszą nie była garderoba Fryderyka. Jak rzadko zastać po pałacach podobną garderobę, podobną Bibliotekę!

10.

Pod czas siedmioletniéy wojny, wyjechał raz Król z małą eskortą na rekognoskowanie. W jednych krzakach leżało kilku Pandurów,

einzelne Schüsse nach dem Befolge des Monarchen zielten. Der Held achtete dies nicht, als ihm plötzlich ein Feldjäger zurief: Reiten sich Eure Majestät, da unter diesem Baume dicht am Wege legt einer auf Sie an! Friedrich behielt seine Fassung, sah sich um, erblickte den zielenden Panduren, hob seinen Stock in die Höhe, und rief ihm mit drohender Stimme zu! Du! du! und der Pandur nahm erschrocken sein Gewehr vor den Fuß, entblühte sein Haupt und blieb in ehrerbietiger Stellung stehen, bis der König vorüber geritten war.

11.

Als sein Alter und seine Leibeschwäche zunahmen, begegnete es dem Könige einigemal, daß er etwas länger schlief, als er sich vorgesezt hatte. Er ärgerte sich darüber, und befohl seinem Kammerlakaien ihn nicht länger, als bis vier Uhr schlafen zu lassen. Einst kam ein Bedienter, den der König erst angenommen hatte, um diesen Befehl zu erfüllen. Laß mich doch noch ein wenig schlafen, ich bin noch gar zu müde! Eure Majestät haben mir befohlen, ich sollte so früh kommen. Nur noch eine einzige Viertelstunde, sage ich. Keine Minute. Eure Majestät? es ist vier Uhr: ich lasse mich nicht abweisen. Nun das ist brav! rief der König, du würdest übel angekommen seyn, wenn du mich hättest liegen lassen.

12.

Bei der Belagerung von Schweidnitz war der König mit einem Ingenieur nicht zufrieden, und sagte mit Unwillen zu ihm: Scheer er sich zum Haffer! Der Ingenieur ging stillschweigend weg.

ktoczy pojedynczemi wystrzałami do eskorty Króla celowali. Bohater nie zważał na to, aż nań nagle Jegier jeden zawołał: Nayaśniesz, Panie, ratuy się! tam pod owem drzewem tuż przy drodze mierzy jeden do Pana. Fryderyk nie zmieszał się bynajmniey, obeyrzał się, postrzegł celującego Pandura, podniósł swoją łaskę w górę, i zawołał nań groźnym głosem: Ty! ty! a Pandur wziął przełknięony swoją bronią da nogi, odkrył głowę, i stał w pełney uszanowania postawie, aż póki Król nie przeiechał.

11.

Gdy jego wiek i jego słabość wzręgały się, trafiło się Królowi kilka razy, że trochę dłużej spał, niżeli sobie założył. Markotno mu to było, i rozkazał swemu pokojowemu, aby mu nie dłużej iak do czwartey godziny spać pozwolił. Raz przyszedł służący, którego Król dopiero co był przyjął, dla dopełnienia tego rozkazu. Day mi jeszcze trochę się przespać, iestem cale ociężały. Wasza Królewska Mość rozkazalesz mi, abym tak rano przyszedł. Jeszcze tylko jeden kwadransik, mówię ci: ani minuty N. Panie: już czwarta godzina; nie dam się odprawić. No! to i dobrze zawołał Król, byłbyś bardzo źle przywitany, gdybyś mi był leżeć pozwolił.

12.

Przy oblężeniu Świdnicy nie był Król z jednego Inżyniera kontent, i rzekł do niego z gniewem: Idź precz do kata! Inżynier słowa nie powiedziawszy odszedł. Król to wi-

Da es der König sah, rief er ihn zurück, und sagte: ich will daß ihr die Belagerung fortsetzt, und dann fortgeht. Ohne sich lange zu bedenken antwortete ihm der Ingenieur: Eurer Majestät bin ich für die Gnade verbunden, daß Sie mir erlauben, mir erst ein Bein, oder einen Arm weg-schießen zu lassen, ehe ich aus ihrem Dienste gehe. Ich habe aber beyde nöthig, damit ich Eurer Ma-jestät die Unkosten ersparen kann mich, aus Ihren Staaten tragen zu lassen. Ueber diese Dreistigkeit war der König nicht ungehalten, sondern lachte da-rüber, befahl ihm an seine Arbeit zu gehen, und beschenkte ihn reichlich.

13.

Als Stanislaus Augustus den Polnischen Thron bestieg, erhielt er Glückwünschungsschreiben von allen Höfen. Das merkwürdigste ist das vom Könige von Preußen. Eure Majestät müssen bedenken, daß, da Sie Ihre Krone durch Wahl und nicht durch Geburt erhalten haben, die Welt auf-merksamer auf Ihre Handlungen seyn wir als irgend eines andern Monarchen in Europa, das ist nicht mehr wie billig. Da letzteres bloß eine Wirkung der Verwandtschaft ist, so erwartet man von einem solchen nichts mehr (wie wohl viel mehr zu wünsch-ten wäre) als das, womit die Menschen ge-wöhnlich begabel sind; aber von den, welcher von seines Gleichen von einem Unterthan zum Könige erhoben worden, von dem welcher freiwillig ge-wählt worden über die zu regieren, die ihn wähle-ten, erwartet man alles was nur eine Krone ver-dienen und zieren kann. Dankbarkeit gegen sein Volk ist die erste Tugend eines solchen Monar-chen, denn ihm allein nächst der Vorsehung hat

zue zu zwołał go i rzekł: Chcę ażebyś obła-żenia dokończył, a potém odszedł. Bez dłu-giego namyslenia się odpowiedział mu Inżenier: Waszëy Królewskięy Mości jestem za tę łaskę obowiązany, iż pozwalasz, abym sobie wprzód nogę lub rękę ustrzelić dał, nim z iego służby wyddę; oboie atoli jest mi potrzebne, abym W. Król: Mości kosztu oszczędzić mógł na wy-niesienie mnie z iego Państwa. Na tę iego zu-chwałosc Król się nie oburzył, owszem rozśmiał się, kazał mu do swoięy roboty powrócić, i u-darował go hojnie.

13.

Gdy Stanisław August na tron Polski wstąpił, odebrał powinszowanie od wszyst-kich dworów. Naywiększy godne uwagi jest powinszowanie Króla Pruskiego. Wasza Kró-lewska Mość powinienes rozważyć, że kiedyś przez elekcyę, a nie przez urodzenie koronę otrzymał, świat bacznieyszym na iego postępkę będzie, nizeli na sprawę, któregokolwiek in-tego Monarchy Europy; i nie nad to sprawie-dliwszego. Gdy bowiem ostatnis tylko jest sku-tkiem pokrewienstwa, tedy nie spodziewają się po takim niczego więcey (luboby daleko wię-cęy zyczyć należało) nadto, czém ludzis po-spolicie obdarzeni bywają: lecz po tym, który od równych sobie z poddanego na Króla wy-niesiony został, po tym, który dobrowolnie wybrany był do rządzenia temi, którzy go obra-li, obiecują sobie wszystko, co tylko na koro-nę zasłużyć, i onę zdobić może. Wdzięczność dla swego ludu jest pierwszą cnotą takowego

13

ers zu danken, daß er Monarch ist. Ein König durch Geburt, der seines Standes unwürdig handelt, ist bloß eine Satyre auf sich selbst; aber ein gewählter König, der seiner Würde nicht gemäß handelt, beschimpft auch seine Unterthanen. Eure Majestäten werden gewiß diese Wärme verzeihen: sie ist eine Wirkung der aufrichtigen Achtung. Der vorzüglichste Theil des Gemäldes ist nicht so sehr eine Lehre, was Sie seyn sollen, als eine Prozeheigung, was Sie seyn werden.

Aus den Vaterländischen Geschichten.

14.

Die übermäßige Neigung zu der Jagd und schönen Pferden, bewog Wyżga den Erzbischof von Gnesnen zu sagen: daß viele jungen Herren das traurige Schicksal des Aetoon und Diomedes, die von ihren eignen Pferden, und Hunden gestressen wurden, erfahren.

15.

Man berichtete einst den Johann Chodkiewicz, daß eine unzählige Menge Feinde anrückte. Obgleich dieser Held nur ein Handvoll Truppen bey sich führte, so griff er dennoch alsbald auf die erhaltene Nachricht mit unerschrockenem Muthe nach dem Säbel, und sagte: Mit diesem Säbel will ich die Feinde zählen.

16.

Stephan Batory besuchte einst in Kratau die Schulen, und da er Willens war die Jugend zu überreden, daß die Wissenschaften den Weg zu Eh-

Monarchy: bo iemu samemu po Opatrzności winien jest, że jest Monarchą. Król z urodzenia, który nie tak iak przystało na stan iego czyni, ściągá tylko na siebie samego naganę; ale obrany Król który się dostoięństwu swemu nieprzyzwoicie sprawuje, bańbi także swoich poddanych. W. K. Mość wybaczysz pewnie zapałowi temu, jest on skutkiem rzetelnego szacunku. Naypiękniejsza część obrazu nie tak jest nauką, czém bydź powinienes, iak raczej przepowiedzeniem, czém będziesz.

Z Oyczystych dzieiów.

14.

Zbyteczne przywiązanie do polowania i pięknych koni, pobudziło Wyżgę Arcybiskupa Gnieźnięskiego do powiedzenia: że wielu młodych Paniczów smutnego losu Akteona i Dyomedesa, którzy od swoich własnych koni i psów pożarci byli, doznawiają.

15.

Doniesiono raz Janowi Chodkiewiczowi, że niezliczone mnóstwo nieprzyaciół nadchodziło. Lubo ten Bohatyr garstkę tylko wojska z sobą prowadził, wziął się jednak zaraz po odebraney téy wiadomości z nieustraszonym umysłem za szablę i rzekł: Tą ja szablą nieprzyaciół policzę.

16.

Stefan Batory odwiedzał raz w Krakowie szkoły: a że chciał młodzież przekonać, iż nauka drogę do godności nayspewnię to-

renstellen am sichersten bahnen; sprach er zu einem armen, aber den Studien fleißig obliegenden Studenten: *Disce puer: faciam te Moseipanie*, das ist: *Perne Junge*, und ich will dich zum Herren machen.

17.

Als Johann der dritte nach Wien abreiste bemerkte er, daß seine Gemahlinn, die ihr kleines Söhnchen auf dem Arme hielt, weinte. Er fragte sie also nach der Ursache. Diese ihres Mannes würdige Heldinn antwortete; *Es thut mir leid, daß dieses Kind noch nicht im Stande ist mit dir zugleich nach der Sieges Krone zu streben.*

18.

Ein schönes Beispiel der Liebe gegen die Aeltern hat uns Boleslaus der Krümmäulichte gegeben, indem er fünf Jahre lang nach dem Tode seines Vaters Wladislaus im Trauer gieng. Der nämliche König pflegte zu sagen, so oft er das Gemälde des Vaters, welches er immer auf seiner Brust trug, anschaute: *Bewahre mich Gott, daß ich etwas der Ehre meines Vaters unanständiges begehe.*

19.

Karl Gustav König von Schweden lobte die Tapferkeit des Czarniecki, und begehrte ihn persönlich zu kennen. Deswegen schickte er seinen General Schlipenbach zum Geißel für ihn. Es ist kein Geißel nöthig, sagte Czarniecki zum Schlipenbach: *mir ist es am königlichen Worte genug, meiner Sicherheit gewiß zu seyn.*

ruie, rzekł do iednego ubogiego, lecz pilnie uczącego się studenta: *Disce puer, faciam te Moseipanie*, to jest, ucz się się chłopcze, a uczynię cię panem.

17.

Gdy Jan trzeci pod Wiedeń odieżdżał, postrzegł, że jego żona swego małego synka na ręku trzymając płakała. Spytał tedy się więc o przyczynę. Ta swego męża godna bohaterka odpowiedziała: *Bolesno mi jest, że to dziecko jeszcze nie jest w stanie z tobą razem zwyciężkich dobić się laurów.*

18.

Piękny przykład miłości ku swoim Rodzicom dał nam Bolesław Krzywousty, gdy przez pięć lat po śmierci Ojca swojego Władysława w żałobie chodził. Tenże sam Król zwykł był mawiać, ile razy na portret Ojca, który zawsze na piersiach nosił, spojrział: *Niech mnie Bóg uchowa, ażebym co honorowi Ojca meiego nieprzystoynego popełnił.*

19.

Karol Gustaw Król Szwedzki wielbił mężstwo Czarnieckiego, i żądał go z osoby poznać. Na ten koniec posłał swego Jenerała Szlipenbacha w zastaw za niego. Nie potrzeba żadnego zastawnika, rzekł Czarniecki do Szlipenbacha, dosyć mi jest na królewskim słowie, abym bezpieczeństwa mego był pewny.

20.

Als man Johann Sapięha dem Kanzler von Litauen erzählte, daß ein gewisser Herr einen sehr schönen Büchervorrath hätte, allein kein Buch drauß lese: so sagte Sapięha hierauf: Der Mensch ist einem Büchlichten ähnlich, welcher einen Buckel hinter sich trägt, ihn aber niemals sieht.

21.

Alexandra Catharine Czarnieckinn eine Tochter des berühmten Czarniecki nahm von ihrem Vater, der sich nach Dänemark wieder hie Schweden anschickte, mit diesen Worten Abschied! O wie bedaure ich es, daß ich nicht als eine Mannsperson geboren bin, auf daß ich den väterlichen Thaten nachahmen, und seinen Ruhm erben könnte.

22.

Als Hedwige die Mutter Heinrichs des zweiten Fürsten von Borslau erfahren hatte, daß die Tartarn Pohlen plünderten, und gegen Schlesien anrückten, ergriff sie einen Säbel, both ihn dem Sohne, und sprach: Liebster Sohn! willst du, daß ich mich nicht schäme, deine Mutter zu seyn, so eile zur Rettung des Vaterlandes. Und da sie von seinem Tode Nachricht bekam, schalt sie ihre Schwiegerochter, die den Tod ihres Mannes beweinete.

23.

Stephan Czarniecki fiel die Haydamaken in Monasterziska an: und als er der erste die Verschanzungen erstieg, durchbohrte ihm eine feindliche Kugel das Gesicht und riß ihm den Kinncaden auß. Ein so schmerzer Schuß übergoss ihm den Mund mit Blut und hemmete den Athem. Als man

20.

Gdy Janowi Sapięze Kanclerzowi Litewskiemu powiedziano, że pewny Pan bardzo piękną bibliotekę miał, ale żadney xiążki z nięj nie czytał, rzekł Sapięha na to: Ten człowiek iest do garbatego podobny, który garb za sobą nosi, ale go nigdy nie widzi.

21.

Alexandra Katarzyna Czarniecka, córka sławnego Czarnieckiego pożegnała swego Oycę, który się do Danii przeciwko Szwedom wybierał, temi słowy. O jak żałuję, żem się mężczyzną nie urodziła, ażebym Oycowskich czynów naśladować i sławę jego dziedziczyć mogła!

22.

Gdy Jadwiga Matka Henryka drugiego Xiążęcia Wroclawskiego dowiedziawszy się, że Tatarzy Polskę plondrowali, i ku Szląskowi zbliżali się, porwała pałasz, podała go synowi i rzekła: Kochany Synu! chceszli, bym się nie wstydzila, żem iest twoią Matką, śpieszże na ratunek Oyczyzny. A gdy o iego śmierci wiadomość odebrała, zgromiła swoię synową, że śmierć męża oplakiwała.

23.

Stefan Czarniecki napadł na Haydamaków w Monasterzyskach: i gdy pierwszy na szanccę wskoczył, przeszyla mu nieprzyjacielska kula twarz, i wyrwała szczękę. Tak ciężki postrzał zalał mu usta krwią, i zatamował oddech. Gdy go więc z konia zdięto, i on

ihn nun vom Pferde genommen, und er das geronnene Blut ausgespiert hatte, fragte er alsobald, ob die Stadt erobert wäre.

24.

Throphile Sobieskian vom Hause eine Danułowiczin u. Castellanin von Krakau bewillkommete ihre von Paris zurückkommenden Söhne mit diesen Worten: Gott sey Dank, daß ihr gekommen seyd, denn das Vaterland hat eurer Hülfe nöthig. Gehet unsern Schimpf an den Tartaren zu rächen. Allein wisset, daß ich euch nicht für meine Söhne erkennen werde, wenn ihr jenen gleichen werdet, die bey Pilawce die Flucht ergriffen:

25.

Die von ihren Herren unterdrückte Russische Bauerschaft haßte die Polen so sehr, daß nicht nur die Männer, sondern so gar die Weiber oft den Tod dem Leben unter Polnischer Regierung vorzogen. In Busche einem Städtchen, welches Stephan Czarniecki einnahm, brachte die Frau eines Hauptmanns erst den Mann mit eigener Hand um, hernach setzte sich auf eine Pulvertonne, und steckte sie unter sich an, damit sie nicht lebendig in die Hände der Eroberer fiele.

26.

Nachdem Jakob Sobieski, den man an die Stelle August des zweenen zum Könige von Polen wählen wollte, in Schlessen aufgefangen, und nach Leipzig in Verwahrung gebracht worden war; schlug Carl der zwölfte dem Prinzen Alexander vor, denselben Thron zu bestiegen, den das Glück seinem Bruder nicht zu gönnen schien. Er gedachte dabey nichts weniger, als eine abschlägige Antwort von ihm zu erhalten. Allein er ersannte, da ihm der Prinz seine edlen Gesinnungen durch diese Worte zu versichern gab: Niemals, sagte er, wird mich etwas

zsiadłą krew wypłak, spytał się natychmiast, czyli miasto było dobyte.

14.

Teofila Sobieska z domu Danitowiczowna, Kasztelanka Krakowska, przywitała swoich z Paryża powracających synów temi słowy; Bogu dzięki, żeście przyiechali, bo Ojczyzna waszcy pomocy potrzebuje. Idźcie się naszey hańby na Tatarach pomścić. Ale wiedźcie, że was za moich synów nie uznaję, jeżeli owym podobni będziecie, którzy pod Piławcami pierzebnęli.

25.

Od swoich Panów uciśnione Ruskie chłopstwo nienawidziło Polaków tak bardzo, że nie tylko mężczyźni, ale nawet kobiety częstokroć śmierć nad życie pod Polskim rządem przekładały. W Buszy miasteczku, którego Stefan Czarniecki dobył, żona iednego Setnika zabiła na-przód męża własną ręką, potem usiadła na beczce prochu i zapaliła ją pod sobą, ażeby żywcem w ręce zwycięzców nie wpadła.

26.

Gdy Jakób Sobieski, którego na miejsce Augusta drugiego Królem Polskim obrać chcia-no, w Szląsku schwytyany i do Lipska w areszt zaprowadzony został: proponował Karol dwunasty królewiczowi Alexandrowi, ażeby na ten tron wstąpił, którego fortuna brata iego zdała się wzbraniać. Niczego się on mniędy nie spodziewał, iak odmawiającą odpowiedź od niego odebrać. Alści zdumiał się, gdy mu Królewicz swój wpaniały myślenia sposób temu słowy dał poznać; Nigdy mówił on, nie

bewegen können, aus dem Unglücke meines Vaterlandes und meines älttern Bruders einigen Vortheil zu ziehen.

27.

Nachdem unser Kriegsheer bey Bezora geschlagen wurde, führte der Feldherr Solski die Ueberbleibsel gegen den Dniester, und bedeckte sie mit eigener Brust vor den nachjagenden Türken. Seine Söhne riefen ihm, daß er sein eigenes Leben retten sollte. Nein, meine Kinder, antwortete der Greis, die Republik hat mir das ganze Heer anvertrauet. Wenn ich es nicht erhalte, so will ich mit zugleich umkommen. Und so geschah es auch. Auf dem Orte wo er blieb, wurde eine Säule errichtet mit der Aufschrift: Lernet, wie angenehm es ist, für sein Vaterland zu sterben.

28.

Eine merkwürdige Tapferkeit, die der Spartanischen gleichet, zeigte bey Stawischeze ein gewisser Jüngling Zglobicki. Denn dieser sprang auf die feindliche Verschanzung, und steckte da die Fahne auf. Als ihm aber ein Kosak die rechte Hand mit dem Säbel abgehauen, ergriff er die umfallende Fahne mit der linken, und ließ sie nicht eher austreiben, bis er auch diese zweite verloren hatte. Auf gleiche Art soll sich ein gewisser Kowalski hervorgethan haben, welcher, als ihn die Feinde umringet hatten, um sich die Fahne nicht aus den Händen reißen zu lassen, den Schaft auf die Seite warf, die Fahne allein zusammen wickelte, sich hinauflegte, und getödtet wurde.

29.

Jakob Sobieski Kastellan von Kezlan gab dem Aufseher seiner Söhne Markus und Johannes, die er auf die Academie von Kezlan schickte, unter

miß geklönlich nie potrafi, abym z nieszczęściu moiey Oycyzny i mego starszego brata iaką korzyść ciągnął.

27.

Gdy nasze woysko pod Cecorą zbite zostało, uprowadzał Hetman Zolkiewski niedobitków ku Dniestrowi, i zastaniał ich własnymi piersiami od otaczających Turków. Synowie jego radzili mu, aby swoje własne życie ratował. Nie, moje dzieci, odpowiedział starzec, Rzeczpospolita całe mi woysko powierzyła: jeżeli go nie uratuję, to razem zginę; i tak się też stało. Na miejscu, na którym poległ, wystawiono słup z napisem: Uczcie się, iak miło za swoię Oycyznę umierać!

28.

Znakomitą waleczność, która Spartanickię wyrównywa, okazał przy Stawiszczach pewny młodzieniec Zglobicki. Bo ten wskoczył na nieprzyjacielski szaniec, i na nim swoię zatknął chorągiew. Gdy mu zaś Kozak prawą rękę szablą odciął, uchwycił wywracającą się chorągiew lewą, i nie dał iey sobie prędkę wydrzeć, póki i tę drugię rękę nie stracił. Podobnym sposobem miał się także nieiski Kowalski popisac, który, gdy go nieprzyjaciela ob-skoczyli, aby sobie chorągwi z ręki nie dał wyrwać, drzewce iey na bok odrzucił, samę chorągiew w kłęb zwinął, na nię się położył, i tak zabity został.

29.

Jakób Sobieski Kasztelan Krakowski dał dozorczy synów swoich Marka i Jana, których do Akademii Krakowskiey wysyłał, między

andern auch diese Warnung: Ich wollte nicht, daß meine Söhne lederhaft und verhärtet aufgezogen würden: vielmehr wünsche ich, daß sich ihr Magen bey Zeiten zu groben Speisen gewöhne, deren zu genießen es sich ihnen in den Kriegen treffen wird. Diesen seinen Söhnen, als sie nach Paris reiseten, gab er folgende Erinnerung: Macht euch in allen vollkommen, bloß nicht im Tanzen, denn dieses werdet ihr hier von den Tactern erlernen.

30.

Als Heinrich der Kaiser Glogau einnehmen wollte, ließ er die Kinder der wohlhabendsten Bürger dieser Stadt, welche ihm vormals zum Unterspfande gegeben worden waren, an die Spitze seines Kriegsheers stellen, damit die Belagerten ihr zum Ziele der Pfeile ausgeföhretes Blut sähen, und sich aus Mitleid gegen dasselbe ergeben möchten. Doch die Liebe zum Vaterlande ersticke die Stimme der Natur, in den tapferen und dem Lande treuen Herzen. Die Glogauer ließen sich durch das traurige Seufzen der Unschuld nicht bewegen. Sie warfen die Pfeile sowohl auf die Ihrigen, als auf die Feinde, und so nöthigten sie den Kaiser abzuziehen.

31.

Zur Zeit der Belagerung des Schlosses von Trembowla durch Ibrahim Bascha im Jahre 1675. entschloß sich endlich Chrzanowski, nach dem er sich tapfer wiederseht hatte, sich den Muselmännern zu ergeben: Wenn seine Gemahlinn ergriff die Waffen und sagte: „Entweder nimm mit diesem Eisen das Leben, damit ich die Schande nicht habe, die du dir bereitest: oder du kommst durch meine Hand um, wenn du dich unterstehst den König, die Familie und das Vaterland zu ver-

innemi i tę przestroę; Nie chciałbym, aby moi synowie delikatnie i pieszczonnie wychowani byli, owszem pragnę, ażeby się ich żołądki wczesnie do grubych potraw przyzwyczaiły, których im używać podczas wojen nie raz wypadnie. Tymże swoim synom, gdy do Paryża wyjeżdżali, dał następujące napomnienie: Doskonalcie się we wszystkiém, tylko nie w tańcach, bo się tu tego od Tatarów nauczyć.

30.

Gdy Henryk Cesarz Glogowa dobył, chciał, rozkazał dzieci najbogatszych obywatelów tego miasta, które mu dawniey w zakład dane były, na czele swego woyska postawić, ażeby oblężeni swoją na cel strzał wystawioną krew widzieli, i z politowania nad nią poddali się. Jednak miłość Ojczyzny stłumiła głos natury w mężnych i krajowi swemu wiernych sercach. Glogowianie nie dali się smutnym łękiem niewinności wzruszyć. Rzucali oni pociski tak na swoich, jak na nieprzyjaciół, i tym sposobem przymusili Cesarza do odstąpienia.

31.

Podczas oblężenia Zamku Trębowskiego przez Ibraima Baszę w roku 1675 postawił nakoniec Chrzanowski, który dotąd mężny dawał odpor, Muzulmanom się poddać. Lecz żona jego wzięła się do pałasza i rzekła: „Albo mi odbierz tem żelazem życie, abym nie była uczestniczką téj hańby, którą sobie gotujesz: albo sam zginiesz z ręki mojej, jeżeli się odważysz Króla, Familią i Ojczyznę zdradzać.” Taką odwagą kobiety w męż-

„rathen.“ Der durch den Muth des Weibes in der Tapferkeit gestärkte Chrzanowski vertheidigte nicht nur allein das Schloß, sondern richtete noch durch einige Ausfälle eine große Niederlage unter den Türken an, und trieb sie davon ab.

32.

Als Johann Zamojski erfuhr, daß Kochanowski der berühmteste Poet sich von dem Hofe des Sigismund August hinwegbegeben, und sich in seinem erbllichen Dorfe Czarnolesie niedergelassen: konnte er nicht ertragen, daß ein so großer Mann seine seltsamen Eigenschaften in einem entlegenen Winkel vergraben sollte. Deswegen wirkte er ihm die Kastellaney von Polaniec bey dem Könige aus, und schickte ihm das Privilegium dazu. Kochanowski dankte beyden für die Gnade, die Ehrenstelle nahm er aber nicht an, indem er sagte: daß er sich mit mittelmäßigen Einkünften begnüge und den stolzen Kastellan nicht in sein Haus einlassen wolle, welcher durch seine Verschwendung das alles geschwind durchbringen würde, was Kochanowski erworben hat.

33.

August der Zweyte König von Pohlen kehrte in sein Königreich zurück. Als er sich eine halbe Meile von Gornitz einer seiner Gränzkstädte befand, führen die Postilione, um dem schlechten Weg zu vermeiden, auf den besetzten Ucker eines Bauers. Dieser ward es gewahr, ergriff die Pferde an den Bügeln und drohete ihnen, wenn die Wagen nicht wieder auf die Landstrasse zurückkehren würden, mit einer großen Art, womit er bewaffnet war, die Räder an der Kutsche zu zerhauen. Zwey edelknaben Sr. Majestät, die neben der Kutsche sassen, traten hervor, und als sie den Bauer zurückgestossen hatten, befohlen sie den Postilionen denselben

stwie seines utwierdzony Chrzanowski, nie tylko zamek obronił, ale nadto przez kilkakrotnie wycieczki zadał wielką klęskę Turkom, i onych odpedził.

32.

Gdy się Jan Zamojski dowiedział, że Kochanowski najsławniejszy Rymotwórca odedworu Zygmunta Augusta oddalił się, i w swojej dziedzicznej wiosce Czarnolesiu osiadł, nie mógł ścierpieć, aby tak wielki człowiek swoje rzadkie przymioty w odległym zakątku zapalał. Dla tego wyrobił mu Kasztelanią Polaniecką u Króla, i posłał mu na nią przywiłę. Kochanowski podziękował obudwom za tę łaskę, krzesła jednak nie przyjął, mówiąc, że na pomiernych dochodach przestaie, a dumnego Kasztelana do domu swego wpuścić nie chce, któryby przez swoje marnotrawstwo wszystko to wnet strwonił, czego się Kochanowski dorobił.

33.

August drugi Król Polski powracał do swego Królestwa. Gdy się o pół mili od Gornicy iednego ze swoich nagranicznych miast znaydował, wjechali Postyilionowie, dla uniknienia złej drogi, na zasiane pole iednego rolnika. Ten postrzegł to, ujął konie za cugle, i groził Postyilionom, iż jeżeli powozów nie zwrócą na gościniec, on wielką siekierą którą był uzbroiony, koła u karety pobocina. Dway Pazię Króla Imci, którzy przy karecie iechali, wysunęli się naprzód, i odpechnawszy chłopca, kazali postyilionom tą samą drogą iechać. Król postylishał krzyk

Weg fortzufahren. Der König hörte das Geschrey ihres Jankes, und da er sich nach dessen Ursache erkundiget hatte, schalt er die Edelknaben, daß sie den Bauer geschlagen hätten, ließ ihm etliche Gulden geben, den Postilionen aber befahl er auf der Stelle umzukehren, und auf die Landstrasse zu fahren. Er sagte ferner, daß ein armer Mensch Ursache hätte sein Gut zu schützen, und daß ein König kein gebärs Recht habe, als der schlechteste Einwohner, eines andern Eigenthum zu vernichten.

34.

Einige Personen, die eine gute Belohnung zu bekommen gedachten, wenn sie Stanislaum Leszczyński von dem Brode brächten, beredeten sich, daß sie sich hinter einer Hecke verstecken wollten, dabey er vorübergehen mußte, um ihm mit einer Kugel das selbst den Rest zu geben. Stanislaus bekam Wind davon, und er verfügte sich an den bestimmten Ort einwenig vorher, wo ihm diese Leute aufpassen sollten. Er kam gleich, da sie sich versammeln wollten, und gieng geradeß Weges mit einem einzigen Edelknaben auf sie zu. Diese Leute waren noch nicht an den Ort gekommen, wo sie ihre Vorhaben ausführen sollten, und hatten noch nicht Zeit gehabt, sich unter einander deswegen zu bereden, als sie über die Anwesenheit des Stanislaus außer sich selbst kamen. Dieser redete sie also an: „Meine lieben Freunde, ich kann nicht glauben, daß Leute, denen ich niemals etwas zu Leide gethan, mir das Leben nehmen sollten: Wofern euch die Noth dazu treibet, einen Mord zu begehen; sehet, hier ist Geld, führet euch als ehliche Leute auf.“ Indem er dieses sagte, überreichte er ihnen etliche Dukaten, und setzte seinen Weg fort.

ich i zwady, a dowiedziawszy się o iey przyczynie, potiaiał paziów, że chłopa poszturchali, kazał mu dadź nieco pieniędzy, Postylionom zaś rozkazał, aby na mieysce nawrócili, i na gościniec zjechali. Powiedział potēm, że ubogi człowiek ma przyczynę swego dobra bronić, i że Król nie ma większego prawa, iak nayuboższy kraiu mieszkaniec, cudzą własność niszczyć.

34.

Niektóre osoby rozumiejąc, iż wielką nagrodę otrzymają, gdy Stanisława Leszczyńskiego zgładzą ze świata, zmówiły się, iż się ukryją za krzakiem, koło którego on miał przejeżdżać, aby go ztamtąd kulą ubiły. Stanisław zasłyszawszy o tēm, udał się trochę prędzey na przeznaczone mieysce, gdzie nań owi ludzie zasadzić się mieli. Nadszedł właśnie gdy się zgromadzali, i natarł prosto z jednym tylko Paziem na nich. Ci ludzie nie doszli ieszcze do mieysca, na którym zamysł swój skutecznie postanowili, i czasu nawet ieszcze nie mieli do naradzenia się o tēm z sobą, gdy obecność Stanisława przytomność im odjęła. Ten tak się do nich odezwał: „Moi kochani przyjaciele, nie mogę wierzyć, aby ludzie, którym nigdy nie zlego nie zrobiłem, życie mi odbierać chcieli. Jeżeli was niedostatek do tego przywoździ, abyscie zabóystwo popelnili, patrzcie, oto tu są pieniądze! Sprawaycie się tak iak pocziwym ludziom przystoi.“ To mówiąc, dał im kilkanaście dukatów, i pojechał w swoje drogę.

G e d i c h t e.

Falsches und wahres Lob.

Wer mich sieht, sagt mir ins Gesicht:
 Seht doch, seht! wird der Knabe nicht
 Täglich hübscher, täglich größer?
 Gut! ganz gut! Dies kann möglich seyn!
 Aber mich würd es mehr erfreun:
 Sprach man: Täglich wird er besser.

Wach! ich denn nach Gefallen auf?
 Größer macht mich der Jahre Lauf,
 Besser mach ich mich allein.
 Sage, daß dieß ich geworden sein!
 Stimmt mein Herz dann dem Lobe bey;
 Süßes Lob! dann bist du mein.

Die Reinlichkeit.

Man saget insgemein;
 Daß äußere Betragen
 Soll unsers Herzens Spiegel seyn.
 Und man scheint recht zu sagen!

Wer sich nun schmuckig trägt,
 Wird schweigend eingesehen!
 Daß er nach innerm Reiz nicht fragt,
 Auf den doch Himmel sehen.

O Reinlichkeit nur du
 Sollst meinen Schmuck mir geben:
 Nur diese Pracht kommt Mädchen zu
 In der sie sich erheben.

Ein Herz von Flecken rein
 Verleihs mir wahre Zierde!
 Rein vor des Himmels Blick zu sehn,
 Sey meine Ehrbegierde!

Der Rosenstock.

Es war mir unbekannt,
 Daß Rosenstöcke stichen:
 Jüngst wollt' ich Rosen brechen,
 Und stach mich in die Hand.

O! rief ich! merk' es Herz,
 Daß nah bey dem Vergnügen
 Des Leidens Dornen liegen,
 Und nah gränzt Lust und Schmerz.

Dies' Lehre nimm in Acht:
 In des Vergnügens Stunden
 Kannst du dich tief verwunden:
 Genieß es mit Bedacht.

Wider den Mißgung.

Kinder, geh, zur Biene hin,
 Seht die kleine Künstlerinn:
 Wie sie weise sich bemüht,
 Und aus allem Nutzen zieht.
 Unverdorren duldet sie

Ihres kurzen Lebens Müß,
Ist geschäftig spät und früh.

Und ich sollte müßig sein?
Nein, ich will schon jung und klein
Noch geschäftiger seyn als sie,
Der Gott nicht Verstand verlieh.
Meiner Jugend erste Zeit
Seh in froher Bemüßigkeit,
Gott und meinem Glück geweiht.

Nicht zur trägen Weichlichkeit,
Gab mein Schöpfer mir die Zeit.
Ich empfieng aus seiner Hand
Leben, Kräfte und Verstand.
Nun ich heilige sie durch Fleiß,
Großer Gott zu deinem Preis,
Jetzt als Jüngling, einst als Greis.

Der Knabe vor dem Spiegel.

O! ich bin doch ein Schöner Knabe!
Ja! ja! das ist gewiß!
Der Spiegel, den ich vor mir habe,
Sagt augenscheinlich dieß.
Wie sanft ist nicht Gesicht! wie rund!
Die blauen Augen schmachten!
Und dieser kleine rothe Mund
Ist auch nicht zu verachten.

So bald ich freundlich läche, prangen,
Die Zähn, als Elfenbein,
Auf Ros und Lilienwollen Wangen
Drückt sich ein Gräßchen ein.

Und ach! das güldne Haar! So soll
Ein Paar der schönsten Götterknaben
(Sie hießen Bacchus und Apoll)
Es einst getragen haben.

Die Schwester.

Mein lieber Bruder, vor dem Jahre
War ich, wie du so schön,
Was hatt' ich da für schöne Haare!
Du hast sie noch gesehen.
Da lobte jeder dieß Gesicht
Bewundernd, um die Wette:
Und schwur: es sey kein Mäggen nicht
So schön, als Henriette.

Allein die Schönheit ist vergangen;
Da kam der Blattern Wuth;
Zerriß mir diese glatten Wangen,
Pöschte aus der Augen Blut.

Doch glaube nicht, daß michs verdrüßet!
Nein, es hat mich gelehret:
Daß das nur wahre Schönheit ist,
Was keine Zeit zerßt.

Der Fleiß.

Süßer, angereicher Fleiß!
O wie herrlich ist der Preis,
Den er jedem Jüngling beut,
Der ihm seine Kräfte weicht.

Hüpft in froher Thätigkeit
Die ihm nie zu lange Zeit...

Er ist stark, gesund und frisch,
Arbeit würzet ihm den Tisch,
Und kein kranker Edel schleicht
Sich zu seiner Mahlzeit leicht.

Wenn er winkt, drückt ihm die Ruh
Seine Auge willig zu
Nie hat ihn ein Traum geweckt,
Der im Schlummer ihn erschreckt.

Er begegnet allemal
Früh dem ersten Sonnenstrahl,
Wenn er munterm Fleiß geneigt
Von den Bergen niedersteigt.

In der Jahre reifern Lauf
Suchen Ehr und Würd ihn auf,
Glück und Segen warten sein
Ihn im Alter zu erfreuen.

Aller Orten trifft er dann
Früchte seiner Arbeit an,
Keinen Augenblick der Zeit,
Den er nun umsonst bereut.

Auch im Alter, auch als Greis
Ist er munter und voll Fleiß,
Und ihn trägt kein falscher Stab
An sein ruhig spätes Grab.

Der Stieglitz und die Jungfrau.

Ein Stieglitz, der im Käfig saß
Und aus der Jungfrau Händen täglich

Des beste Futter reichlich ob;
War, als ihm eust das Glück gewogen,
Zum Fenster hoch hinausgeflogen.
Und ließ sein Haus und Sperre stehen.
Die Jungfrau, als sie es gesehen,
Rief nach, und bat ihn sehr beweglich,
Er möchte doch zurücke kehren,
Und sich, wie bisher geschehen,
Von ihren Händen ferner nähren.
Du hast ja, rief sie, Futter satt,
Warum hast du dich los gerissen?
Mir, sprach der Vogel, schmeckt kein Bissen,
Den Freiheit nicht gewürzet hat.

So ist es, schwarz und hartes Brod
In Freiheit ohne Zwang genossen
Schmeckt besser, als ein Gastgebod,
Wenn man im Kerker eingeschlossen.

Der Hahn, die Taube und der Geyer.

Einige Tauben suchten sich an etwas Korn zu sättigen.
Ein Haushahn kam dazu, brauchte Gewalt,
und vertrieb die Tauben. Im ersten Verdruß über
das erlittene Unrecht, sahen sie einen Geyer, der eben
über den Hof schwebte, und riefen ihn an, sie zu rä-
then. Der Geyer kam, zerriß den Hahn, und bald
darauf die Tauben, die sich über den Tod ihres
Feindes freueten.

Ihr Staaten, die so leicht ein schlechter Nuß
entzweit,
Die ihr als einzeln schwach: und stark, wenn einig
seyd,

O lerne bey diesem Bild die kleine Raubz meiden,
Und lieber den Verlust, als Unterdrückung leiden.
Die Fabel mahlt euch vor, was allemal geschah.
Bleibt einig, oder hebt, der Geier ist schon da.

PRZESTROGA.

Gdy dzieci po szkołach przestają się uczyć Grammatyki Polskiej, zaczęła przeto zapominać technicznych ię wyrazów: aby im przeto ułatwić zrozumienie onych w tę tu Grammatyce Niemieckiej, Reiestr następujący tak się ułożyło, iż wyrazy techniczne Grammatyki Łacińskiej tłumaczą nazwiska grammatyczne Polskie, a zatem i Niemieckie, która na tamte są przełożone.

REJESTR

Grammatyki rozłożony przez pytania.

CZEŚĆ PIERWSZA.

ROZDZIAŁ I.

<i>Wzór postaci Liter Niemieckich?</i>	karta	2
1. Iloraki są litery Niemieckie?	-	3
2. Jak się wymawiają <i>Diftongi</i> , czyli Dwugłoski Niemiecki?	-	4
3. Jak się wymawiają <i>Konsony</i> , czyli Spółgłoski?	-	5
4. Jak się wymawiają po Niemiecku <i>Notae Orthographicae</i> , albo znamiona piarskie wspólne Niemozyźnie z Polszczyzna?	-	7
5. Które są znamiona szczególne Niemozyźnie, i co znaczą?	-	-
6. Wbiór wyrazów Niemieckich w tym Rozdziale znaydujących się wraz z znaczeniem Polskiem onychże.	-	8

ROZDZIAŁ II.

1. Ile jest części mowy Niemieckiej i jak się nazywają po Niemiecku?	-	9
2. Co jest iloraki <i>Artykuł</i> , albo Przedimek.	-	10
3. Przez co się odmieniają Przedimki?	-	11

ROZDZIAŁ III.

1. Ile jest *Deklinacyj*, albo Form Przy-
padkowania imion Niemieckich, *karta* 11
2. Jak się deklinują Przedimki? - *tamże.*
3. Które i na które *Adjectiva*, albo Przy-
miotniki jest Forma pierwsza, *tamże.*
4. Która i na które Przymiotniki, jest
Forma druga? - 12
5. Która i na które Przymiotniki, jest
Forma trzecia? - 13
6. Która jest Forma pierwsza na *Sub-*
stantiva, albo Rzeczowniki? - 13
7. Forma druga? - 14
8. Forma trzecia? - 14
9. Która i na które Rzeczowniki jest For-
ma czwarta? - 14
10. Jak się deklinują *Pronomina*, czyli
Zaimki nieregularne? - 16

ROZDZIAŁ IV.

1. Ile jest *Konjugacyj*, albo Form czaso-
wania na słowa Niemieckie - 17
2. Jak się czasują słowa auxyliarne, albo
posiłkowe, *Werden, Seyn, Haben*? 17
3. Która jest Forma na słowa regularne? 26
4. Słowa Niemieckie odmieniają się przez
rodzaje? - 34
5. Maią Niemcy *Verba passiva*, czyli
słowa bierne? - 35

CZĘŚĆ DRUGA.

ROZDZIAŁ I.

1. Którego są rodzaju *Substantiva*, albo
Rzeczowniki Niemieckie znaczące
stworzenia żyjące? - 57

2. Rodzaje Rzeczowników nieżywotnych
dlaczego są trudniejsze do poznania
w Niemczyźnie, niż w Polszczy-
źnie? - 37
3. Jakie są Reguły, albo Prawidła po-
wszechnie na poznanie tych Rodza-
iów? - 38
4. Które są prawidła ogólne? - 38
5. Którego są Rodzaju *Adjectiva*, albo
Przymiotniki Niemieckie? - 39
6. Jaka między niemi a Polskimi zacho-
dzi różnica? - 40
7. Podług których Prawideł odmieniają
się Przymiotniki Niemieckie przez
Rodzaje? - 40

ROZDZIAŁ II.

1. Jak się odmieniają *per gradus*, czyli
stopniują Przymiotniki Niemieckie? 41
2. Iloraka jest nieregularność Przymio-
tników? - 41
3. Tak stopniowane Przymiotniki zna-
cząż jaki Rodzaj? - 43

ROZDZIAŁ III.

1. Deklinowanie Niemieckie od czego
naywięcący zawisło? - 43
2. Przed którymi imionami kładzie się
Articulus definitus, czyli Przedimek
okreśny? - 44
3. Przed którymi imionami używa się
Articulus indefinitus, to jest Przed-
imek poiedynczy? - 46

4.	Gdzie i kiedy Niemcy żadnego nie kładą Przedimka?	47
5.	Uwagi nad deklinacjami Przymiotników.	50
6.	Które <i>Substantiva</i> , odmieniają się podług Formy pierwszej, i jakim podlegają szczególnym odmianom?	52
7.	Które podług Formy drugiej?	52
8.	Które podług Formy trzeciej?	53
9.	Które podług Formy czwartej?	55
10.	Które Rzeczowniki nieforemnie się przypadkują?	56

ROZDZIAŁ IV.

1.	W Konjugacjach Niemieckich które czasy najbardziej uważać potrzeba, i dla czego?	60
2.	Po czém się poznają słowa nieregularne?	61
3.	Słowa nieregularne na wiele dzielą się Klas, czyli szeregów?	62
4.	Co szczególniej uważać mamy w słowach nieregularnych?	63
3.	W słowach złożonych jaka zachodzi osobliwość?	63
6.	Auxiliarne <i>Seyn</i> , którym się dodaje słowom?	65
7.	W jakich słowach posilkuje?	67
8.	Co osobliwie uważać powinni Polacy względem słów zaimkowych (<i>reciproca</i>) Niemieckich?	66
9.	Iloraki są słowa nieosobiste (<i>impersonalia</i>)	67
10.	Którem słowom nieosobistym dodaje się <i>Es</i> ?	68

11.	Kiedy się używa Zaimek <i>Man</i> ?	68
12.	Kiedy używają Niemcy <i>Infinitivum</i> , czyli Trybu bezokolicznego, bez propozycyi, a kiedy z propozycją <i>zu</i> ?	69

ROZDZIAŁ V.

Które są powszechniejsze Prawidła na <i>Ortografią</i> , czyli <i>Pisownią</i> Niemiecką?		70

CZĘŚĆ TRZECIA.

ROZDZIAŁ I.

1.	Czyli tak są wolni Niemcy, iak my Polacy, w szykowaniu wyrazów swoich?	75
2.	Co stanowi troisty wyrazów porządek?	76
3.	W szyku pierwszym, iakim idą porządkiem wyrazy, i kiedy się szyku tego używa?	76
4.	Szyk drugi iaki jest, i kiedy bywa używany?	77
5.	Kiedy się zachowuje szyk trzeci?	78
6.	Które są reguły na konstruoyą, czyli Składnią zgody?	80
7.	Jaka osobliwość zachodzi względem zgody <i>Adjectivi cum Substantivo</i> ?	81
8.	Jaka zachodzi osobliwość względem zgody <i>Verbi cum Nominativo</i> ?	82
9.	<i>Interjekcyę</i> , albo Wykrzykniki Niemieckie, czy rządzą innemi częściami mowy?	84
10.	Które i któremi przypadkami rządzą <i>Prepozycyę</i> ?	84

11. <i>Adverbia</i> , czyli przysłowki iakimi rządzą Przypadkami i Stopniami?	87
12. Które i którym trybom (<i>modis</i>) dodają się <i>Konjunkcye</i> , czyli Spojniki?	88
13. <i>Konstrukcyę</i> rządu okazać w Imionach?	89
14. <i>Pronomina</i> , czyli Zaimki, mająż osobny rząd?	91
15. <i>Konstrukcyę</i> rządu okazać w Słowach?	91

ROZDZIAŁ II.

O Iloczasię	95
Jakie są prawidła Iloczasię	95

PRZYDATEK.

I. Zbiór Imion używanych.

1. Nazwiska Liczb	karta 97
2. Nazwiska Ciał Niebieskich, odmian powietrznych i żywiołów	98
3. Nazwiska Czasu i Świąt	98
4. Wyrazy szkólne	99
5. Nazwiska ubiorów, bielizny, pościeli, i rzeczy i t. d.	100
6. Nazwiska pokarmów, napoiów, przypraw i sprzętów stołowych	101
7. Nazwiska zwierząt	103
8. Nazwiska ptaków	103
9. Nazwiska ryb i ich części	104

10. Nazwiska robaków	104
11. Nazwiska drzew, zbóż, owoców i jagód	105
12. Nazwiska narzędzi i sprzętów gospodarskich	106
13. Części domu	106
14. Budynki, pola, wody	107
15. Nazwiska chorób, kalectwa, i t. d.	108
16. Władze duszy, zmysły i części ciała.	109
17. Nazwiska Rzemieślników i różnych Stanów ludzi	111
18. Nazwiska Rodziców i krewnych	112
19. Nazwiska kolorów	112

II. T a b l i c a.

Słów nieregularnych, albo nieforemnych	113
--	-----

III. Sposoby mówienia.

1. Z Prepozycyami czyli Przyimkami	121
2. Grzeczność okazując i prosząc	124
3. Pytając się	124
4. Twierdząc, przecząc i zakazując	126
5. Ciesząc się i narzekając	127
6. Życząc komu dobrze	128

IV. R o z m o w y.

1. O wstawianiu i ubieraniu się	129
2. Czytając i ucząc się	130
3. Wypytyując się o Niemieckim języku	132
4. Pisząc	135
5. Wysyłając sługę na pocztę	137
6. Nawiedzając i gościa przyjmując	139
7. Jedząc obiad	141
8. Grając w piłkę i kregle	144

9. O mieyscu przechadzki 146
10. O czasie 148
11. Wypytyjąc się o przyczynę złego hu-
moru 150
12. Między młodą Panią i sługą 152
13. Między poprzedzającą i tęgą nauczycielką 155
14. Matki z małym synkiem o litości nad
ptaszkami 158
15. O wieńcu żniwiarskim 163

V. Powieści.

1. Z życia Fryderyka Wielkiego, Króla
Pruskiego 183
2. Z Dzieł Oczyszczonych 193

IV. Gedichte.

1. Falsches und wahres Lob 210
2. Die Keuschheit 210
3. Der Rosenstock 211
4. Wieder den Müßiggang 211
5. Der Knabe vor dem Spiegel 212
6. Die Schwester 213
7. Der Fleiß 213
8. Der Stieglitz und die Jungfrau 214
9. Der Hahn, die Tauben und der Geyer 215

227

